

ŊITICYO KA ŊIKECWAARA

Nyakowu ka ŋakiro

Nywo nyibwore itegealaaniti nyabuku naka Ŋiticyo ka Ŋikecwaara na kana bukya kana cye ka daani kana eya tooma Nyabibiliya? Irworo Nyabuku na ŋakiro ka nyetici ka Nyipari Lokakwanani kalo etitici ijesi kana kani ka ŋikecwaara ka Yesu. Nyekinarenj, isisyawuniti Luka, lo erai nyekegirani ka nyabuku kana, ŋakiro na alimwokini Yesu ŋikecwaara keŋe naka ikaa taa nyeloto waacye kalo Yerusaleme tani erylunete Nyipari Lokakwanani lo eyinakini ikesi nyagogoŋu na isyaraata Nyeemutu Lokojokoni.

Ityeni abu Nyipari Lokakwanani bu. Ijesi naye etogogoŋi ŋikecwaara kisyarata Nyakiroyiti ka Nyakuju lo tuja ka ŋakopea ka daani, edanjito njani lukwo kaalaka, taararaatei njicye kalo kidinj kece. Idodiwuniti nyabuku na nyepitye lo adolyo Nyeemutu Lokojokoni na kopea ka njimono danja kana kani ka Paulo. Kana buku kana, ikilimwokinitae nyepitye lo acamuneata njarikwoko ka njikanupaka kalo Yerusaleme nyatemari ecamakiniti Nyipari Lokakwanani tolimwonokinae Njyaudi tya njimono danja ŋakiro ka Yesu (Ŋiticyo 15).

Irworo nabo nyabuku na nyepitye lo atakanikinea Yesu Saulo kalo roto elosi nyakirumuununi njikanupaka kalo Damaska. Saulo lo pei njolo ijesi abu tarau Paulo, lo diri etatami Nyakiroyiti ka Nyakuju na kopea ka njimono.

Icuro nyabuku na totyakae nanyi: (1) Nyakisyakini ka Nyegirityaanu erici keboŋo Yesu nakuju. (2) Nyanaŋete ka Nyakiroyiti ka Nyakuju na kopea na apapikina ka nyakopo ka Israel, (3) tya nyanaŋete ka Nyeemutu Lokojokoni na kopea na cye naka lonaka na ikote Roma. Paulo diri ijesi etakani erai nyitoni ni ananiti neni daani, tarai aya ca nabo njitaja lu cye danja lu apotu yeaasi Nyakiroyiti ka Nyakuju na kopea naka njimono.

Ŋakiro na eya na buku na

1. Kitogogoŋo Nyipari Lokakwanani njikanupaka ka Yesu (1:1-2:47)
  - A. Ŋakiro ka nyekegirani (1:1-2)
  - B. Nyetici ka Yesu kaku ka nyayaruni keŋe (1:3-11)
  - C. Ŋakiro na asubwasi idaritae nyabunere ka Nyipari Lokakwanani (1:12-26)
  - D. Kiewau Nyakuju Nyipari Lokakwanani (2:1-47)
2. Njasepico ka njikanupaka kalo Yerusaleme (3:1-9:31)
  - A. Nyetici ka Petro tya Yoana (3:1-4:20)

- B. Nyekibooye ka njikanupaka kalu kalo kinjareni (4:23-5:42)
  - C. Tosewunae njikarikwoko njikani-kaare (6:1-7)
  - D. Kurumunae Stepano taarae (6:8-7:60)
  - E. Kiyeari njikanupaka kalo Yerusaleme (8:1-4)
  - G. Nyetici ka Pilipo (8:5-40)
  - I. Ikwoni enupi Paulo Yesu (9:1-31)
3. Kisyarae Nyeemutu Lokojokoni kana kopea ka njimoono (9:32-15:35)
- A. Kisyara Petro Nyeemutu Lokojokoni (9:32-11:18)
  - B. Tananga Nyakiroyiti ka Nyakuju Antyoko (11:19-30)
  - C. Tobolyari Erode njikanupaka (12:1-25)
  - D. Kurukwosi Saulo ka Barnaba kitatama Nyeemutu Lokojokoni (13:1-14:28)
  - E. Kiryama njikarikwoko ka njikanupaka Yerusaleme (15:1-35)
4. Tananga Nyeemutu Lokojokoni Asya, na kopo ka njigirikwo, tani Roma (15:36-28:31)
- A. Nyelote ka Paulo loka njaare (15:36-18:23)
  - B. Nyelote ka Paulo loka njauni (18:24-21:16)
  - C. njicani lu aryamuni Paulo kalo Yerusaleme (21:17-32:22)
  - D. Kitowaee Palo kalo Kaisaryo (23:23-26:32)
  - E. Kisyara Paulo Nyeemutu Lokojokoni kalo Roma (27:1-28:31)

Nyakowu ka njakiro

1 ¹Lopoaakanga Tepulo! Ekegirakiniti wooni ayongo iyongo kana buku kana kana kalo kinjareni, njiticyo daani lu asubi Yesu, tya njakiro na etatami njesi nyapei kana kisyakinete ka nyetici keje ²tani na paarani na ayeaarere njesi nakuju. Erici seke kiciki njikecwaara lu asewuni njesi ka nyagongoju ka Nyipari Lokakwanani, kiticyoto njakiro na acamiti. Aponi nayi yeaarae njesi kidyaama nakuju. ³Ani mono eriņa nyeyeaara njesi nakuju, abu tolema njirwa njitomon-i-ongwong, kaku ka nyabolyaro tani naarete keje, itoodeanakini njikecwaara ka njitotini kalu kaalaka nyatemari ayaru diri njesi. Tolimwonoki nayi ikesi njakiro ka Nyapolou ka Nyakuju. ⁴Nyacye paarani, kalo rwa kalu pei ka njulu, iwudakina ikesi daani waapei, imujyete; abu Yesu todunu njakiro nugu teme: “Nyiirotokisi kalo Yerusaleme, kidarewutu Nyipari Lokakwanani lo koloŋo ekeciki ayongo Apakanga nyatemari ecwawuni ni kusi na kani na koloŋo akalimwokinea ayongo eesi.” ⁵Tolim nabo Yesu teme; “*Ebatisae

koloṅo Yoaana ṅituṅa ka ṅakipi, tarai ka ṅirwa ka ṅikudyo, *kibatisawo eesi ka Nyipari Lokakwaṅani.”^a

Yeaarae Yesu Nakuju

(Marko 16:19-20; Luka 24:50-53)

⁶Na ewudunotori ṅikecwaara waapei ka Yesu daṅa, apotu kinjitasi ṅeṣi temasi; “Nyekapoloni, kalo rwa kalu pei kalu, idemuni iyoṅo nyakopo kalo Romae kinyiakaki ṅiisraele, topolokisi na kani na wooni kece-a?” ⁷Tatacaki Yesu ikesi teme; “Apakaṅa ṅeṣi eyeni nyakoloniti na esubwakinea ṅakiro ṅuna ka nyapolou keṅe, nyitamakina eesi iyenete. ⁸Tarai toyena eesi nyatemari na ebunwo Nyipari Lokakwaṅani, iryamunete eesi nyagogoṅu, kotere tarawuneta ṅikalimwonoroko ṅakiro kaṅa kalo Yerusaleme, ka ṅitelae ka Yudayea, ka Samarya, tani natinaa losale ka nyakopo.”

⁹Na arumworea Yesu nyekurwori kona; yeaarae kidyaama nakuju, iyekito ṅikecwaara keṅe, tarapuwa nyedou ṅeṣi, toṅopiyea swara. ¹⁰Ani eperikinete ikesi iryookinito kidyaama ni seke etori ṅeṣi, nyatipei, tatakanuutu ṅituṅa ṅeaarei lu anapito ṅiworui lukwoo kakwaaka kii, towaa kalo diye kece; ¹¹tolimutu temasi; “ṅituṅa ka Galilayea, nywo nyibwore iwaatari eesi na tete jiiki, iryookinito kidyaama? Yesu lo pei ṅolo, alema Nyakuju kani kusi, ayea nakuju, lore keṅe. Edikino ebonuni nabo ikwa napei tete iyokokinoto eesi ṅeṣi eyeaaryo.”

Tosewunae Matiya kulunywokinṅi na pakā ka Yuda

(Matewo 27:3-10)

¹²Tobonutu nayi ṅikecwaara ka Yesu kalo Moru ka Nyakimyetē, pena Yerusaleme. Acadara neni kalo Yerusaleme, erai nyamayire nyapei. ¹³Ani enaṅunete Yerusaleme, pena lokeru lokaalomani, ni palemū iwudanakinosi ikesi. ṅirorae ka ṅikecwaara ka ṅulu ikesi lu: Petro, Yoaana, Yakobo, Andrea, Pilipo, Tomaso, Bartolomeo, Matewo, Yakobo nabo Lookaa Alpayo, Simone Lolemuna, tya Yuda, Lookaa Yakobo ka nyecye.

¹⁴ṅirwa daani, erylamiito ṅikecwaara ka Mariya ityekeṅe ka Yesu, ka ṅacye beru, tya talo kaatekeṅe ka Yesu, nyakilipi kaapei.

¹⁵Kalo rwa ka ṅulu, kiryama ṅikanupaka waapei. Araakasi ikesi daani nyamiyata nyapei ka ṅitomonṅi-arei. Abu Petro tonyou kalo kidini kece, ¹⁶kirworiki teme, “ṅikaitotoi kata nakaato, itemokino ṅagirana na koloṅo adwari Nyipari Lokakwaṅani kana kutuku ka nyerwositi, Dapide,

^a1:5 Iticikinosi ṅakiro ṅuna nyapaarani na imwaanarere ṅamuja na kitetea, (taanyu ṅiticyo 2:1-4).

nyatemari egyealakini Yuda Yesu njimoe iyookini. ¹⁷ Arai koloŋo ijesi nyipei yoko, 'kisewuno koloŋo ijwoni ka ijesi daŋa eticyoto kaapei."

¹⁸ (Ka ŋaropiyae kanaka ŋaakoto ka ŋuna, togyelunea Yuda nyamana na adikino amyadari ijesi kalo kitoe, tocakuni, tobeli nyakooki, kiyesuni njiboro ka nyakooki daani kalo patani. ¹⁹ Kiirasi njituna lu alomito Yerusalem daani nyeemutu ŋolo. Tolimwokisi nyamana njina ka nyakutuku kece nyekiro bee "Akeldama" nyatemari, "Nyamana ka ŋaakoto.")

²⁰ Tolimu Petro teme: "Igirita na buku ka Njiewosyo kona:

'Taa tasarakinae nyekale keŋe,
nyelomo nyitoni taninani cutu.'^b

Igirita nabo bee

'Taa tosewunae nyicye tooni, kulunywokinae na pakā keŋe,
kitici nyeticī ŋolo.'^c

²¹ Peekona, itemokino esewuno nyicye tooni kalo tooma njituna lu koloŋo kirukiti ka ijwoni ŋakoloŋisea daani na 'kirukitori ijwoni ka Yesu, ²² nyakisyakini kana kibatisare ka Yoana njituna tani na paarani na alemarere ijesi nakuju kani yoko. Nyitoni ni ikwoni njini itemokino kilosi ka ijwoni atolimwonokisi njituna ŋakiro ka nyayarunete ka Yesu.

²³ Tolemuna nai njituna ŋeaarei, Yosepo lo enyaritae Barsaba, (lo nabo enyaritae Yusto), tya Matiya. ²⁴ Kilipakisi nai temasi, "Nyekapoloni, iyeni iyoŋo ŋakiro na eya lo tai ka njituna ka daani. Kitoodikinae isuwa nyitoni kalo tunja ka luaare kalu ni iseu iyoŋo, ²⁵ kitici nyeticī loka njikecwaara, ilunywokina na pakā ka Yuda kalo koloŋo alosi toryamu ŋakiro na itemokino ijesi." ²⁶ Tarama nai ikesi njimoru. Tocowutu njimoru Matiya, toyena njituna daani nyatemari arawu ijesi nyipei ka njikecwaara kalu tomono ka ŋeaarei.

Nyabunere ka Nyipari Lokakwanani

2 ¹ Nyapaarani na emwomworeta njituna nyakimwaarete ŋamuja na kitetea,^d ewudakina njikanupakā daani waapei. ² Kaatipei, kiirasi nyibwore eruuno kalo kidyaama bakini nyekwaama loti kapoloni, ekutuniti. Kurumu nyibwore njini kirijaki nyakayi na seke ebooyoto ikesi neni daani. ³ Kaneni, kiyokokisi nyibwore ni ebakini nyaarya ka nyakime, ni ecyari, tocobonokini na kyesi ka njituna ka daani kalu aya kayi njina. ⁴ Logeri ŋolo, kilelebuni Nyipari Lokakwanani neni kece,

^b1:20 Eyayi nika Njiewosyo 69:25.

^c1:20 Eyayi nika Njiewosyo 109:8.

^d2:1 nyakimwaarete ŋamuja na kitetea. Nyatemari nyapaarani naka Pentekoste, (taanyu Jilepi 23:15-21; Nyakinyogokinetē 16:9-11; Nyapudunete 23:16).

kisyakisi nyekurwori ka hakutukwa ka hibukui kalu gelagela na kani na esucurea Nyipari Lokakwanani ikesi.

⁵ Aya Yerusaleme neni Njiyaudi lu ericakinito hakiciketa ka njitalyo ka Nyakuju, lu aponito kana kopea ka daani. ⁶ Na eyirareta njituna nyeruye ka nyibwore ka jini, kuuduni etya ama, etelarito hakiro nu. Nyipei ka nyipei kece, kiira nyakutuku kece, irworosi hikanupaka njulu.

⁷ Tosyanaanikisi ikesi loowoi, tolomasi nyakinjita make ebasi, “Ayooro! Meere mono njituna lu irworosi daani lu nika nyekitela ka Galilayea-a? ⁸ Nywo naye epupere injwoni ikesi irworosi ka hanaajepa kana yoko kana gelagela? ⁹ Kiyokoki mono iyonjo injwoni, eponitae kana kopea kana gelagela! Eponito njicye kalo Paritya, njicye kalo Medya ka Elama, njicye eponito kalo Mesopotamya, kalo Yudayea, kalo Kapadosya, kalo Ponito tya Asya. ¹⁰ Ponito njicye kalo Prigya, kalo Pampilya, kalo Ejito, njicye inyikawunito kalo waatini ka Libya, neni epapikina ka nyaryenge ka Kurene. Eponito njicye kani yoko kalo Roma, ¹¹ lu eraa Njiyaudi tya njituna ka hibukui kalu cye lu enupito Nyakuju yoko; njicye nabo, eponito kalo Kereta, ponito njicye kana kopea ka Njaarabei. Tarai injwoni daani, epupi ati dana ikesi irworosi ka hakutukwa yoko hakiro naka twonoko na itici Nyakuju.” ¹² Apotu hakiro nu totealasi ikesi, kimadyakini hakyesi kece, tolomasi nyakinjita make ebalasi; “Nywo kona nyapolou ka hakiro ka nu?” ¹³ Tarai apotu njicye tunja, kitepeniyeasi hikanupaka ebasi, “Irakara njituna lu, emasito njagye!”

Kisyaraki Petro

¹⁴ Kaneni, tonyou Petro ka njikecwaara lu cye lu tomono-kaapei, ecamito nyakitepegakini hakiro na seke erworosi njituna njulu. Kisyaraki naye Petro ikewuniti nyekurwori teme: “Ayooro Njiyaudi, ka eesi lu cye daani lu iya Yerusaleme, topupwokinae kajokoni, akatolimwoki nyapolou ka hakiro ka nu. ¹⁵ Nyirakara njituna lu na kani na ibalatori eesi, erai nyakopo nyataparacu,^e meere nyekitoti lo palemu isyaanakineta njituna nyakimata njagye.

¹⁶ Nyibwore ni iyekito eesi eni, erai hakiro na kolongo adwari nyekadwarani Yoele, ebal:

¹⁷ Elimuniti Nyakuju kona:

‘Kalo rwa kalu ka nyesale, ecwawuni ayonjo Nyipari kana bu lo tunja daani;

njde kusi, lusapa tya lupesuru, erawunete njikadwaraka ka njikadwaraka; njisoroko, iyokokinete hakitaanyikineta naka twonoko;

njikasukwou, irujyaate njakurujyaata. ¹⁸ Njipitwo kana, luberu tya lukilyoko,

^e2:15 nyataparacu. Nyatemari erai nyakolongo hakanj-koonjwono.

ñirwa ñulu, erylamunete Nyipari kaña,
lo edwareta ikesi ñakiro. ¹⁹ Kalo kidyaama; etoodiwuni ayonjo
ñimacariní luka yiliyiloko,

kalo kopo, eticikini ayonjo ñakiro na ikitealarete eesi.

Ipakarosi ñaakoto na kaalaka,

enomi nyakime nyakopo,

iduwawuni nyapuru nati kapoloni. ²⁰ Eriña nyedolunwo nyapaarani
naka poloni, na etubyo Nyekapoloni nyepido;

Eroketa ñakiro.

Nyakolonjo! Imucakini, kirwoniki nyakopo cucu;

Nyelapa! Ereñuni puu, bakini ñaakoto. ²¹ Nyitooñi ca daani ni
ikalowuni kalo kiro ka Nyekapoloni, eyiwuno.^f

²² Ñituna kaña! Kiirasi ñakiro nu: Erai Yesu loka Nasarete, nyitooñi
ni kolonjo ayinakini Nyakuju nyagogonjo na iticiyo ñakitoodikineti tya
ñimacariní luka twonoko, lu esitici ñesi Yesu kalo kidinji yoko logeri
lo iyeneta eesi daña. ²³ Arekini kolonjo Nyakuju ka nyanoroto, totyaku
nyatemari 'kiinakini ñesi eesi nyitooñi ñini, kipotosi, taara ñituna luka
ronoko, kibubukisi lo piri. ²⁴ Tarai abu Nyakuju talacaki ñesi kana ronisi
ka nyakitu, kiteyaru, kotere pa ecuri nyakitu nyarewuni ñesi. ²⁵ Alimuni
kolonjo nyerwositi Dapide ñakiro nu teme;

“Nyekapoloni, eyayi kinjareni lo tau kaña jiiki,

kani kaña, epapi ñesi,

nyekerumete ayonjo ñicani.

²⁶ Nyetau kaña, elakara;

nyakutuku kaña, irworo ñakiro naka nyalakariti; ²⁷ kotere nyikiisikini
iyonjo ayonjo kalo katwaka,

nyakwaana ka Nyepiti koni, kalo teni, nyiisikini iyonjo tobosiki na

lyali. ²⁸ Nyeroto lo 'kiyeaari na kiyara, ikitoodiki iyonjo ayonjo;

kani irukitere ayonjo ka iyonjo, alakara loowoi.^g

²⁹ Ñjikaitotoi kata nakaatokaña, 'kiyeni inwoni daani nyatemari atwani
kolonjo apaayoko Dapide, tonukwae. Nyalyali keñe, 'kiyeni inwoni
daani ni eyayi. ³⁰ Arai kolonjo ñesi nyekadwarani lo ayeni nyatemari
ekonjo kolonjo Nyakuju ebalasewuni nyipei ka ñitatae keñe, kurumu
nyekiewolonjo loka nyapolou. ³¹ Kotere ayeni ñesi ñakiro na esubwakini
moyi nani, kirworjo ñesi ñakiro ka nyayaruni ka Nyekayiwunani
Losewuna; elimuniti ebalasewuni nyekiewolonjo keñe tobosiki na lyali.

³² Iyeni diri, eteyaru Nyakuju Yesu lo pei ñolo kana twanare, eraakae
isuwa ñikaanyunaka ka ñakiro ka ñuna. ³³ Etopolou nayi Nyakuju
ñesi loowoi, esuboyiki na kani keñe nakalo tetene, yinaki Nyipari

^f2:21 Eyayi nika Yoele 2:28-32.

^g2:28 Eyayi nika Ñiyewosyo 16:8-11.

Lokakwanani logeri lo koloŋo ecikitori iŋesi. Kicwau naye Yesu Nyipari ŋolo ni kosi, iŋesi pe nyibwore ni iyekito eesi topupete eni.³⁴ Nyeyaruna koloŋo Dapide kana twanare, teeka Nakuju, tarai abu iŋesi tolimu teme;

‘Tolimwoki Nyekapoloni Nyakuju, Nyekapoloni kaŋa ebala, ebaka, kiboyikini tetene kaŋa,

³⁵ tani arewuni ayonŋo ŋimoe koni,

ewaaki kopŋo ŋakejene koni, kipudya.’^h

³⁶ ‘Ayooro ŋituŋa ka Israele, toyena diri, nyatemari, etarau Nyakuju Yesu lo wooni ibubukino eesi lo piri Nyekapoloni, nabo tarai Nyekayiwunani Losewuna.’”

³⁷ Na eyirareta ŋituŋa ŋakiro ŋuna, apotu tonoma ŋitai kece loowoi. Kaneni, kiŋitasi Petro ka ŋikecwaara lu cye temasi; “Ŋikaitotoi, ikokino kona isuwa ai?”³⁸ Tatacaki naye Petro ikesi teme, “Eesi daani, tokiwa ŋaseceta kusi, potu ikibatisae kalo kiro ka Yesu kalo erai Nyekayiwunani Losewuna, kotere torimakinere ŋaseceta kusi, kijyawuneta Nyipari Lokakwanani, lo erai nyayinakinete ka Nyakuju.³⁹ Erai nyakicikete naka Nyakuju nagea nyakusi ka ŋide kusi, tya ŋibukui lu cye daani lu moyi enyarawuni Nyakuju yokŋo potu ni keŋe.”⁴⁰ Tolema Petro nyawoyate isurwori ŋituŋa ŋakiro na kaalaka, ani kaku todunju teme; “Toyiwunosu kana kikilete kana ebuniti lo tuŋa luka ronoko luka ŋanaketa ka ŋikaru ka lu.”⁴¹ Nyapaarani ŋina, tonupa ŋabuŋae ŋauni ka ŋituŋa ŋakiro na etatami Petro, kibatisae naye ikesi kiyeatakinu ŋikanupaka, talalakuutu loowoi.

Nyekibooye ka ŋikanupaka

⁴² Eryamiryamiito ŋikanupaka ŋulu waapei nyakipupu ŋakitatameta ka ŋikecwaara. Nabo, torubwakisi ilipasi kaapei, tomorete ŋitoonyo luka nyetale ka Nyekapoloni.⁴³ Apotu ŋikecwaara tosubwa ŋakitoodikineta tya ŋimacarinu luka yiliyiloko. Totealasi ŋituŋa daani ŋiticyo ŋulu.⁴⁴ Anaasi ŋikanupaka, eticicyete ŋakiro kece daani kaapei, tomorete ŋiboro kaapei.⁴⁵ Togyealanasi ŋibarene ka ŋiboro kece, tokorakisi ŋaropiyae ne eya lu ecanaaka kalo kidinju kece.⁴⁶ Ŋirwa daani, eryamiito ikesi diye nyakayi ka Nyakuju, tomoriito nabo ŋitoonyo luka nyetale ka Nyekapoloni kalo kolea kece, elakara loowoi ecamama.⁴⁷ Nati ŋina daani, emayimayete Nyakuju eyewonokinete ŋayewosyo. Nabo, aminasi ŋituŋa daani ikesi kotere nyekibooye kece loka jokoni. Ŋirwa daani, etunupiititi Nyekapoloni ŋituŋa ŋakiro keŋe, kiyeatanakinosi neya ŋikanupaka lu cye.

^h2:35 Eyayi nika Ŋiyewosyo 110:1.

Kitojokae nyitooñi nika ñwalani

3¹ Nyacye paarani, eripi,ⁱ nyekitoti lo palemũ ilipiitotori ñituña, tolo to Petro ka Yoaana nyakilipa kalo diye nyakayi ka Nyakuju.

² Ani epapikinate lo kidwori ka nyalaara ka nyakayi ka Nyakuju kona, kisiryamikisi nyekilye lo eñwalaliti nyapei kana kooki ka ityekenje, edakunitae, kisiboyikinoe na kiboyisi na palemũ kenje kalo kidwori kalo enyaritae “Nyekidwori Losupupu” neni palemũ idanori ñesi, ibaanakini ñituña ñakanĩ kñarakinere. ³ Na jiki eyokokino ñesi Petro ka Yoaana kalo kidwori ka nyalaara, kibaki ñakanĩ ikesi ñita ñaropiyae.

⁴ Kisyemeto ikesi nyitooñi ñini idirĩikinito ñakonyenge. Tolimũ nayi Petro teme; “Ee! Kiyokokinoe mono iyoño isuwa!” ⁵ Toñunyakini nyekañwalani ñolo, topupwoki ñakiro kece kajokonĩ ebala kode kayinakini nyidyo bwore. ⁶ Tolimwoki Petro ñesi teme; “Emamu ayonõ ñaropiyae na akayinakini iyoño. Tarai akayinakini ca ayonõ iyoño nyibwore ni atĩiti: kalo kiro ka Nyekayiwunani Losewuna, Yesu loka Nasarete, abala ayonõ iyoño tonyou, torotoki!”

⁷ Kñaraki nayi Petro ñesi, kitonyou, etiñiti nyakanĩ kenje nakalo tetene. Nyatipei tojekarosi ñakejene ka ñitobolae ka nyitooñi ka ñini, togogonũutu. ⁸ Kaneni toporu kidyaama, towo ka ñakejene kenje, kisyaki nyelote. Kurukwosi nayi ka ikesi diye nyakayi ka Nyakuju. Nati ñina daani elosi, topori, imayimayi Nyakuju.

⁹ Na eyokokinoto ñituña daani ñesi elosi, imayimayi Nyakuju, ¹⁰ toyena nyatemari erai nyitooñi ni palemũ iboyiititi, ilipanari kalo Kidwori ka Losupupu.” Totealasi ñituña ñakiro ka nyitooñi ka ñini loowoi.

Kisurworo Petro ñituña lu ewuduna

¹¹ Ani eriña nyitooñi emiisikina, etupiti Petro ka Yoaana, eya ne enyaritae “Nyaruumu ka Solomone”, totealasi ñituña ñulu ñakiro ñuna, tomatarosi ni aya ikesi. ¹² Na eyokokino Petro ñituña ñulu tolimwoki ikesi teme; “Ñituña ka Israele, nywo nyibwore 'kitealariti eesi, kidirĩikinitotori ñakonyenge kona? Itamete eesi nyatemari erai nyagogonũ kosi kode kani enupitere isuwa Nyakuju loowoi itojokeaarere nyitooñi eni-a?” ¹³ Erai Nyakuju nakata apaayoko; Abraamo, Isako, tya Yakobo, ñesi etopolou Yesu, nyeketicyonĩ kenje. Tarai ipotu eesi toñero ñesi, torikwosi, yeawa, kitowaa kalo kñareni Pilato. Too 'yonõ ecamiti Pilato nyalakakini daña, ipotu eesi kimidimidakinosi jiki tani taarere. ¹⁴ Yesu ñolo, arai nyitooñi nika jokoni, ni teni, tarai ipotu eesi toñero ñesi, kipotosi, taarae, temasi taa talakakinae nyitooñi ni erai nyekaarani.^j

ⁱ3:1 eripi. Nyatemari nyakolonõ ñauni.

^j3:14 nyekaarani. Nyatemari Baraba, (taanyu Luka 23:18-19).

¹⁵ Ka nyepitye ka ḡolo, taara eesi Nyelope ka Nyakiyara, tarai abu kiteyaru Nyakuju iḡesi kana twanare. Kirai diri isuwa ḡikaanyunaka ka ḡakiro ka ḡuna.

¹⁶ Nyitooḡi ni iyekito eesi eni, toyenete seke, erai nyanupiti na enupitere nyekiro ka Yesu iḡesi etojokuuni iḡesi, tojেকেarori na kani nagea.

¹⁷ “Nayi ḡikaitotoi, ayeni ayoḡo nyatemari iticiyete wooni eesi ka ḡikapoloko kusi ḡakiro ḡuna pa iyenete. ¹⁸ Nyeroto ḡolo iḡesi ecamitori Nyakuju kiyookinotori ḡakiro na koloḡo adwari iḡesi kaloka dwaraka keḡe, nyatemari eryamuni Nyekayiwanani Losewuna ḡicani lu ikote ḡulu. ¹⁹ Peekona, kikiwa eesi ḡaseceta kusi, kuwapa Nyakuju, 'kirimakini iḡesi eesi ²⁰ kotere poneta ḡirwa ka Nyekapoloni lu iyeaḡareta. Nabo icwawuni iḡesi Yesu, lo erai Nyekayiwanani Losewuna, lo koloḡo asewuni iḡesi kotere eesi. ²¹ Itemokino nayi Nyekayiwanani iboyikini nakuju tani enaḡi ḡirwa lu ikiteteaarea Nyakuju ḡibworekeya daani na kani na koloḡo ecikea iḡesi, elimwokiniti kana kutukwa ka ḡikadwaraka keḡe kalu teni. ²² Alimuni koloḡo Mose teme, ‘Esewuni Nyakuju Nyekadwaranani kalo kidinḡi kusi lo ebakini ayoḡo. Itemokino nayi eesi kiirasi, tonupa ḡakiro keḡe daani na 'kilimwokini iḡesi eesi. ²³ Nyitooḡi daani ni pa nyiirari ḡakiro keḡe, etyakaryo, kitoḡopeaarae kalo tuḡa keḡe.^k

²⁴ Erworosi koloḡo diri ḡikadwaraka daani, nyapei kanika Samuwele kalu cye daani, ḡakiro ka ḡirwa kalu. ²⁵ Iraakasi eesi ḡide ka ḡikadwaraka. Kaneni, eraakasi ḡakiciketa na koloḡo egeri Nyakuju kani kata apaakusi, ḡakusi. Alimwokini koloḡo iḡesi Abraamo teme; ‘Eryamunete ḡibukui ka ḡakopea ka daani nyageatakinete kalo tooma nyipei ka ḡalecyae koni.’¹ ²⁶ Ani esewuni Nyakuju Nyeketicyonḡi keḡe, Yesu, kicwau mono iḡesi ni kusi, kitoreeu eesi kana seceta kusi, ani erumwori, kitowata.”

Kitowaee Petro ka Yoaana kalo kiḡarenḡi nyatuki

4 ¹ Ani eriḡa Petro ka Yoaana isurworete ḡituḡa kona, todolutu *ḡiketaleoko ḡicye, ka nyekapoloni ka ḡiketeoko nyakayi ka Nyakuju, tya *ḡisadukayo ḡicye. ² Etoḡoyito ikesi ḡakiro na etatamete ḡikecwaara luaare ḡulu na abasi eyarunete ḡikatwaka, kotere kani ayarunea Yesu daḡa. ³ Kaneni, kurumutu Petro ka Yoaana, tocakakisi ikesi kayi na enete tani iwalarḡi, kotere kani ewaritori nyakopo. ⁴ Tarai apotu ḡituḡa lu kaalaka lu eyirarete ḡakitatameta ḡuna tonupa, talalakuutu ḡikanupaka, tarata ḡabuḡae ḡakani (5000).

⁵ Nyakuwalarete keḡe, potu ḡikapoloko, ka ḡikasukwou tya ḡiketatamakḡa ka ḡitalyo, kiryamaryama Yerusalemḡe. ⁶ Ayayi neni

^k3:23 Eyayi nika Nyakinyogokinete 18:15,18,19.

^l3:25 Eyayi nika Nyakisyawunete 22:18; 26:4.

Anasa, lo erai nyekaḅani ka ḅiketaleoko. Nabo aya ta Kayapa, Yoaana Aleksanda, tya nabo ḅituḅa ḅicye luka nyekale ka Anasa. ⁷ Yeawutuḅu nayi Petro ka Yoaana kitowaa kalo kiḅareni kece kiḅitasi ikesiḅu temasi; “Ani gogoḅu iticiyere eesiḅu ḅakiro nu? Nabo, ka ali kiro?”

⁸ Kisyarakḅi Petro ka nyagogoḅu ka Nyipari Lokakwaḅani, tolimuḅu teme; “ḅikapolokoḅu tya ḅikasukwou ka nyakopo! ⁹ Ani keraa ḅakiro ka ḅisyeniḅu kalu etejekearere nyekaḅwalaniḅu lo iḅesiḅu 'kitowoyitere isuwa, ¹⁰ toyena eesiḅu lu iyakasi na tukiḅu na tya ḅiisraeleḅu lu cye daaniḅu ḅakiro nu: erai nyagogoḅu ka nyekiro ka Yesu kaloka Nasareteḅu, lo erai Nyekayiḅunani Losewuna, iḅesiḅu itojokuuni nyitooniḅu eni. Ibubukinete wooniḅu eesiḅu Yesu lo piriḅu, taara, tarai abu Nyakujuḅu kiteyarḅu iḅesiḅu kana twanare. ¹¹ Yesu iḅesiḅu lo imaryo ḅakiro keḅe kana bukuḅu ka Nyakujuḅu ebeei,

“ḅikadukwokoḅu, nyepiriḅu lo koloḅu ijamuwarete eesiḅu, tonjero nyadukyo, peekona, arawu nyepiriḅu loka gogoḅoniḅu, egeaḅa nyakayi, ekiḅokini.”^m

¹² Ka ḅuna, emamuḅu nyicye tooniḅu kode nyerotḅu nyecye lo eryamuneta ḅituḅa nyayiḅunoni. Eyiḅunosi kotere nyekiro ka Yesu, lo koloḅu atyakuni Nyakujuḅu, toyiḅunotoriḅu ḅituḅa ka ḅakopea ka daaniḅu.”

¹³ Toteala nyatukiḅu ḅina nyepitye lo erworotoriḅu Petro ka Yoaana ka nyatitinyuḅu. Toyena nyatemariḅu erai ikesiḅu ḅituḅa ca paḅiḅu koḅina lu pa nyimarito ḅisukulo. Nabo taanyutuḅu nyatemariḅu erai ikesiḅu ḅirukitosiḅu ka Yesu diriḅu. ¹⁴ Tadawuniḅu ikesiḅu ḅakiro na elimunete, kotere awaasi nyitooniḅu ni etejekeaarero ḅini kata Petro ka Yoaana kaapei, eyekito ikesiḅu daḅa. ¹⁵ Tolimwokisiḅu nayi ḅikenyiemakaḅu ḅieeneneḅu, kupudwosi mono Petro ka Yoaana kalo kayi ka nyatukiḅu, kidoḅu nayi ikesiḅu make etukwosi ḅakiro na esubwakinete.

¹⁶ Kiḅitasiḅu ḅika nyatukiḅu make temasi, “Kikokinea iḅwoniḅu ḅituḅa lu ai? Eyenete ḅituḅa daaniḅu lu elomito Yerusalemḅu nyatemariḅu iticito ḅituḅa luaare lu nyakitoodikinetḅu naka twononiḅu loowoi. Peekona, nyikicuri iḅwoniḅu atopega. ¹⁷ Nabo, nyecamitae iḅwoniḅu ḅakiro nu kiyealakinḅu neni daaniḅu. Itemokino nayi ekilakisi ikesiḅu, tapalikisiḅu nyakitatamaḅu ḅituḅa ka nyekiro ka Yesu.” ¹⁸ Ani erumworiḅu, tonyarawutuḅu nabo ikesiḅu tooma kayi kicika temasi; “Nyecamitae isuwa eesiḅu kitatama nabo ḅituḅa ka nyekiro ka Yesu taninaniḅu cutuḅu.”

¹⁹ Kaneni, tatacutuḅu Petro ka Yoaana temasi, “Kitetemoosi ceni eesiḅu ḅilepecekiḅu, inywoni ejokoḅu kani kusiḅu, nyakiirariḅu tya nyakusubuḅu ḅakiro kusiḅu kode naka Nyakujuḅu? ²⁰ Nyikipalikiniḅu isuwa nyakisyarare ḅakiro na 'kiira ataanyunito nakoḅu.”

²¹ Kaneni tadawuniḅu ikesiḅu ḅakiro na etubwokinete ḅituḅa ḅulu, kotere alakara ḅituḅa daaniḅu loowoi, emayimayete Nyakujuḅu kani

^m4:11 Eyayi nika ḅiyewosyo 118:22.

etejekeaarere nyekañwalani ñolo. Kicika nayi ñikecwaara ñulu, tapalikisi nyakitatama ñituña ka nyekiro ka Yesu, ani kaku talacakisi ikesi, toloto. ²² Nabo apoloto nyitooñi ni etejekeaarero ñini, epwororito ñikaru ñitomoni-onwono.

Kilipa ñikanupaka Nyakuju nyagogoñu na itatameta

²³ Na alacakinere Petro ka Yoaana, toboñosi ni aya ñikanupaka lu cye, kisisyakisi ñakiro daani na alimwokinete ikesi ñiketaleoko luka poloko tya ñikasukwou. ²⁴ Na eyirareta ikesi ñakiro ñuna, kiriyama daani kaapei, kilipa Nyakuju temasi; “Nyekapoloni Nyakuju, Lokasubwani kidyaama ka nyakopo, ka ñanamea, tya ñibworekeya daani lu eya tooma kece; ²⁵ ka nyagogoñu ka Nyipari Lokakwañani, isurworikini koloño iyoño apaakosi, nyeketicyonì, Dapide, tolimu kona:

‘Ñakoopa, nywo nyibwore elilitere eesi?

Ñituña, nywo nyibwore eñedaraakare eesi pasi koñina, iticiyete ñakiro na emamu nyapaka?

²⁶ Ñirwosi ka ñakoopa, asubwakinì nyajyore, ñikapoloko, iwudakina waapei nyakitiji Nyekapoloni, ka Nyekayiwunani keñe Losewuna.’ⁿ

²⁷ Ityeni diri, eyookinì ñakiro ñuna, kotere apotu ta Erode ka Ponito Pilato kiryamaryama ka ñimoono tya ñituña ka Israele naryeñe nagea, totokutu nyakeara nyeketicyonì koni, Lokaareñoni, lo koloño italewuni^o iyoño.

²⁸ Ityeni diri, apotu ikesi kiticyoto ñakiro daani na koloño ityakuni iyoño ka nyagogoñu tya nyecami koni nyatemari esubwakinosi. ²⁹ Peekona Nyekapoloni, kiyokoki nyegeri lo esaketa ikesi nyakutukuryana isuwa. ‘Nakinae isuwa, ñipitwo koni, nyatitinyu na itatamere ñituña ñakiro koni. ³⁰ ‘Nakinae isuwa nyagogoñu koni kitojokeaarere ñikadeakaka, nabo kusucurae isuwa eticyoto ñimacarinì luka twonoko tya ñakiro naka yiliyiloko kalo kiro ka Nyeketicyonì koni, Yesu Lokaareñoni.’”

³¹ Na arumworeta ikesi nyakilipa kona, kiryañaryañakinì ni seke elipatari ikesi, kilelebuni Nyipari Lokakwañani ni kece daani, kisyakisi nayi nyakitatama ñakiro ka Nyakuju ka nyatitinyu.

Tomora ñikanupaka ñiboro kece

³² Acamama ñikanupaka daani, arai ñitai kece daani nyipei. Amorete ikesi daani ñiboro kece lu ayakatari. Amamu kalo kidiñi kece ni abala erai ñiboro keñe ñikeñe aboni. ³³ Kaneni, tolimwonosi ñikecwaara ñakiro

²⁴:26 Eyayi nika Ñiyewosyo 2:1,2.

²⁴:27 italewuni. Iwasanakinete Ñiisraele nyakimyete na kyesi ka ñirwosi, ka ñikadwaraka tya ñiketaleoko kece na esewunere.

ka nyayarunī ka Nyekapolonī Yesu ka nyagogoŋu kanaka twononī loowoi, iticiyete ŋakitoodikinetā naka yiliyiloko, nabo kidodiki Nyakuju ikesi nyecami keŋe. ³⁴ Amamu nyipei daŋa kani kece ni ecanaana. Ka ŋapaarasea, agyelanarete ŋicye ŋamanatā kode ŋikalea kece, yeawutu ŋaropiyae ŋuna ³⁵ lokecwaara. Tokorakinae naye nyitooŋi daanī ni icana.

³⁶ Abu nyitooŋi lo ebei Yosepo daŋa, loka nyakopo ka Sipro, lo erai nyeka nyatekere ka Lepi, lo atamakinete ŋikecwaara nyeyitye bee Barnaba, (nyatemari nyeketogogoŋonī), ³⁷ togyeala nyamana keŋe, yeau ŋaropiyae lokecwaara.

Nyakitū ka Ananiya ka Sapira

5 ¹ Ayayi nabo nyicye toonī ni anyaritae Ananiya ka nyaberu keŋe, Sapira. Apotu ikesi togyealasi nyamana kece. ² Kaneni tocamunosi iŋesi kana beru keŋe nyakida nyepewae ka ŋaropiyae, yeawutu naye napito yinakisi ŋikecwaara tolimutu temasi; “Agyalarī ta isuwa nyamana kosi, ŋaropiyae naye daanī nu, ayeawunī isuwa.”

³ Kiteyene Nyipari Lokakwananī Petro nyatemari emodito ikesi nyakopo. Tolimu naye Petro teme; “Ee Ananiya! Nywo iisikinea iyoŋo *Siitanī 'kitolomaki 'yoŋo loowoi kona? Nywo imodea iyoŋo Nyipari Lokakwananī kani idaarea nyepewae ka ŋaropiyae kana ta igyealarea nyamana koni? ⁴ Beene seke eriŋa nyamana nyegyealara, pa arai nyakonī-a? Tani erici kigyala daŋa, pa arai ŋaropiyae ŋakonī, tosubea ŋirotini daanī lu icamitori-a? Nywo naye itamunea iyoŋo nyakusubu ŋakiro nu logeri ŋolo? Toyene naye nyatemari erai Nyakuju imoditi iyoŋo diri, meere ŋituŋa!”

⁵ Napei jiki eyirarea Ananiya ŋakiro ŋuna kona, tomudeu nyibwore tokwamakinī kopo totwana. Toloma nyabulwonutu lo tuŋa daanī lu eyokokinete kalu eyirarete ŋakiro ŋuna. ⁶ Potu ŋisoroko topopireaaŋi nyakwaana keŋe ka nyeworu, tadakasi naye yeawa tonukwa.

⁷ Ani kedolo ŋakolonisea ka nyapaaranī uni, bu nyaberu keŋe, pa ayeni ŋakiro nata asubwakinosi. ⁸ Kiŋita Petro iŋesi teme; “Tolimwokinae ceni, ŋaropiyae nata agyalarere eesi nyamana daanī nu-a?” Tatacu naye ŋina daŋa teme, “Ee, daanī ŋuna!” ⁹ Tolimu Petro teme “Nywo icamuneta iyoŋo kalo kilye koni nyakiteme Nyipari ka Nyekapolonī? Ee! kiyokokī! ŋisoroko lu ta anukete lo kilye koni ikesi ŋulu ewaasi kana kutuku ka nyakayi. Epote naye ikesi kitadakasi iyoŋo daŋa, kitonukwa.

¹⁰ Napei ŋina jiki, tomudeu nyibwore Sapira daŋa, tokwamakinī kopo, totwana. Ani elomunete ŋisoroko lu ta anukete lo kilye keŋe, toryamutu ketwana. Tadakasi naye yeawa tonukwa, kibaka kalo kilye keŋe. ¹¹ Tobulu ŋikanupaka^p tya ŋituŋa daanī lu eyirarete ŋakiro ŋuna loowoi.

Kitojoka njikecwaara njitunja lukaalaka

¹² Tosubwa njikecwaara njimacarinī luka twonoko tya njakitoodikineta naka yiliyiloko kalo tunja. Eryamiito njikanupaka daanī waapei Naruumu ka Solomone. ¹³ Arimato njitunja daanī njikanupaka njulu loowoi. Na kani daa njina, akuryanito njitunja lu cye daanī icesi pa acamito nyakiyea nyecakabe kode nyekwarikware ni kece. ¹⁴ Ka njuna ka daanī, tonupa njitunja lu kaalaka loowoi Nyekapolonī, njikilyoko ka njaberu, talalau nyasepicī naka njikanupaka. ¹⁵ Kotere nyeticī lo eticiyete njikecwaara, tadakanarae njikadeakaka kapatani lorotini kiteperyonokinoe lopemwong, njicye nakape, kotere ani ikwa itori Petro neni, mini nyetorube keje ni eya njicye kaneni kece, tojokearatori. ¹⁶ Kuuduni njasepicyo ka njitunja ka loorea kalu irikunito Yerusaleme, eyeawunito njitunja luka deakaka kalu irumito njikerepe. Njulu daanī, kitojekearae.

Tobolyare njikecwaara

¹⁷ Abu nyeketaleoni lo kañani tya njirukitosi keje lu erai njika nyasepicī ka Njisadukayo toñoaa, tolomasi nyapodo kotere njiticyo lu eticiyete njikecwaara. ¹⁸ Kurumutu nayi njikecwaara, kimasakisi kayi na enete. ¹⁹ Tarai nyakwaare njina, bu nyekiyeaka ka Nyekapolonī, tañaa njagolyoto ka nyakayi kana enete, torikwo icesi kalopatani, tolimwoki teme, ²⁰ “Kapesi diye nyakayi ka Nyakuju, kisyarata njakiro naka nyakiyara kana kitetea ka inaa.” ²¹ Ani iwalari, toloto nayi njikecwaara, kisyarata na kani na beene alimwokinere icesi. Ani iwudakinosi nyeketaleoni lo kañani tya njirukitosi keje, tonyarawutu njikasukwou luka Njiyaudi daanī potu na tuki. Kicwaasi nayi njikenyemaka njieenenē pena yeawutu njikecwaara kalo kayi kana enete. ²² Na anañeta icesi inaa, toryamutu njikecwaara emameete. Toboñosi nayi na tuki tolimutu ²³ temasi, “Aryamuni isuwa nyakayi na enete egololo irijakina riji, njiketeoko daña, awaasi kaneni. Ani nayi na 'kijaarea isuwa njagolyoto, toryamunae emame nyitoni eyayi tooma nyipei daña.” ²⁴ Na eyirareta njiketaleoko luka poloko tya nyekapolonī ka njiketeoko nyakayi ka Nyakuju njakiro njuna, toryañakinosi loowoi temasi, “Ikokinete mono njakiro nu ai?” ²⁵ Napei njina, bu nyicye tooni tolimwoki icesi teme, “Kiirasi! Njitunja lu beene eenito eesi kalo kayi kana enete, eya ama, isyaraate kalo diye nyakayi ka Nyakuju. ²⁶ Najiki njina, toloto nyekarikwoni tya njiketeoko nyakayi ka Nyakuju ka njikenje nyayeawuni njikecwaara njulu. Tarai pa etiñawunito ka nyagogoñu, kotere akuryanito ebaasi kode imasamasaarete njitunja icesi ka njamoru. ²⁷ Torikunwoe nayi njikecwaara, kitowaae kalo kijañeni nyatuki. Tolimu nyeketaleoni lo kañani ²⁸ teme, “Kitubwokino wooni isuwa eesi nyatemari nyiitatama nabo njitunja njakiro ka Yesu, tarai irubakisi eesi

jiiki itatamete ŋakiro ŋuna, iyealakisi Yerusaleme neni daani. Nabo, ikipayikinito eesi isuwa nyakitu ka nyitoni ka ŋini.”

²⁹Tatacutu Petro ka ŋikecwaara lu cye temasi, “Itemokino isuwa kuwapi ŋakiro ka Nyakuju nyakilo naka ŋituŋa! ³⁰Eteyaru Nyakuju naka taapaayoko Yesu kana twanare – Yesu lo koloŋo eaarete eesi, kibubukisi lo piri. ³¹Ekeu nayi Nyakuju iŋesi, etopolou, esuboyiki na kani keŋe nakalo tetene, kitarau Nyerwositi tya Nyekayiwunani kotere toryamuneata ŋituŋa ka Israele nyapaka na ekiyeata ŋaseceta kece, torimakinere. ³²Kirai isuwa ŋikaanyunaka ka ŋakiro ka ŋuna – isuwa kaapei ka Nyipari Lokakwanani, lo erai nyayinakinete ka Nyakuju ni eya ŋituŋa lu enupito ŋakiro keŋe.”

³³Na eyirareta ŋituŋa ka nyatuki ŋakiro ŋuna, toŋoaa loowoi, kirakarosi, ecamito nyakeaara ikesi. ³⁴Kana tuki, tonyou nayi Nyeparisayiti nyecye lo enyaritae Gamalyele, lo erai nyeketatamani ka ŋitalyo. Arimato ŋituŋa daani iŋesi loowoi. Todunju nayi teme, “Kipudwosi mono ŋituŋa lukalopotani wadyo.” ³⁵Ani ipudworyo ikesi, kirworiki teme, “Ŋituŋa ka Israele! Tocoyito mono eesi ŋakiro na icamito nyasubea ŋituŋa lu! ³⁶Kiyeni iŋwoni daani nyatemari ayayi koloŋo nyitoni be Tewuda, lo abu teme bee iŋesi iŋesi. Apotu ŋituŋa lu ekwa ŋamiyae ŋoŋwono kuwapakisi iŋesi. Ani eaaryo, toŋopeaasi ŋikewapaka keŋe daani, kiyealarosi swara, tarata ŋakiro na koloŋo kece daani nyapuwa koŋina. ³⁷Kaku keŋe, toruu nabo nyecye cipitayiti be Yuda loka nyekitela ka Galilayea, ŋirwa lu emarere ŋituŋa. Kuwapakisi lodaa ŋolo nyatwomi ka ŋituŋa na kaalani. Ani eaaryo iŋesi daŋa, kiyealarosi ŋikewapaka keŋe daani.

³⁸Nayi peekona, ŋakiro ka ŋituŋa ka lu, abala aanga eesi nyiitapa, toosikisi, toloto koŋina! Ani keraa nyeticu lokece lo lo tuŋa ebunitori, eŋopeaari aboni. ³⁹Ani keraa Nakuju eponitotori, nyicurete eesi nyarewuni ikesi, iryamunete erai Nyakuju itijiyete.” Kiikisi ŋituŋa ka nyatuki daani ŋakiro ka Gamalyele.

⁴⁰Tonyarawunae nayi ŋikecwaara tooma kidetae loowoi, ani erumwori, kicikae, temarae, “Nyiitatama nabo cutu ŋituŋa ŋakiro ka Yesu.” Talakakinae nayi ikesi. ⁴¹Topudwosi ŋikecwaara kana tuki, elakara loowoi kotere kani emarunea Nyakuju nyatemari itemokino ebolyare ikesi kotere nyekiro ka Yesu. ⁴²Torubwakisi ŋikecwaara itatamete ŋituŋa kalo diye nyakayi ka Nyakuju, tolomanakinete ŋituŋa kalo kolea kece ŋirwa daani elimwonokinete Nyeemutu Lokojokoni nyatemari erai Yesu Nyekayiwunani Losewuna.

Tosewunae ŋikeŋarakinaka lu kani-kaare

6¹Lu pei rwa ŋulu, na eyeatakinotori ŋikanupaka, mini nyenurururi kidiŋi kece, kotere aya ŋiyaudi lu erworosi nyakutuku naka

Ŋigirikwo tya lu erworosi Ŋaaberei. Temasi lu irworosi Ŋagirikwo bee nyekacitae ŋapuseru na kece ŋirwa daani naca ekorere ŋiboro ka ŋamuja. ²Tonyarawutu naye ŋikecwaara lu tomono ka ŋeare ŋikanupaka daani waapei, tolimutu temasi, “Nyitemokino isuwa ŋikecwaara kilagilagi nyeticu loka nyakitatama ŋakiro ka Nyakuju, atolomasi na kiro naka nyakikoro ŋiboro ka ŋamuja.”

³“Naye eesi ŋikaitotoi, tosewutu kalo kidinu kusu ŋituŋa ŋikani-kaare lu eyenio nyatemari ewosoko nabo kileleba Nyipari ka Nyakuju, ewaakisi ikesu topolokisi nyeticu ŋolo. ⁴Ani naye lu eraa isuwa, atotenikisi nyeticu loka nyakilipa kaloka nyakitatama ŋakiro ka Nyakuju.”

⁵Tominasi ŋikanupaka daani ŋakiro ŋuna, tosewutu naye Stepano, lo erai nyitoni loka nupani loowoi, nabo kileleba Nyipari Lokakwanani, kata Pilipo, Purokoros, Nikanora, Timone, Parimenas, tya Nikolawo, nyemoonoyiti loka nyakopo ka Antyoko lo abu kiloci kalo tale kece tarau Nyeyauditi. ⁶Ani eyeawuno ŋituŋa ŋulu, kidokokisi ŋikecwaara ŋakani na kyesi kece, ilipakinito Nyakuju yinaku ikesu nyagogoŋu na icureta nyakisubu nyeticu ŋolo.

⁷Ka nyepitye ka ŋolo, toyekini nyakiroyiti ka Nyakuju neni daani, kiyeatakinu ŋikitatama ka Yesu lu aya Yerusaleme, talalakuutu loowoi. Tonupa ŋiketaleoko danu lu kaalaku nyakiroyiti ŋina.

Kurumunae Stepano

⁸Tosubu Stepano ŋiticyo luka twonoko ka ŋimacarinu luka yiliyiloko kalo tuŋa ka nyagogoŋu ka nyecami ka Nyakuju. ⁹Kaneni, tonyowutu ŋituŋa luka nyakayi kana kiryamiryamete (kana ebasi ŋituŋa lu cye bee nyaka ŋipitwo kalu elacakina), topegeanakinu ka Stepano. Aponito ŋituŋa ŋulu kalo Kurene, ka Aleksandriya, ka nabo kana kopea kanaka Kilikya ka Asya. ¹⁰Tarai ayinakinitu Nyipari Lokakwanani Stepano nyawosou, tarau na irworikinea, tadawuni ŋakiro etacakinete iŋesu.

¹¹Kaneni, kicocwata ikesu ŋicye tuŋa pena tatanutu nyalyekou bee “Kiirari isuwa Stepano imenyi Ŋitalyo ka Mose tya Nyakuju danu.” ¹²Apotu lu ketepegeaka Stepano toreaata ŋakyesi ka ŋituŋa, ka ŋikasukwou tya naka ŋiketatomaka ka ŋitalyo. Abu nyajyore ŋina daani kirumiyeasi iŋesu, torikwosi kiŋareni nyatuku. ¹³Yeawutu nabo ŋicye tuŋa lu atanakinete Stepano ŋakiro ebasi “Nyitoni eni, aperiki imenyi nyakayi ka Nyakuju tya ŋitalyo, ¹⁴kotere kiirari isuwa nyitoni eni ebala bee inyiasuni Yesu loka Nasarete nyakayi ka Nyakuju, nabo iloci ŋitalyo lu koloŋo kiisikinea iŋwoni Mose.” ¹⁵Kidirikisi ŋituŋa lu aya na tuku daani ŋakonyene nika Stepano. Kaneni kupoosi nyereete keŋe iloniyeariti neaakwanu kiii, emilimili bakinu loka nyekiyeaka ka Nyakuju.

7 ¹Kiŋita naye nyeketaleoni lo kanani Stepano teme, “Iyono! Erai ŋakiro nu ŋakiro-a?” ²Tatacu Stepano ka nyecye roto teme, “Taapa

kata lokaato, kiirasi ŋakaa kiro! Kiyeni iŋwoni daani nyatemari atakanikini koloŋo Nyakuju, naka nyapolou, apayoko Abraamo kana kopō ka Mesopotamya, eriŋa nyewotokina na kopō ka Karaŋa.

³ Alimwokini Nyakuju iŋesi teme, ‘Toosiki nyakopō koni, kape na kopō na eketoodiyari ayoŋo iyōŋo.’^q

⁴ Iyeni, taramaki Abraamo kalo Kalideyea, toloŋo na kopō naka Karaŋa. Ani etwani apakeŋe, kitonyou Nyakuju iŋesi bu na kopō na pe elomitae iŋwoni na. ⁵ Ŋirwa ŋulu, amamu Abraamo nyikoku ayayi. Kaneni, kiciki iŋesi bee kaku ka nyatwanare keŋe, erawuni nyakopō ŋina nyakeŋe ka ŋalecyae keŋe. Tarai na ariŋaakorī iŋesi eyari, amamu ŋalupū abu Nyakuju yinaki iŋesi. ⁶ Kisurworiki nabo Nyakuju Abraamo ka nyegeri ka logo teme; ‘Erawunete ŋalecyae koni ŋipitwo kana kopō kana geala, kitadalare ka inaa ŋikaru ŋamiyae ŋooŋwono. ⁷ Ayeawuni ayoŋo nyakikilete lo tuŋa ka nyakopō ka ŋina. Kaku, epudu kana kopō ka ŋina, potu ekemayimaa ayoŋo kane.’^r

⁸ Nabo abu Nyakuju kigerē kanika Abraamo, kiciki iŋesi tosubu nyemacare loka *nyakibolonyo ŋikilyoko ka ŋide luuciki, lusapa. Ani ewuruuni iŋesi Isako, kibolonyoe kaku ka ŋirwa ka ŋikani-kauni kana kidowunete keŋe. Towuru nabo Isako daŋa lokookeŋe lo enyaritae Yakobo, lo awuruuni ŋide ŋitomonō ka ŋeaare lusapa, lu nayi pe eraa taapaayoko.

⁹ Kotere elodiŋito taapaayoko ŋulu lokaatekece Yosepo, togyealasi ni tooni nika nyakopō ka Ejito. Logeri daa ŋolo, atwariti Nyakuju iŋesi, ¹⁰ toyiu kalo cani keŋe ka daani. Na ayeawunere Yosepo kiŋareni nyerwositi loka Ejito, yinaki Nyakuju iŋesi nyapatanu ka nyawosou. Yinaki nayi nyerwositi iŋesi nyagogoŋu na epolokino nyekale keŋe tya nyakopō ka Ejito daani wii.

¹¹ Bu nyeroni na kopō ka Ejito ka Kanaana neni daani, tonyama nyakoro ŋituŋa loowoi, tadawuni taapaayoko nyibwore ni enyamete cutu.

¹² Na eyirarea Yakobo bee eya ŋuumwa Ejito, kicwaki ŋide keŋe inaa pena togyelutu nyakimuju. Nyelote kece inaa lo kalo kiŋareni iŋesi ŋolo, [tarai nyiteyena Yosepo talo kaatekeŋe]. ¹³ Na adawunwotori ŋuumwa ŋulu, toboŋosi nabo ikesi Ejito. Kaneni, kiteyeni Yosepo talo kaatekeŋe, nabo kiteyenaeyerwositi daŋa ŋituŋa ka Yosepo. ¹⁴ Kicwaki Yosepo nyeemutu nika apakeŋe, Yakobo, elimwokiniti iŋesi nyatemari towotu Ejito ka nyekale keŋe daani. Arai ŋituŋa keŋe daani ŋitomonī-kaare ka ŋikani. ¹⁵ Towoto nayi Yakobo mini na kopō ka Ejito, toloŋo neni nyakooyani, kikarakī neni ka ŋide keŋe daŋa. ¹⁶ Aponi yeawae ŋawate

^q7:3 Eyayi nika Nyakisyawunete 12:1.

^r7:7 Eyayi nika Nyakisyawunete 15:13,14.

kece kuwaae kalo Cekeme, neni ayayi nyalyali na koloṅo agyeluni Abraamo ka nyamiili kalo de ka Amoro.

¹⁷ Na apapikinea ḡirwa lu iticikino Nyakuju ḡakiciketa na koloṅo alimwokini ḡesi Abraamo, apotu ḡituṅa yoko kiryari kana kopṅo ka Ejito. ¹⁸ Topoloki nyakopo ḡina nyerwositi nyecye lo pa nyeyeni Yosepo. ¹⁹ Kaneni, kitadalarḡ nyerwositi ḡolo ḡituṅa yoko ka nyerasi, toeraanaki icesi tocakanasi ḡide kece luuciki lusapa, tooseanakisi, totwaka.

²⁰ Lupei rwa ḡulu, kidowunoe Mose. Aḡeyikiniti nyikoku ḡini ḡakonyene ka Nyakuju. Tolema ḡesi ḡilapyo ḡuuni idayitae, itanio kalo kole kece. ²¹ Ani idayo kalo ḡyome kalo kiṅa nyere, kirapa nakookeṅe ka nyerwositi, yea kitopolo erai nyikee koku. ²² Kitatamae Mose ḡipityesyo ka ḡawososyo ka ḡituṅa ka Ejito daani, kiryeu, totukwonerḡ nabo totwonerḡ kalo ticyo kalu itici ḡesi.

²³ Na adolyoto ḡikaru ka Mose ḡitomonḡ-oḡwono, abu tatamu nyakilaari lo tuṅa yoko luka Israele. ²⁴ Kisiryamiki jiki nyitooṅi nika Ejito itadalarḡ nyipei ka ḡituṅa yoko. Abu naye toyiu nyitooṅi ḡini, kitiji loka Ejito, taara. ²⁵ Atamiti Mose nyatemari eaanyunete ḡituṅa keṅe bee icwawuniti Nyakuju ḡesi nyayiwuni icesi kalo canḡ kece, tarai nyeyena icesi koṅina.

²⁶ Ani iwalarḡ na cye, toryamu Mose ḡiisraele ḡeaare eḡiyete, kikataki nyakityaka icesi teme, 'ḡikilyoko, nywo ikototorḡ eesi nyawana make taraakasi ḡikaitotoi?' ²⁷ Kaneni, kijukwa nyitooṅi loseke etadalarḡ lo cye Mose nawase teme, 'ḡae 'kitarawuni iyoṅo nyekapolonḡ ka nyekepidonḡ ḡakiro kosi?' ²⁸ Ibalḡ kona iyoṅo 'kitaara ayoṅo daṅa bakini nyitooṅi nika Ejito ni beenḡ eaari iyoṅo-a?'

²⁹ Na eyirarea Mose ḡakiro ḡuna, todoki na kopṅo nagela naka Midyana, todoku ka inaa. Kuuma kaneni, towuru ḡide ḡeaare lusapa.

³⁰ Kiboyi Mose kana kopṅo ka ḡina, ani ebilakini ḡikaru lu alomitorḡ ḡesi neni ḡatomonḡ-oḡwono, tatakaniki ḡesi nyekiyeaka ka Nyakuju ka nyemacare kaloka nyarirya ka nyakime, enomiti nyekitoe kana riyete kalo Moru Sinae. ³¹ Ani iyokokini Mose nyakime ḡina, toteala ḡesi nyibwore eriraa nyakime tarai nyenomiti nyekitoe. Mini jiki tapapiyea, ecamiti nyakiyokokini kajokonḡ. Nyepitye ḡolo, kiira nyetoyili ka Nyekapolonḡ isurworikiniti ḡesi ebalḡ, ³² 'Arai ayoṅo Nyakuju naka taapokonḡ: Nyakuju ka Abraamo, ka Isako, tya Yakobo.' ¹ Tobulu Mose loowoi, tamarana, tokuryana nyakiyokokini neni irwororḡ nyetoyili.

³³ Kisurworiki naye Nyakuju ḡesi teme, 'Talaca ḡamuku konḡ, kotere italetoi ni iwarḡi iyoṅo neni. ³⁴ Eyokokḡ diri ayoṅo nyabolyaro ka ḡituṅa kana kalo Ejito. Nabo eyira nyakigworo kece, atiyawuni jiki ayoṅo

^{87:28} Eyayi nika Nyapudworete 2:14.

^{17:32} Eyayi nika Nyapudworete 3:6.

nyayiwun_i ikes_i kalo can_i. Bwa nayi ekecwak_i, toboŋo Ejito, mini kipudu.^u

³⁵ Mose lo pei ŋolo, iŋes_i lo koloŋo aŋerete ŋiisraele iŋitasi eba_i, ‘ŋae 'kitarawuni iyoŋo nyekapolon_i ka nyekatubwon_i ŋakiro kosi?’ Nyakuju ecwawuni iŋes_i kitarau nyekapolon_i ka nyekayiwunan_i na atakanikinea nyekiyeaka ka Nyakuju kana riyete. ³⁶ Abu Mose kipudu ŋituja yoko kalo Ejito, isitici Nyakuju ŋakitoodikineta naka twonoko kaneni ka daan_i, nyapei kalo Ejito, kana Name kana Kareŋani, tya kana riyete kani alemareta ikes_i ŋikaru ŋitomon_i-oŋwono.

³⁷ Alimwokini koloŋo nabo Mose ŋituja yoko teme, ‘Esewuni Nyakuju nyekadwaran_i nyecye lo ikwoni ayono kalo tooma kus_i, kicwau ni kus_i.’^v

³⁸ Arai koloŋo Mose nyepi ka nyasepic_i ka ŋituja yoko kana riyete, nabo arai nyekoban_i ŋakiro ka nyakiyara kanika nyekiyeaka ka Nyakuju kalo Moru Sinae, yeau ni yoko.

³⁹ Apotu taapaayoko toŋero Mose, tan_i ŋakiro keŋe, nyiwapa. Kalo tai kece, aboŋito Ejito.

⁴⁰ Iyete ees_i ikwoni nyacye paaran_i — na adokarea Mose Moru Sinae, kiboyi ka inaa nyakooyan_i — tolimwokis_i ŋituja Aarono temasi, ‘Tosubu ŋakujwo ŋacye na 'kirikete isuwa Ejito kotere nyikiyeni nywo anyama Mose, nyekabutwon_i lo woon_i 'kirikuni iŋwon_i kalo Ejito.’^w

⁴¹ Kityekutu nayi ikes_i nyibwore ni ikwoni nyitaaka, temasi bee erai Nyakuju kece; kipeyonokis_i ŋakipeyos_i nitaaka ŋini, nabo kimwomworo, elakara kotere nyibwore ni etyekunete ikes_i ka ŋakece kani. ⁴² Abu Nyakuju toboŋo kani kece, toluŋak_i ikes_i kilipa nyibwore ca daan_i ni ecamito ŋikece tai, keraa nyakoloŋo, nyelapa kode ŋakanyere. Ityeni diri, iyookino nyepitye loka ŋakiro kana elimunit_i Nyakuju kana buku kanaka nyekadwaran_i Amoso ebala:

‘ŋituja ka Israele, ŋakipeyos_i na koloŋo ipeyoote ees_i,

ka ama kana riyete, ŋikaru lu tomon_i-oŋwono daan_i,

nika ŋae koloŋo ipeyonokinete ees_i, ni kaŋa-a?

Nyetogo ka Nyakuju kus_i, ka Moloko, irwonito koloŋo ees_i,

Loka nyakisukwaanete ka nyetopo kalo ebei Repan daŋa, irwonito;

⁴³ ibasi bee Nyakuju kus_i.

ŋakujwo ŋuna daan_i, isubunete ees_i, kilipa.

Ka ŋakiro ka ŋuna,

kana kop_o kana, ekekotari ayono ees_i, tamanasi naaye Babilonia,

ŋican_i, toryamut_i ka inaa.’^x

^u7:34 Eyayi nika Nyapudworete 3:5,7,8,10.

^v7:37 Eyayi nika Nyakinyogokinete 18:15.

^w7:40 Eyayi nika Nyapudworete 32:1.

^x7:43 Eyayi nika Amoso 5:25-27.

⁴⁴ Torubwaki Stepano isyarae ebala, “Koloŋo kana riyete, ayakatari taapaayoko *Nyetogo loka Nyayakau^y ka Nyakuju. Asubunitae nyetogo ŋolo logeri lo koloŋo etetemuuno Nyakuju kanika Mose.

⁴⁵ Kaneni, apotu taapaayoko kikobakisi nyetogo ŋolo ŋalecyae kece, tani eyeawuni Yosua na kopō na koloŋo abwaŋea Nyakuju ŋimoe eriŋa iŋwonī nyelomara. Kidonoki nai nyetogo na kopō ŋina tani lokaru luka Dapide.

⁴⁶ Kani aminorī Nyakuju Dapide loowoi, abu Dapide kilipi nyapaka na edukwokinea Nyakuju^z ka Yakobo nyakayi.

⁴⁷ Tarai Solomone, lokookeŋe ka Dapide, aduki nyakayi ka Nyakuju.

⁴⁸ Kaneni daŋa, nyelomiititi Nyakuju naka Poloni na iloyiti ŋakujwo daani na kayisi na edukunito ŋituŋa ka ŋakanī kece. Iyeni diri, abeyikini koloŋo nyekadwarani Isayea igiri, ⁴⁹ ebala Nyakuju:

‘Erai kidyaama nyekicwoloŋo ka nyapolou kaŋa,
nabo erai nyakopo ne ecyakiti ayonŋo.

Nyayesi nyakayi na ikidukwokinete eesi ayonŋo ebooyo ai?

⁵⁰ Meere koloŋo ayonŋo asubi ŋiboro lu daani-a?’^a

⁵¹ Totubu nai Stepano nyekurwori keŋe tolimu teme, “Ayooro! Kicanaketa ro eesi! Nywo egogonyoto ŋakyesi kusi kona? Kikinimaketa ro eesi kana kiro ka Nyakuju! Iŋero eesi Nyipari Lokakwaŋani daŋa na kani naka taapaakusi! ⁵² Tolimutu robo nyekadwarani nyepi daŋa lo koloŋo nyeryamuna nyabolyaro kane eya taapaakusi? Pa aararaate koloŋo ikesi lu adwariito nyabunere ka Nyekayiwunani ka Losewuna-a? Anu kiro pe asubwakinī eesi, nyerikworo eesi iŋesi lomoe, taara-a? ⁵³ Ka nyepitye ka ŋolo, nyiwapa eesi ŋitalyo ka Nyakuju lu koloŋo ikiinete ŋikiyeaka ka Nyakuju, ikicikito kuwapa.”

Kidonyoroe Stepano ka ŋamoru

⁵⁴ Na eyirareta ŋituŋa ka nyatuki ŋakiro ŋuna, apotu tolileata loowoi, kimodomoda. ⁵⁵ Tarai eleleba Stepano Nyipari Lokakwaŋani, kiryoo nai kidyaama nakuju, kiyokoki nyakica ka Nyakuju tya Yesu, ewoyi kalo tetene ka Nyakuju. ⁵⁶ Tolimu Stepano teme, “Kiyokokisi! Eyekiti ayonŋo Nyakuju eŋaara, towoyi *Lokoku ka Nyitoni kalo tetene Nyakuju!”

⁵⁷ Nyakiirarete ŋakiro ŋuna donŋo, tolileata ŋituŋa ka nyatuki toduwosi tobuna ŋakutukwa kece, tocalutu loowoi ebasi “Apenikisi ŋakiro nu ŋaki kosi!” Togiryawunosi nai ni keŋe, ⁵⁸ kijukujukaasi iŋesi kiŋa nyaryeŋe ŋina, kidonyosi ka ŋamoru. Kaneni pei, talacakisi ŋikaanyunaka ikwoni

^y7:44 Nyetogo loka Nyayakau. Nyatemari idodiwuniti nyetogo ŋolo bee irukito ŋituŋa ka Nyakuju.

^z7:46 Nyakuju. Erai nyatemari ‘Nyakuju ka Yakobo.’

^a7:50 Eyayi nika Isayea 66:1,2.

idonyoryo Stepano ŋiworui kece na kejene ka nyesorokiti kalo ebee Saulo, kuurya.

⁵⁹ Nati emasamasaata ikesi inesi, tonyara Stepano Yesu teme, “Nyekapoloni Yesu, kijyaa nyetorube kaŋa.” ⁶⁰ Torediki inesi kikalou loowoi, kirema teme, “Nyekapoloni! Kisyeni ikesi kotere nyasecete kece na.” Na alimuno ŋuna, totwana jiki.

8 ¹ Eyikiniti Saulo daŋa ŋakiro ka nyakitū ka Stepano.

Tobolyari Saulo ŋikanupaka

Nyapei paarani ŋina, kisyau nyabolyaro *ŋikanupaka nati kapoloni loowoi. Kiyealakinī naye ŋikanupaka lu alomito Yerusalemē lo telae ka Yudayea ka Samarya neni daani, kidonŋo ŋikecwaara abonī eya Yerusalemē. ² Tonukwa ŋikanupaka nyakwaana ka Stepano, kigworo inesi loowoi. ³ Abu Saulo tatamu nyamunyarī ŋikanupaka. Kaneni, kisyaki jiki nyakirimī nyakopo esaki ikesi, elomanakini kana kayisi, kirumuunu lukilyoko kalu beru, kimsanaki kayi na enete.

Kisyara Pilipo kalo Samarya

⁴ Kisyarata ŋikanupaka lu eyealaryo ŋakiro ka Yesu neni daani ni apete. ⁵ Toloto Pilipo^b naryeŋe nyacye na ayayi lo kitela ka Samarya, kisyara ŋakiro ka Nyekayiwunani Losewuna ka inaa.

⁶ Na eyirareta ŋasepicyo ŋakiro ka Pilipo, kiyokokinito ŋimacarinī luka yiliyiloko lu asubi inesi, kiketakisī ŋaki, topupwokisī ŋakeekiro kajokonī. ⁷ Topudwosi ŋikerepe kalo tuŋa kalu kaalakā, eewanate, kitojokae ŋikaŋwalakā ka ŋicodoko lukaalakā. ⁸ Ka ŋuna, talakarosi ŋituŋa daani kana ryeŋe ka ŋina.

⁹ Alomiti nyicye tooni ni anyaritae Simone Samarya. Alemanari inesi ŋituŋa ka nyekitelā ka Samarya ka nyamurwonutu keŋe. Taŋasi bee erai inesi nyitooŋi ni eyenikinitae. ¹⁰ Eтуруunuto ŋituŋa luka barakā tya lu kulyakanotini daani nyekiro keŋe. Tolimutu ŋicye temasi, “Etiŋiti nyitooŋi eni nyagogoŋu na eyenikinitae bee ‘Nyapolou Nakatwononi.’”

¹¹ Kuwapa naye ŋituŋa inesi ŋikaru elalakā kotere nyamurwonutu naka telarani na etici inesi jiiki. ¹² Tarai na anupeta ikesi Nyeemutu Lokojokonī lo esyarae Pilipo loka Nyapolou ka Nyakuju tya Yesu Nyekayiwunani Losewuna, kibatisae naye ikesi, ŋikilyoko ka ŋaberu.

¹³ Tonupu naye Simone daŋa, ani kaku kibatisae. Kuwapa inesi Pilipo neni daani, etelarito ŋimacarinī ka ŋakiro naka yiliyiloko na eyekiti inesi esubyo.

^b8:5 Pilipo. Erai inesi lo asewuno ka Stepano tokorakisī ŋapuseru nyakimuju (taanyu ŋiticyo 6:5).

Petro ka Yoaana kalo Samarya

¹⁴ Na eyirareta njikecwaara lu aya Yerusaleme nyatemari anupa Njiamarya njakiro ka Nyakuju, kicwaasi Petro ka Yoaana inaa. ¹⁵ Ani edolete, kilipakisi njikanupaka kotere kijyawuneta Nyipari Lokakwanani; ¹⁶ kani koloŋo ca ebatisaare ikesi kalo kiro ka Nyekapoloni Yesu abonj, eriŋa nyedowuno Nyipari Lokakwanani ni kece. ¹⁷ Kidokonokisi nayi Petro ka Yoaana njakani kece na kyesi ka njikanupaka, kijyawuneta Nyipari Lokakwanani.

¹⁸ Na aanyunea Simone nyatemari ejyawutu njikanupaka Nyipari Lokakwanani na edokokinoto njikecwaara njakani na kyesi kece, tatamu nyakiropo Petro ka Yoaana ka njaropiyae teme, ¹⁹ “Eesi njaropiyae nu, 'nakinae ayonŋo daŋa nyagogoŋu na ani edokokini ayonŋo njakani kaŋa na kowu ka nyitooŋi ka daani, kicurea nyakijyawuni Nyipari Lokakwanani.”

²⁰ Tatacu Petro teme “Are! Ibosiyarete iyonŋo ka njaropiyae koni. Itami iyonŋo nyatemari egyelyo nyayinakinete ka Nyakuju ka njaropiyae-a?” ²¹ Emamu iyonŋo nyapaka kode nyekineri kalo tici kalo, kotere nyetenaana nyetau koni kanika Nyakuju. ²² Peekona toki njaseceta koni, kilipi Nyakuju, ayerobo 'kisyeni iyonŋo, 'kitorimakj kotere njitameno lu koroco lu eya lo tau koni njulu. ²³ Eyekiti ayonŋo nyatemari eboso iyonŋo nyakooki loowoi, nabo ikirapuwarito njaseceta burucu.” ²⁴ Kikalou Simone nika Petro ka Yoaana teme, “Ayooro! Kilipakinae karamaa ca kotere nyeyeau Nyekapoloni njakiro na ilimutu eesi nu ni kaŋa.”

²⁵ Na arumworeta Petro ka Yoaana nyakisyarare njakiro ka Nyekapoloni Yesu, toboŋosi nayi Yerusaleme. Nyeroto neni daani, ewaanarete isyaraate Nyeemutu Lokojokonj lo tuŋa ka njereea ka Samarya.

Pilipo ka nyekapoloni ka nyaryeŋe ka Esopya

²⁶ Nyacye paarani tatakaniki nyekiyeaka ka Nyakuju Pilipo, tolimwoki teme “Tonyou, kape kaju totupwaki nyeroto loka nyaturere, lo enyowuni kalo Yerusaleme totene Gasa.” ²⁷ Kaneni, toŋunyakini Pilipo tonyou, tolot. Kalo roto kiryama ka Nyesopyayiti logelema lo apolokiniti njaropiyae ka nyarwositi ka nyakopo ka Esopya kana ebei Kanadake. Alositi Nyesopyayiti njolo Yerusaleme nyakilipi. ²⁸ Arai nayi njesi nyekaboŋoni na kopŋo keŋe. Adokiti nyatoromili na erikito njanoleyini, kimari nyabuku na koloŋo egiri nyekadwaranj Isayea. ²⁹ Tolimwoki Nyipari Lokakwanani Pilipo teme “Kape natoromili yeaa, tadapa.”

³⁰ Tamatarj nayi Pilipo tani diye nyatoromili njina, kiira nyitooŋi imari nyabuku na igiriti nyekadwaranj Isayea, kiniti njesi teme “Iyeni pe iyonŋo njakiro na imari iyonŋo njuna-a?”

³¹ Tatacu Nyesopyayiti teme, “Ekokini pe ayonŋo ayenikini tamamu nyitooŋi ni eketatamikini ai? Ani erai robo ca kiyeni iyonŋo, bwa

kiboyikini, Ikitatamiki.”³² Emari seke ijesi nyatubete naka nyabuku ka nyekadwarani Isayea na igiriri kona;

“Nyepitye kehe, ililini ceke;

Ekwoni ijesi nyakine nameseke, erikoryo nyakinolo,

tabakini nyikale nimeseke, ni nyerwo eponio^c

nyakiroyiti nyapei dana, nyelimunwo cutu.”

³³ Ijesi kitepeniyearae, tobolyare;

Ŋakiro kehe, nyetubwo eriyana.

Ŋalecyae kehe, nyisisyawo;

etojopeaaryo ijesi kana kopō.”^d

³⁴ Kinjita Nyesopyayiti ŋolo Pilipo teme, “Tolimwokinae mono iyoŋo ayonŋo, irworo pe nyekadwarani kotere ijesi kode kotere nyicye tooni?”

³⁵ Kaneni, kitatamiki Pilipo ijesi ŋakiro daani isyakiniti kana kiro kanata emari ka ŋuna, kirworiwuunea nabo Nyeemutu Lokojokonī loka Yesu.

³⁶ Na alooto ikesi kalo roto, apotu todolutu ni eyayi nyataparā. Tolimu nayi Nyesopyayiti ŋolo teme, “Wo tarā ŋakipi nu, nywo pa ekebataisaare ayonŋo? – ³⁷ Tolimu Pilipo teme “Ee, ekibatsyae ayonŋo iyoŋo kinupu ka nyetau koni ka daani ŋakiro ka Yesu. Tatacu ijesi teme “Anupiti ayonŋo nyatemari erai Yesu Nyekayiwunani Losewuna lokokehe ka Nyakuju.”^e

³⁸ Tolimwoki nyekapoloni nyekamojirani kitowo nyatoromili.

Todokutu, pena nataparā, kibatsyā nayi Pilipo Nyesopyayiti ŋolo. ³⁹ Na apudunoto kana taparā, kaatipei, tolema Nyipari ka Nyakuju Pilipo, tojopeaarea swarā, totenea waacye. Nyeaanyuna nabo nyekapoloni ŋolo Pilipo, tarai totene lo roto kehe elakara. ⁴⁰ Tananagini Pilipo eyayi naryeŋe ka Asoto, kitatama nayi ŋituna Nyeemutu Lokojokonī ŋeerea neni daani, tani enanuni Kaisarya.

Tocamu Saulo Yesu

(Ŋiticyo 22:6-16; 26:12-18)

9¹ Ŋirwa lupei ŋulu, torubwaki Saulo enata, ebala amunyari ŋikitatama ka Nyekapoloni. Toloto ijesi nika nyeketaleoni kalo kanani, ² kinjitu ŋawarageae na icurea ijesi tolomanarea na kayisi na kiryamiryamete kana ryeŋe ka Damaska, kotere ani keryamu ŋidesi tuŋa lu iwapito Nyeroto loka nyakiyara ka Nyekapoloni, kurumunea daani, keraa ŋikilyoko kode ŋaberu, yeau Yerusalemē erai ŋaanata.

³ Na apapeaarea ijesi naryeŋe ka Damaska, kaatipei kimileau kidyaama, tarapuwa nyakica ijesi. ⁴ Tokwamakinī kopō, kiira nyetoyili irworo,

^c8.32 Eponere. Igititi Luka bee ne eyipyere ŋajulu, nyibwore ni iticiito Ŋiisraelē, nyiticiyo kalo Toposa.

^d8.33 Eyayi nika Isayea 53:7,8.

^e8.37 Emamu nyeroto lo kana bukya ka ŋacye kana ŋoroko.

ebala, “Saulo, Saulo! Nywo ikitadalarī iyoṅo ayōṅo kona?” ⁵ Kijisi Saulo teme, “Ŋae iyoṅo Nyekapolonī?” Tatacu nyetoyilī teme, “Arai ayōṅo Yesu, lo ikitadalarī iyoṅo. ⁶ Tonyou peekona, kape Damaska ni ikilimwokinere iyoṅo ṅakiro na itemokino iyoṅo iticikini.”

⁷ Na eyirareta ṅituṅa lu seke erukito ka Saulo nyetoyilī irworo, tamamu nyitooṅi etakani, apotu ikesi towaa nyekiilije. ⁸ Tonyou Saulo kalo kopō, ani ebala eyokokī nyakopō, toryamu ṅakonyene ta kegolokini, pa icuri nyakiyokokini nyibwore nyipei daṅa. Totiṅa nayi ṅirukutosi keṅe nyakani, torikwosi Damaska. ⁹ Tolema iṅesi ṅirwa ṅuuni emudukwana. ṅirwa ṅulu daani, nyimuja kode nyemata nyibwore.

¹⁰ Ayayi nyekitatama nyecye neni lo anyaritae Ananiya. Takaniki Nyekapolonī iṅesi tonyara teme, “Ananiya!” Kii iṅesi teme, “Woou! Ayōṅo lo Nyekapolonī.” ¹¹ “Tonyou, kiyoori lokole ka Yuda, lo eyayi lo roto lo enyaritae ‘Lokereekoni’. Kaneni, kijita ikitolimwokinī nyitooṅi ni ebei Saulo, loka Tariso. Egedara iṅesi kaneni, ilipa peekona. ¹² Nabo etoodikini iṅesi kana kitaanyikinete nyitooṅi nyicye ni bee Ananiya ebuni nyakidokokini ṅakani na kowu keṅe, tokenyuneta ṅakeekonyene.”

¹³ Tatacu Ananiya teme, “Nyekapolonī, akalimwonokisi ayōṅo ṅituṅa lu kaalakā ṅakiro naka ronoko naka nyitooṅi ka ṅini, na esubea iṅesi ṅulu ikinupito iyoṅo ka ama kalo Yerusaleme. ¹⁴ Tani peekona daṅa, eyinakinito ṅiketaleoko luka poloko iṅesi nyawarageata na icurea kirumuuniyea ṅituṅa daani lu enupito nyekiro koni kane.” ¹⁵ Tolimwoki Nyekapolonī iṅesi teme, “Kape kitici etya abala aṅa, kotere aseu ayōṅo nyitooṅi ṅini erai nyeketicyonī kaṅa, ni eaayi nyeemutu kaṅa lo moonoo, lorwosi kece, tya lo tuṅa daani ka Israele. ¹⁶ Etoodikini ayōṅo iṅesi nyibwore nibe ṅicani, lu itemokino eryamuni kotere nyakitatama ṅakiro ka nyekiro kaṅa.”

¹⁷ Toloto nayi Ananiya toloma kayi na ayayi Saulo, kidokokī ṅakani na kowu keṅe, tolimu teme, “Lokaato, Saulo, ekecwawuniti ayōṅo Nyekapolonī Yesu lo atakanuuni kani koni kalo roto kotere taṅaarae ṅakonyene koni, nabo kijyau Nyipari Lokakwanani.” ¹⁸ Kaatipei tocakunosī ṅibworekeya lu ebakini ṅakabekebekei kana konyene keṅe, tokenyu jiki iṅesi kiyokokī nyakopō. Tonyou nayi kibatisyae. ¹⁹ Ani kaku kimuju, togogoneri nyakwaana keṅe.

Kisyau Saulo nyakitatama ṅakiro ka Yesu

Kibooyoto Saulo ka ṅikitatama ṅirwa ṅikudyo kalo Damaska.

²⁰ Tolotoloto Saulo na kayisi na kiryamiryamete, kisyau nyakitatama nyatemari erai Yesu Lokokeṅe ka Nyakuju. ²¹ Tosyaṅaanikisi ṅituṅa lu apupete ṅakiro keṅe temasi, “Woe! Meere pe nyitooṅi ni koloṅo etadalarī, taari ṅituṅa lu enupito nyekiro ka Yesu kalo Yerusaleme lo-a?”

Nyebuniti pe ne nyakurumuununi nituja lupei njulu, yeaana loketaleoko luka poloko-a?

²² Tarai abu Saulo togogoneri loowoi kalo kitatame keje, kitukuruwo Njiyaudi lu alomito Damaska nyatacuni njakiro njacye cutu kani alimwokinea ikesi nyatemari erai Yesu Nyekayiwunani Losewuna. ²³ Keyeakasi njirwa lukwoo kaalaka, totukutu njapolosyo ka Njiyaudi nyakeara Saulo, ²⁴ tarai abu Saulo toyene njakiro na abilito ikesi njuna. Nyapaarani daani cutu kiiya kwaala, iyokiyete njidworini, eperunito injesi, ecamito nyakeara. ²⁵ Nyacye kwaare, apotu njikitatama keje kuwaakisi injesi lo dejo, kiyooliyosi kalo puke ka nyalaara.

Kisyara Saulo kalo Yerusaleme

²⁶ Toloto naye Saulo Yerusaleme, ani enanjuni neni kikataki nyakilipi kaapei ka njikitatama lu cye. Tarai nyenupa ikesi nyatemari erai injesi danja nyekitatama ka Yesu, tokuryana jiki daani injesi, tasarakisi konjina. ²⁷ Kaneni abu Barnaba kijarakini injesi, torikwo ni aya njikecwaara, tolimwoki ikesi ikwoni etakanikini Nyakuju Saulo kalo roto kalo elosere Damaska. Tolimwoki nabo ikesi njakiro na alimwokini Nyekapoloni Yesu Saulo ka nabo nyeroto lo esyaraa njakiro ka Yesu kalo Damaska, pa ekuryaniti. ²⁸ Kibooyoto Saulo ka njikanupaka, kirimu Yerusaleme neni daani, itatami njakiro ka Nyekapoloni Yesu ka nyatitinyu. ²⁹ Kurworo naye injesi, topegeanakinosi ka Njiyaudi lu erworosi Njagirikwo, tarai apotu njulu tobila nyakeara injesi. ³⁰ Na aripuneta njikaitotoi njakiro njuna, yeawa injesi Kaisarya, kitisiwa ka inaa, toloto Tariso.

³¹ Mini nyekisili loka nupaka daani nyapei kalo Yudayea ka Galilayea tya Samarya. Kitogogono Nyipari Lokakwanjani ikesi kiryaarosi, kibooyoto njikanupaka, erimato Nyekapoloni.

Toloto Petro na ryene ka Lidda tya Yoppa

³² Nyacye paka, na erimyo Petro nyakopo neni daani, abu mini nyaripakini njikanupaka ka Yesu lu alomito naryene ka Lidda. ³³ Ka inaa, toryamu nyitoni loka njwalani lo enyaritae Eneasa, lo alemariti njikaru njikani-kauni erai nyekaperoni kalo jyamu konjina. ³⁴ Tolimwoki Petro injesi teme; “Eneasa, tonyou; kitojoku iyono Yesu, Nyekayiwunani Losewuna, kinapaki cyo njiboro koni.” Tonyou jiki Eneasa kaatipei. ³⁵ Na eyokokinoto nituja lu alomito naryene ka Lidda tya lo kitela ka Saron nyatwonisi na etojokeaarere Eneasa, apotu niti kaalani tonupa Nyekapoloni Yesu.

³⁶ Ayayi nabo naryene ka Yoppa nyakitatama na anyaritae Tabita, (tonyaritei ka Njagirikwo bee Dorkasa, nyatemari Nyagete). Asubi injesi njakiro naka jokaka lo tuja, nabo enjaranagini lu icanasi. ³⁷ Njirwa njulu,

todeku ijesi, totwana. Kilotarae nyakwaana keŋe,^f kiteperikinoe kayi nakalo kidyaama.

³⁸ Apapikina Yoppa ka Lidda. Ani iirarete ŋikitatama nyatemari eyayi Petro Lidda ni pei neni, kicwakisi ŋituŋa ŋeaarei ebasi; “Bwa karamaa ca napeina.” ³⁹ Kurukwosi Petro ka ikesi woo tani Lidda. Kitoodiyearae nayi Petro kayi na eteperikinitoe nyakaswani. Awaasi ŋapuseru, egworosi kaneni, kitaanyanakinete Petro ŋinyameno ka ŋiworui kalu adonyuni Dorkasa na eriŋaakarī eyari. ⁴⁰ Kipudwo nayi Petro ikesi daani kalo patani, torediki, kilipi, ani erumworī toreewuni nika nyakatwani teme; “Tabita tonyou!” Tokenyu nayi tobeka ŋakonyene, ani iyokokini Petro, tonyou, kiboyikini. ⁴¹ Totiŋi Petro nyakani keŋe kiŋaraki, kitowo. Tonyarau nayi ŋikanupaka ka ŋapuseru, kitaanyiki ikesi nyatemari ayaru Dorkasa. ⁴² Toyekini nyeemutu ŋolo Yoppa neni daani. Ka ŋuna, tonupa ŋituŋa lu kaalaka ŋakiro ka Nyekaploni Yesu. ⁴³ Tolema Petro ŋirwa lu kaalaka ibooyi kalo Yoppa kalo kole ka Simone kaloka rekani ŋijyamū.

Tonyarau Kornelyo Petro

10¹ Kalo Kaisarya, ayayi nyekaploni ka ŋacegera ka Roma lo anyaritae Kornelyo. Apolokiniti ijesi nyepeewae ka ŋacegera kalu ebeei “ŋikajyoko ka Italya.” ² Ijesi ka nyekale keŋe daani, arai ŋituŋa lu erimato kiwapito ŋitalyo ka Nyakuju, elipiito jiiki. Nabo eŋaranakini ŋiyaudi lu erai ŋikulakanotini, ayinanakini ŋayinakineta.

³ Nyacye paarani, eripi nyakolongo,^g kiyokoki nyakitaanyikinete, tatakanu nyekiyeaka ka Nyakuju kani keŋe, ebala, “Kornelyo!” ⁴ Kisyeme ijesi nyekiyeaka ŋolo ka nyabulwonutu, kiŋiti jiki teme, “Nywo ŋakiro Nyekaploni?” Tatacu nyekiyeaka teme, “Eyira Nyakuju ŋakilipasinei koni, nabo eyeni ŋipityesyo lu iŋaranakinea iyongo ŋikulaka, elakara kani koni loowoi. ⁵ Peekona, kicwaki ŋidesi tuŋa Yoppa, pena kurukutu ka Simone lo bee Petro. ⁶ Ibooyete ijesi ka Simone loka rekani ŋijyamū lo elomiti lo syepe ka nyaname.”

⁷ Keyeaka nyekiyeaka ka Nyakuju, tonyarau Kornelyo ŋiketicyoko keŋe ŋeaarei ka nyekajyoni lo iyakiititi ijesi. ⁸ Kisisyaki ikesi ŋakiro daani na alimwokini nyekiyeaka ka Nyakuju ijesi, ani erumworī kicwaa nayi ikesi Yoppa.

⁹ Nyacye paarani, na parani lotiŋilani, na epapiyareta ikesi nidyopei Yoppa, todoka Petro kidyaama nyakayi ecamiti nyakilipi. ¹⁰ Nyepitye ŋolo, tonyama nyakoro ijesi. Ani eriŋa nyakimuju ipoo, kiraka nyibwore ijesi. ¹¹ Kiyokoki Nyakuju eŋaara, nabo kiyokoki nyibwore ni ebakini

^f9.37 kilotarae nyakwaana keŋe. Erai kolongo nyetale ka ŋituŋa ka ŋulu nyakilonari nyakwaana ka nyitooni kani etwaniti.

^g10.3 eripi nyakolongo. Erai nyatemari nyakolongo ŋauni.

nyaworu nati kaalani, iyooliwunitoe kopō kalo cileta keṅe ka looṅwono. ¹² Aya naworu ḡina ḡinyameno ka ḡityaṅe ka daani: ḡibareṅe, ḡityaṅe luka lo modiṅi, tya ḡikenyi. ¹³ Kisurworiki nyetoyili ḡeṣi teme “Petro! Tonyou, taara tanyama!” ¹⁴ Tolimu Petro teme “Mamu ro Nyekapoloni! Nyenyama ayonḡ nyapei kana kidowunete kaṅa nyibwore ni ḡesese tya ni pa nyimujitae.” ¹⁵ Kusurworiki nyetoyili ḡeṣi nabo teme, “Nyiiteme nyibwore ni ebalā Nyakuju ejoko eḡesese.” ¹⁶ Todolo ḡatakanuuneta ka nyaworu ka ḡina uni, ani kaku kinyiakarae kidyaama.

¹⁷ Ani eriṅa pe Petro etami nyapolou ka nyakitaanyikinetē ka ḡina, apotu ḡitua lu ecwawuniti Kornelyo, towaa kalo kidwori, kiṅitasi nyekale ka Simone ¹⁸ temasi, “Eyayi pe nyitooṅi ne lo enyaritae Simone Petro-a?”

¹⁹ Ani eriṅa Petro erubakiniti etami nyapolou ka nyakitaanyikinetē ka ḡina, tolimwoki Nyipari ḡeṣi teme, “Kiira! eya ḡikilyoko ḡuuni ne, 'kiwarete iyonḡ. ²⁰ Toṅunyakini, todoka kopō, nyiitaṅayana nyakurukwori ka ikesi kotere ayonḡ ecwawuniti ikesi ni koni.” ²¹ Todoku nayi Petro kopō; tolimwoki ḡikilyoko ḡulu teme; “Ayonḡ nyitooṅi ni iwarete eesi. Ikwoni kona nyelote ai?” ²² Tatacutu ikesi temasi, “Kicwawuniti isuwa Kornelyo, lo epolokiniti ḡacegera. Erai ḡeṣi nyitooṅi nika jokoni ni enupiti Nyakuju nabo torimato ḡiyaudi daani. Elimwokiniti ḡeṣi nyekiyeaka ka Nyakuju 'kitanyarau iyonḡ bu lokole keṅe kotere kiirarea ḡakiro na ilimuni.” ²³ Tonyaraayea nayi Petro ḡitua ḡulu kayi keṅe, kitepere.

Ani na taparacu, tonyou Petro, kirukwosi ka ikesi tya ḡikanupaka ḡicye luka Yoppa. ²⁴ Nyakuwalarete keṅe, tanaṅutu ikesi Kaisarya, neni edaritotori Kornelyo ka ḡiyene tya ḡipaalatini keṅe lu seke anyarawuni ḡeṣi. ²⁵ Na alomorea Petro lokole, kisiryamu Kornelyo ḡeṣi, tokudwokin, torediki, kijuuru kana kejene keṅe ka nyarima. ²⁶ Tarai kitonyou Petro ḡeṣi teme; “Tonyou! Arai ayonḡ daṅa nyitooṅi pasi koṅina.”

²⁷ Kirworeaarosi nayi Petro ka Kornelyo tooma kayi, toryamu nyasepici ka ḡitua eya neni. ²⁸ Tolimwoki Petro ikesi teme, “Iyete eesi diri nyatemari kalo tale kosi kaloka ḡiyaudi, italewo nyitooṅi emini nyaripakini kode nyakurukiti ka ḡimoono. Tarai eketodiki ayonḡ Nyakuju nyatemari nyitemokino ayonḡ aṅeri ḡitua lu ḡesese logeri lo elimunitori nyetale kosi ḡolo. ²⁹ Na eyirarea ayonḡ nyakutuku koni, atoṅunyakini jiki abu, emamu nyakitaṅayana. Acamiti nayi pe ayonḡ nyakiyene ḡakiro na ikinyaritori iyonḡ ayonḡ.”

³⁰ Tatacu Kornelyo teme, “Tineni kolonḡ kona eripi, elipa ayonḡ kalo kayi kaṅa, ayeakasi tokona pe ḡirwa ḡoonḡwono. Napeina, tatakanu nyitooṅi ni anapiti ḡiworui luka milimilaka kalo kiṅarenṅi kaṅa. ³¹ Tolimu nayi teme; ‘Kornelyo! Eyira Nyakuju ḡakilipasinei koni, nabo eyeni

ɲipityesyo lu ɲaranakinea iyoŋo ɲikulakā. ³² Kicwaa ɲidesi tuɲa Yoppa, pena tonyarawutu nyitooŋi ni ebeei Simone lo eraa nyeyitye keɲe Petro. Epeyononiti ɲesi kalo kole ka Simone kaloka rekanɲi ɲijyamɲi, kalo elomiti losyepɛ ka nyaname.’ ³³ Kaatipei, abu ayoŋo ecwau ɲituɲa ni koni. Alakara nayi ka nyadolonetɛ koni. Peekona eyakae isuwa daani nege kiɲarenɲi Nyakuju, ecamitae nyakiirari ɲakiro na ebala iyoŋo Nyakuju tolimwoki isuwa.”

Kitatamae ɲimoono Nyeemutu Lokojokoni

³⁴ Kisyaki Petro nyekurworɲi ebala: “Ayene diri ayoŋo nyatemari irumiti Nyakuju ɲituɲa daani eriyana, emamu lu ecakariti. ³⁵ Eminatā Nyakuju ɲituɲa luka ɲimoono ka daani, lu erimato ɲesi, kiticiyete ɲakiro na ecamiti ɲesi. ³⁶ Iyete eesi ɲakiro na ecikakini Nyakuju ɲiisraele, naka nyakisyarare Nyeemutu Lokojokoni nyatemari ɲyamunete ɲituɲa nyekisili kanika Yesu kalo erai Nyekayiwanani Losewuna, tarai nabo Nyekapoloni ka ɲibukui ka daani. ³⁷ Iyete eesi ɲakiro daani na asubwasi ɲesi kana kopɔ ka Israele neni daani, nyakisyakinɲi kalo kitela ka Galilayea tanaɲa lo kitela ka Yudayea, neni esyaraa Yoana ebala itemokino ɲituɲa ekiyete ɲaseceta kece, potu kibatisae. ³⁸ Iyete eesi Yesu loka Nasarete lo asewuni Nyakuju, kiwasaki Nyipari Lokakwanani, yinakinite nyagogoŋu na esubea ɲakiro daani. Kotere kani ayakari Nyakuju ni keɲe, tarau ca ni elosi ɲesi daani, kitici ɲakiro naka jokaka, kitojokeaanari lu ayeniti *Siitani.

³⁹ Eraakae isuwa ɲikaanyunaka ka ɲakiro ka daani kana koloŋo etici ɲesi kalo kitela ka ɲiyaudi tya kalo Yerusalemɛ. Kaku, kibubukinoe ɲesi lo piri, taarae, totwana. ⁴⁰ Tarai kaku ka ɲirwa ka ɲuuni, abu Nyakuju kiteyarɲi ɲesi kana twanare, kiyokonokinoe. ⁴¹ Meere ca ɲituɲa daani puu konjina eyokokinete ɲesi. Atakanuuni ɲesi kalo tuɲa kalu koloŋo seke abili Nyakuju kiɲarenɲi nyatemari iyokokinete ɲesi. Isuwa diri ɲikaanyunaka lu ikimuju, tamasitetei daɲa ka ɲesi. ⁴² Ikiikiti ɲesi isuwa peni etatama ɲituɲa Nyeemutu Lokojokoni, nabo atolimwosi nyatemari epaku Nyakuju Yesu, alemu erai ɲesi moyi Nyekatubwoni ɲakiro ka ɲituɲa ka daani; kalu eyarete tya luka twaka. ⁴³ Alimwonorete koloŋo ɲikadwaraka daani ɲakiro keɲe, ebasi kanagee nyitooŋi ca daani ni enupi nyagogoŋu ka nyekiro ka Yesu, erimakino ɲaseceta keɲe.”

Kijyawutu ɲimoono Nyipari Lokakwanani

⁴⁴ Ani eriɲa Petro irworo, abu Nyipari Lokakwanani todoou lo tuɲa lu apupete ɲakiro keɲe. ⁴⁵ Totealasi ɲikanupaka lu Yaudi lu erukunete ka Petro kalo Yoppa ɲakiro na ayinakinea Nyakuju Nyipari Lokakwanani lo moonoo daɲa, ⁴⁶ kotere kani eyirareta ikesi ɲituɲa irworosi ɲakutukwa na gelagela, imayimayete Nyakuju.

Kirworikī Petro teme: ⁴⁷“Ejyawutu ŋitūŋa lu Nyipari Lokakwaŋani na kani na koloŋo ijyawunere iŋwoni daŋa. Ŋae kona kani yoko ebaa nyibatisae ikesi ka ŋakipi?” ⁴⁸Tolimwoki naye iŋesi ŋirukitosi keŋe kibatisata ŋitūŋa lu anupa ka nyekiro ka Yesu Nyekayiwanani Losewuna. Kilalata naye Kornelyo ka ŋitūŋa keŋe Petro ebasi taa mono kibooyoto ka ikesi ŋidesi rwa. Ityeni, kiyiki Petro ŋakiro kece.

Ŋakiro na alimuni Petro kalo Yerusaleme

11 ¹Todolo naye nyeemutu lokecwaara tya loka nupaka luka Yudayea neni daani nika, “Acamutu ŋimoono daŋa ŋakiro ka Nyakuju.” ²Na aboŋyo Petro Yerusaleme, kitoŋolopa nyepeewae ka Ŋiyaudi kalu enupito Yesu, ³tolimutu temasi, “Nywo ilosyo iyoŋo lo kolea ka ŋimoono, nabo kimuja ka ikesi?” ⁴Kisisyaki Petro ikesi ŋakiro daani logeri lo asubwakinotori teme:

⁵“Na koloŋo elipari ayono ayayi Yoppa, abu nyibwore ekeraka ayono eyokoki kana kitaanyikinete nyibwore ni ebakini nyaworu nati kapoloni, iyooliwunitoe kalo kidyaama ka ŋicileta kalu oŋwono, ni kaŋa. ⁶Tooma nyaworu, aya ŋinyameno ka ŋityaŋe ka daani: ŋibarene, ŋityaŋe luka lo modiji, tya ŋikenyi. ⁷Eyira naye nyetoyili akalimwokiniti, ebal, ‘Petro, tonyou, taara tanyama!’ ⁸Tarai ateme ayono ‘Mamu cutu Nyekapoloni! Nyapei kanuwani, nyiwaakina ayono na kutuku kaŋa nyibwore ni ŋesese tya ni pa nyimujitae.’ ⁹Teme nabo nyetoyili kalo kidyaama, ‘Nyiiteme nyibwore ni ebal Nyakuju ejoko eŋesese.’ ¹⁰Kinyogokini ŋakiro nu ŋakinyogokinoto ŋauni, ani erumwori kinenooro nyaworu kidyaama nakuju nabo. ¹¹Kaneni pei, todolutu ŋitūŋa ŋuuni lu ecwawunitae kalo Kaisarya kayi na ebooyo ayono. ¹²Akatolimwoki Nyipari Lokakwaŋani nyetaŋayana nyelote ka ikesi. Atolema naye ŋikaitotoi ŋikani-kapei luka Yoppa, atoloto woo tiri Kaisarya lokole ka nyitooŋi kalo be Kornelyo. ¹³Ikisisyaki Kornelyo isuwa ikwoni iyokokini iŋesi nyekiyeaka ka Nyakuju kalo kayi keŋe, lo alimwokini iŋesi teme, ‘Kicwaki nyidyo tooni nika nyitooŋi kalo enyaritae Simone lobe Petro. ¹⁴Ikiyinuni iŋesi iyoŋo ŋakiro na ikiyiwunete iyoŋo ka ŋitūŋa ka nyekale koni daani.’

¹⁵Na esyakinea ayono nyekurwori kona, totiyawuni Nyipari Lokakwaŋani ni kece na kani na koloŋo atiyawunori ni yoko kiŋareni.

¹⁶Eyitoo naye kaneni ŋakiro na alimuni Nyekapoloni Yesu ebal: ‘Ebatisyae wooni Yoana ŋitūŋa ka ŋakipi, tarai kibatisawo eesi ka Nyipari Lokakwaŋani.’ ¹⁷Na kani na ayinakinea Nyakuju ikesi nyapei yinakinete logeri lo koloŋo ikiinakinea iŋwoni daŋa na ikinupea Nyekapoloni Yesu, Nyekayiwanani Losewuna, ŋae naye ayono etya esicwoni Nyakuju kana kiro kana atyaku nyasubwakin?”

¹⁸ Ani iirarete ɲituɲa ɲakiro ɲuna, tadawuni nyanołopa, tołomasi jiki nyakimayimaa Nyakuju ebaasi, “Ikwa diri ayinaki Nyakuju ɲimoono daɲa nyapaka na ekiyeata ɲaseceta kece, toryamuneata nyakiyara!”

ɲikanupaka kalo Antyoko

¹⁹ Toloto ɲikanupaka ɲicye lu eyealarosi kotere nyabolyaro na esyakini na aarere Stepano tanaɲa Poenikya, Sipro, tya Antyoko, itatamete Nyeemutu Lokojononi nika ɲiyaudi make. ²⁰ Tarai apotu ɲicye kanupaka luka nyakopo ka Sipro ka Kurene toloto Antyoko ne eya ɲigirikwo, kisyarata kani kece daɲa Nyeemutu Lokojononi loka Nyekapoloni Yesu. ²¹ Kitogogono Nyekapoloni ikesi, kitatama kajokononi, tonupa jiki ɲituɲa lukaalaka, kiwapa ɲakiro ka Nyekapoloni.

²² Na adolyoto ɲakiro nu loka nupaka lu aya Yerusaleme, kicwakisi Barnaba^h Antyoko taanyu ɲakiro ɲuna. ²³ Ani enaɲi ɲesi inaa, toryamu ɲituɲa kegeata Nyakuju, talakari loowoi, tolimwoki nayi ikesi kiricakisi ɲakiro ka Nyekapoloni ka ɲitai kece ka daani. ²⁴ Arai Barnaba nyitooni loka jokoni loka nupani lo eleleba Nyipari Lokakwanani. Ka ɲuna, tonupa ɲituɲa lu kaalaka ɲakiro ka Nyekapoloni.

²⁵ Kaku, toloto Barnaba Tariso, iwarariti Saulo. ²⁶ Ani eryamuni, yeaa Antyoko. Taara nyekaru kalo Antyoko isiryamiryamete ɲikanupaka, itatamete ɲasepicyo ka ɲituɲa. Erai kologo Antyoko elimwokinere ɲikanupaka nyekiro bee “*ɲigirityaani.”ⁱ

²⁷ ɲirwa lupei ɲulu, potu ɲikadwaraka ɲicye kalo Yerusaleme Antyoko. ²⁸ Ka nyagogonu ka Nyipari, tonyou nyepi kece lo enyaritae Agabo, todwara teme “Ebuni nyeroni lotika rononi na kopea na epolokinito ɲiromae daani.” (Kiyookini diri ɲakiro ɲuna koru ɲirwa lu arakorɲi Klaudyo nyewositi ka nyakopo ka Roma.) ²⁹ Toduwutu nayi ɲikitatama nyatemari ka ɲini tooni, tolemu ka nyecamiti keɲe nyibwore ni ɲarakinere ɲikaitotoi luka nupaka lu elomito Yudayea. ³⁰ Kuudakisi jiki ɲikanupaka ɲaropiyae, yinakisi Barnaba ka Saulo yeasi loka rikwoko luka Yerusaleme.

Talalau nyabolyaro

12 ¹ Kalo rwa ka ɲulu, kisyaki nyewositi Erode nyakurumuununi ɲikanupaka ɲicye, ebiliti nyabolyari ikesi. ² Kitaara ɲesi ɲacegera keɲe Yakobo, lo erai lokaatekeɲe ka Yoaana, totubworo nyakowu ka nyecorogwata. ³ Naanyunea ɲesi nyatemari alakarosi ɲikarikwoko ka ɲiyaudi kotere ɲakiro ɲuna, abu kurumu Petro daɲa. – Asubwakinosi ɲakiro nu ɲirwa luka nyekumwomworo kaloka Nyadeparete kalo imujere

^h11:22 Barnaba. Eyayi nika ɲiticyo 4:36; 9:27.

ⁱ11.26 ɲigirityaani. Nyatemari, ɲikewapaka ka Nyekayiwunani Losewuna.

ñitoonyo ludapoco lu pa nyiwaakinitae ñisipi. ⁴ Ani kurumũ Petro, kimasaki kayi na enete, kiteto ñacegera ñatomono ka ñakani-kapei, iteete ka ñooñwono-ñwono, eboonokinosi. Eyityaniti Erode nyarikuni ñesi lo kiiko kerumwori ñirwa luka Nyadeparete. ⁵ Na ayenitere Petro, elipasi ñikanupaka Nyakuju loowoi kotere ñesi.

Talacaki Nyakuju Petro

⁶ Nyakwaare ñina eroko ñesi nyeyeawuna lo kiiko, aperi Petro kana kidiñoño ka ñacegera ka ñaarei, ayenitae ñesi ka ñirikwo ka ñaarei kalu ekodakina nacegera ñuna, nabo kiteete ñacegera ñacye nyekidwori. ⁷ Kaatipei tacau nyakayi na ayayi ñesi, tatakanu nyekiyeaka ka Nyakuju, kiketaketaki ñesi, kityekyenyu, enyara, ebala; “Ee! Tonyou napeina!” Kaneni talacarosi ñirikwo make kana kanj keñe. ⁸ Tolimwoki nyekiyeaka ñesi teme, “Tanapa ñiworui ka ñamuku koni. Kiticiki nayi Petro etya elimwokinitae. Tolimũ nabo teme; “Torwaki nyetongwa koni, bu apana.” ⁹ Totupa nayi Petro ñesi kalopatani ka nyakayi kana enete, tarai pa ayeni ñesi ñakiro na etici nyekiyeaka ñolo ni keñe nyatemari erai ityeni. Abaa kode eyokokiniti nyakitaanyikineti. ¹⁰ Apotu ikesi todepasi ñiketeoko luka lo kiñareni kalu ka ñaarei. Ani edolunete lo kidwori lo edukitoe ka ñasuwa lo elomunere naryeñe, tañaari aboni koñina nyetapa daña, topudwosi nayi ikesi kapatani. Ani iwapakinete ikesi nyerotõ nyawuriyeni kona, toñopiyea nyekiyeaka, toosiki Petro aboni kaneni. ¹¹ Tobeli nyakowu ka Petro jiki, tolimũ teme; “Peekona ayene diri ayono nyatemari Nyakuju icwawuniti nyekiyeaka keñe akatoyiu ayono kana kanj ka Erode tya kana kiro kana etamete Ñiyaudi nyatemari iticikinosi kani kaña.” ¹² Ani elomarete ñakiro ñuna na kowu keñe kajokoni, tolotõ jiki lokole ka Mariya kana erai ityekenñe ka Yoaana kalo enyaritae ka nyecye kiro bee Marko. Ewudakina ñikanupaka neni, elipasi. ¹³ Na adolyo lo kidwori, tonyari kaneni. Tomotuni nyapese naketicyonj na enyaritae Roda, nyaanyuni ñae nyitooni enyara. ¹⁴ Kaneni, toyene nyetoyili eraa nyeka Petro. Talakari loowoi, toboño eroko nyeñaara nyekidwori, tolimwoki ñituña daani lu aya kayi teme, “Petro ñesi enyara kalo kidwori.” ¹⁵ Tolimwokisi ñikanupaka nyapese ñina temasi “Ejoko diri pe 'yoño nyakowu-a!?” Ani eperikini nyapese ñina irworo ebala erai diri ityeni ñakiro ñuna, tolimutu nayi temasi “Erai pe nyetorube ka Petro iyokokiniti nyapese na.”

¹⁶ Torubwaki Petro enyara. Ani eñaaryo nyekidwori, toryamunae erai Petro diri nyitooni. Kisaaliyosi ñikanupaka ñakiro ñuna. ¹⁷ Kisiilinj Petro ikesi ka ñakani, kisisyaki nayi ñituña ikwoni ipuduni Nyekapoloni ñesi

kalo kayi kana enete. Ani erumwori tolimu teme, “Tolimwokisi Yakobo¹ ka njikanupaka lu cye danja njakiro nu.” Kaneni, teeka injesi waacye nabo.

¹⁸ Na taparacu, kiliryakini njakyesi ka njacegera, tobulu, tolomasi nyakinjita make temasi, “Nywo nyibwore elikwo Petro?” ¹⁹ Totubu Erode tolimu teme, “Tasaka Petro nyakopo neni daani.” Kaneni, tasaka njacegera Petro, tarai nyeryamuna. Tanyarau nayi Erode njacegera kibi, ani kaku, totubwoki nyakitū.

Totwana Erode

Kaneni, abu Erode tonyou kalo Yudayea mini kiboyi kalo Kaisarya wadyo. ²⁰ Alilikina nyerwositi Erode ka njituna ka njitelae ka Turo tya luka Sidongo. Apotu njituna ka njitelae ka njulu kuudakini, toloto, kilalata nyeketicyonj keje lo beei Balasito yinakinere ikesi nyapaka na iryameta ka nyerwositi kisileata. Arai Balasito nyitoni ni anupiti nyerwositi loowoi. Ka njuna, kiyiki nayi nyerwositi njakiro ka njituna, totyaku nyapaarani nakiryamete. Eticikinete ikesi kojina kotere aryamuuniyete nyakimuju kece kana kopu kana epolokiniti injesi.

²¹ Ani enaji nyapaarani na ecikakinitae ikesi kiryameta, tanapa Erode njworui keje luka nyapolou, kiboyikini lo kicwolongu keje kani ikewuna, kisurworu njituna. ²² Ani iirarete njituna nyerwositi irworo apotu tocalutu temasi; “Weee! O meere nyetoyili ka nyitoni irworo, Nyakuju kojina!” ²³ Kaneni nyelimunwo Erode nyatemari eroko njakiro na esikwaaneta njituna injesi ka Nyakuju. Nyatipei kikilaki nyekiyeaka ka Nyekapoloni injesi, tokwamakini kopu, tolomasi njikuru nyakwana keje, kiwodowodo, ani kaku totwana.

²⁴ Kiyealagini nayi nyakiroyiti ka Nyakuju neni daani, kiryaari.

²⁵ Na arumworeta Barnaba ka Saulo danja nyeticij kece, apotu tobojosi kalo Yerusaleme pena Antyoko, irukito ka Yoaana Marko.

Tosewunae Barnaba ka Saulo kicwakinae

13 ¹ Kalo tooma nyasepicij ka njikanupaka kana ayayi Antyoko, arakasi njicye njikadwaraka, taraakasi njicye njiketataamaka. Anyaritae njirorae kece bee: Barnaba, ka Simone lo enyaritae Lokurwooni, ka Lukyo loka Kurene, ka Manaene lo apolowuni kalo kole ka nyerwositi Erode, tya Saulo. ² Nyapei paarani, na elipatari ikesi Nyekapoloni kikanyete, tolimu Nyipari Lokakwanani teme; “Totyakakinae ayonjo Barnaba ka Saulo kiticyoto nyeticij lo anyarakiniti ayonjo ikesi.” ³ Kerumwori nyakikanyi ka nyakilipa, kidokokinoe njakani na kyesi ka Barnaba ka Saulo, ilipakinitae Nyakuju kinarakij ikesi. Kitolotoi nayi pena tosubwa nyeticij lo enyarakiniti Nyipari Lokakwanani ikesi.

Kitumudukwanae Elumasi kalo Sipro

⁴Torotokisi ikesi, icwakiniti Nyipari Lokakwañani, pena na kopo ka Selewukiya. Ka inaa todokasi nyatubwa, tokwara nyaname, totena na pokooto na enyaritae Sipro, na elukwanika kidiñi nyaname. ⁵Kaneni, pena naryeñe na ebee Salami, kisyarata ñakiro ka Nyakuju kana kayisi kana iryamiryamiito Ñiyaudi. Erukito ikesi ka Yoaana Marko lo enarakiniti ikesi nyetici.

⁶Kirimwo ikesi nyakopo ñina, todolutu tani Papo. Kaneni, kiryamuni ka nyemurwoni lo erai Nyeyauditi, lo alyokoniti bee arai inesi nyekadwarani ka Nyakuju. Anyaritae inesi bee Bar-Yosua. ⁷Arai inesi nyepaye ka Sergyo Paulo, kalo erai nyekapoloni ka Sipro. Awoso nyekapoloni ñolo loowoi. Abu nayi tonyarau Barnaba ka Saulo kotere acamiti inesi nyakiirari ñakiro ka Nyakuju, ⁸kicocwa Bar-Yosua, lo nabo anyaritae bee Elimasi (nyatemari nyemurwoni ka Ñagirikwo) nyekapoloni nyiira ñakiro ka Saulo kanaka Barnaba, nyerawunea nyekanupani. ⁹Ka nyagogoñu ka Nyipari Lokakwañani, topocoki Saulo (lo nabo enyaritae Paulo) Elumasi nyakatete, teme, ¹⁰“Irai iyoño nyikaa *Siitani, tarai nyemoyiti ka ñakiro kanaka jokaka ka daani, nabo iyakari nyalyekonu ka nyamodanutu. Wori ipalikinea diri iyoño nyakilocoloco ñakiro ka Nyakuju naka ityeni, na ityelyekoniti iyoño?” ¹¹Peekona, ikitubwokini iyoño Nyekapoloni ñicani. Imudukwani iyoño ñirwa ñidesi kwana, kirijakini ñakonyene, kurwoniki nyakopo cucu.” Kaatipei tarapakini nyatamardidi tya nyakamusu na konyene ka Elumasi, kitwopotwopaki jiki, ecamiti nyitooni ni eriki nyakani keñe. ¹²Ani iyokokini nyekapoloni, Sergyo Paulo, ñakiro ñuna, tonupu ñakiro ka Nyakuju kotere atealariti inesi nyepitye lo etatameta Barnaba ka Saulo nyeemutu ka Nyekapoloni.

Kalo Antyoko kana eyayi diye Pisidya

¹³Todokasi Paulo ka ñikeerukitosi natubwa, tokwara nyaname kalo Papo tanañutu naryeñe ka Perga na eyayi na kopo ka Pampilya, neni aasikinea Marko ikesi toboño Yerusaleme. ¹⁴Torotokisi ikesi kalo Perga todolo Antyoko na eyayi diye Pisidya. Ani enañi nyapaarani naka ñakani-kaare, pena kayi na kiryamiryamete erai nyakilipi, kiboyikinosi nayi. ¹⁵Kerumwori nyakimara nyabuku naka ñitalyo kanaka ñikadwaraka, kicwakisi ñikapolokinoko nyakayi ñina nyakituku ni kece, temasi: “Ñikaitotoi! ani keya ñadesi kiro na ecamitae eesi kitogonyoto ñitai ka ñituña, potu, erai nyapaka na nyakusi.”

¹⁶Tonyou Paulo, towo kisiiliñi ñituña ka ñakeekani, kisyaki nyekurwori teme, “Ñituña ka Israele tya ñimoono daani lu inupito ñakiro ka Nyakuju lu iya ne! Topupwokinae mono eesi ayonjo! ¹⁷Abu

Nyakuju ka Israele toseu taapaayoko, ani njirwa lu alomitotori ikesi Ejito eraakasi njimoono, abu kipitu ikesi loowoi, kituru. Kupudu Nyakuju ikesi kaneni ka nyatwonisi keje, ¹⁸nabo [kircak] ikesi, edanjiti njicani kece daani njikaru lu tomoni-onwono lu edupitotori nyaturere. ¹⁹Tomunya Nyakuju njatekerini ka njimoono kalu kani-kaare kalu alomito na kopo ka Kanaana, kulunywoki njituna keje lusewuna neni. ²⁰Nyapei kana lomarete Yakobo ka njide keje Ejito tani nabonoretu ka Israele Kanaana, tana njikaru njulu daani njamiyae njonwono ka njatomoni-kani. Kalo Kanaana kaneni, tosewuunu Nyakuju njikarikwoko lu etubete njakiro kece jiki, tasalu nyepitye njolo kalo rwa kalu araakari Samuele nyekadwarani. ²¹Lu pei rwa njulu, temasi njisraele kicamiti nyerwositi. Tolemiki nayi Nyakuju ikesi Saulo, lookaa Kisi, loka nyekitela ka Benyamini. Tolema Saulo njikaru njitmoni-onwono kalo kicolono. ²²Kaneni, kilocoki Nyakuju Dapide lo kicwolonu ka Saulo. Tolimu Nyakuju teme, "Aanyu ayono nyatemari erai Dapide, lookaa Yesse, nyitoni lo aloma lo tau kana. Iticikini njesi njakiro daani na acamiti ayono." ²³Eciki kolono Nyakuju Dapide nyatemari erawuni nyipei kalo tooma njalecyae keje Nyekayiwunani ka njisraele.^k Ityeni diri, eyooki Nyakuju njakiro njuna, ayeawu Nyekayiwunani njolo, njesi pe Yesu. ²⁴Ani erija Yesu nyisyawuna nyeticij keje, kitatama Yoaana Lokebatisani njituna ka Israele daani ebala tokiwa njaseceta kece potu kibatisae. ²⁵Ani erai Yoaana nyekarumworoni nyeticij keje, kinjiti njituna teme, 'Itamito eesi bee arai ayono njae? Meere ayono Nyekayiwunani Losewuna. Tarai kiirasi! Ebuni njesi kaku kana. Epoloto njesi loowoi kani kana, arai ayono nyibwore pasi konjina, nyitemokino mono seke ayono acudi tani na eraa nyepeneke keje dana.'

²⁶Eesi njikaitotoi, njalecyae ka Abraamo, tya njimoono daani lu iya ne, lu irimato Nyakuju; ni yoko diri iteniwunitae nyeemutu loka nyayiwuno logo! ²⁷Pa ayenete njituna lu alomito Yerusaleme tya njikapoloko kece nyatemari erai Yesu njae. Tarai kotere kani atubwokineta njesi nyakitu, apotu ikesi kiyookisi njakiro naka njikadwaraka na palemu imaryo jiki naca iryamere nyapaarani naka njakani-kaare. ²⁸Tani pa ketakanete njakiro na itemokino etubwokinere Yesu nyatwanare, kiti njakisi ikesi Pilato taara njesi. ²⁹Kerumwosi ikesi njakiro daani na kolono adwaritae kotere Yesu, apotu talacutu njesi kalo piri, kiteperikisi na lyali. ³⁰Na kani daa njina, abu Nyakuju kiteyaru njesi kana twanare. ³¹Na ayarunea Yesu, tolema njirwa lu kaalaka etakanenakini njituna lu kolono erukito ka njesi kalo Galilayea tani Yerusaleme. Peekona erai ikesi njikaanyunaka ka njakiro ka njuna. Itatamete nayi ikesi njituna ka Israele njakiro keje. ³²Eyeawunitae ayono ka Barnaba Nyeemutu Lokojonni lo ni kusi. Njakiro na kolono

^k13:23 Nyekayiwunani ka njisraele. Eyayi nika Samuele 7:11-16.

eciki Nyakuju taapayoko, ³³ asubwakinosi kani yoko, kalu ikirai njide kece, kotere kani eteyarunea ijesi Yesu kana twanare. Igitae loyewosi loka njare kona:

“Irai iyoŋo lokookaŋa;

Nyapaarani na, arau ayonŋo apokoni.”^l

³⁴ Nyegeri lo koloŋo eteyarunea Nyakuju ijesi kana twanare, nyeesiki nyakwaanā keŋe tobosiki na lyali, elimunitoe kona:

‘Eyookini ayonŋo njakiciketa kaŋa naka ityeni na koloŋo ecikakini ayonŋo Dapide.’^m

³⁵ Elimunitoe nabo kana Girana ka njacye bee:

‘Nyakwaanā ka nyepiti koni kalo teni, nyiisikini iyoŋo tobosiki na lyali.’ⁿ

³⁶ Tarai na koloŋo arumworea Dapide nyeticŋi lo ayinakiniti Nyakuju kalo karu keŋe, abu totwana, kuwaakinae na lyali kata apaakeŋe, tobosiki nyakwaanā keŋe neni. ³⁷ Nayi Yesu, lo eteyaruni Nyakuju, nyebosa nyakwaanā keŋe cutu. ³⁸ Acamiti ayonŋo eesi toyena nyatemari arimakini njaseceta kusi kotere Yesu. ³⁹ Nyitooŋi ca daani nienupi ijesi, elacari kana seceta keŋe, kana koloŋo nyicurete njitalyo ka Mose nyalacari.

⁴⁰ Tocoyito robo nyiticikinosi kani kusi njakiro na koloŋo alimuni Nyakuju kaloka dwaraka ebala:

⁴¹ “Njikemenyaka, topupwokisi,

njakiro, kituumwokinete eesi, tomunyarosi

kalo rwa kalu pei kusi kalu,

eticikini ayonŋo nyibwore nika twononi.

Tani kebu nyicye tooni daŋa, kitolimwoki eesi, bee asubwakini, nyinupete taninani cutu.”^o

⁴² Na apudworeta Paulo ka Barnaba kalo kayi kana kiryamiryamete, tolimutu njituŋa temasi “Toboŋutu moyi nabo nyapaarani naka njakani-kaare ikitatamakisi isuwa njapei kiro nu atoyena kajokoni.” ⁴³ Na eyealarotori njituŋa kalo kayi kana kiryamiryamete, apotu njiyaudi ka njimoono lu arimato Nyakuju kuwapito njitalyo ka njiyaudi, totupa Paulo ka Barnaba. Kilalata nayi ikesi njikewapaka njulu ebasi, “Kibooyoto kajokoni, kigyenokinosi Nyakuju.”

Kitatama Paulo ka Barnaba njimoono

⁴⁴ Ani edoluni nyapaarani naka njakani-kaare, tobutunosŋi njituŋa ka nyaryeŋe daani, eponito nyakiirari njakiro ka Nyekapoloni Yesu na

^l13:33 Eyayi nika njiyewosyo 2:7.

^m13:34 Eyayi nika Isayea 55:3.

ⁿ13:35 Eyayi nika njiyewosyo 16:10

^o13:41 Eyayi nika Abakuku 1:5.

etatamete Paulo ka Barnaba. ⁴⁵ Na aanyuneata njikapoloko ka Njiyaudi nyatemari ebuniti nyarudwae ka njituja nyakipupu njakiro ka njikecwaara ka njulu, topodokisi loowoi kimenya Paulo, kitepega njakiro na erworo njesi daani. ⁴⁶ Kisurworo Paulo ka Barnaba njituja ka nyatitinyu ebasi “Ikicwawuniti Nyakuju isuwa ikitatami eesi nyakiroyiti keje mono nyekinjareni. Peekona, itakanete eesi bakini nyicamito nyakiyara na emamu nyedawuni kani njeritotori nyakiroyiti na; ka njuna 'kilosi isuwa etatama njimoono. ⁴⁷ Nyakicikete na ikiiniti Nyakuju isuwa njesi na: ‘Eketarau ayonjo eesi nyakica ka njimoono,

kotere toryamuneata njibukui ka njakoepa ka daani nyayiwuno.’”^p

⁴⁸ Na eyirareta njimoono njakiro nu, apotu talakarosi, kimayimaa Nyakiroyiti ka Nyekaploni. Kana rudwae ka njina, apotu njituja lu kolongo seke asewuniti Nyakuju toryamutu nyayiwuno, tonupa.

⁴⁹ Kaneni, kiyealagini njakiro ka Nyakuju lo telae neni daani. ⁵⁰ Tarai kicocwata njikapoloko ka Njiyaudi njaberu namoono na erimatae, kiwapito njitalyo ka Nyakuju, tya njikapoloko ka nyaryenje kotere tokuunoto Paulo ka Barnaba. Ityeni aponi tokuunere ikesi, ani erumwori, kipinyakinae ikesi kana kopu ka njina. ⁵¹ Tokurwosi nayi njikecwaara njalupu nyakamalyoto, elilito kotere njakiro njuna. Tonyowutu toloto nyaryenje na enyaritae Ikonja. ⁵² Kilelebuni nyalakara ka Nyipari Lokakwanani nika njikitama kalo Antyoko.

Kitatama Paulo ka Barnaba njituja kalo Ikonja

14 ¹ Ikwa napei palemu, toloto Paulo ka Barnaba tolomasi kayi ka Njiyaudi na kiryamiryamete, kitatama njituja ka nyatwonisi, tani enupete Njiyaudi tya njimoono lukaalaka. ² Tarai apotu Njiyaudi lu awowunete nyakinupu kicocwata njimoono, toreaata njakyesi kece, toremoosi njikanupaka. ³ Kibooyoto Paulo ka Barnaba ka inaa nyakooyani, isyaraate njakiro ka Nyekaploni ka nyatitinyu. Kisubusu Nyakuju njakiro kece ka nyajokisi keje kani esucurea ikesi tosubwa njakitoodikineta naka yiliyiloko tya naka twonoko. ⁴ Atyakatyaka njituja ka nyaryenje: enapara nyepewae nika Njiyaudi, njicye nika njikecwaara.

⁵ Kaneni, apotu njimoono ka Njiyaudi kaapei ka njikapoloko kece, totukutu nyakitadalaru njikecwaara njulu, tocamito nyakidonyori ka njamoru. ⁶ Ani eripunete njikecwaara njakiro njuna, tosiwa na kopu ka Likonia, pena kaneni na ryenje na enyaritae Litra ka Derbe tya lo telae lu epapiyete kaneni. ⁷ Ka inaa torubwakisi isyaraate Nyeemutu Lokojojoni.

Kitojokiyearae nyekanjwalani_ kalo Listra

⁸ Kalo Listra ayayi nyekilye lo anjwaliti_ njakejene_ nyapei idowuno, nyerotokino cutu. ⁹ Topupwoki_ injesi_ njakiro na erworo Paulo. Kaneni abu Paulo taanyu nyatemari_ eyakari_ injesi_ nyanupete_ na icurere kitojokeaarere injesi. ¹⁰ Tanyara nayi Paulo injesi_ loowoi teme, “Tonyou towo diri_ ka njakejene_ koni_” Kaatipei, tokulyau nyitooi_ kidyaama, torotoki. ¹¹ Na eyokokinoto njituna nyatwonisi_ na eticikini Paulo, tocalutu_ ka nyakutuku_ ka njilukonia temasi, “Wotokoe! Aliyrosi njakujwo arata njituna, atiyawunosi kopo ni yoko ne!” ¹² Temasi njituna bee erai Barnaba Nyakujū na ebeej Sewusu, na ebasi ikesi_ erai nyewositi_ ka njakujwo kece; temarae Paulo erai Nyakujū na ebeej Erimese, kotere arai injesi_ nyekerworoni. ¹³ Kotere kani atamitotori_ njituna bee erai Paulo ka Barnaba njakujwo, tobila nayi nyakilipi_ ikesi_, icumakinoto njimojini_. Yeau nayi nyeketaleoni_ lo epolokiniti_ nyakayi na ilipiitere Sewusu njimojini_ tya njaturu nakaakunywoko_ lo kidwori_ ka nyaryenje. Ayayi nyakayi njina kiņa.

¹⁴ Na eyirareta Barnaba ka Paulo njakiro na abasi njituna iticikino kotere ikesi_, apotu_ tocila njiworui kece_ ejerito njakiro njuna, tomatarosi_ kidinj_ nyarudwae ka njituna ecalasi, ebasi: ¹⁵ “Njituņa! Nywo iticiyere eesi_ njakiro nu? Ikirai isuwa danj_ njituna bakini_ eesi_. Eyeawunitae isuwa Nyeemutu_ Lokojojokoni_ ni kusj_. Kitatamyō eesi_ toreaarosi_ kana kujwo kana erai pasi_ koņina, potu_ Nakujū na eyayi jiki_, kotere injesi_ koloņo asubi kidyaama, nyakopo, nyaname, tya njibworekeya daani_ lu eya tooma kece. ¹⁶ Koloņo seke, abu Nyakujū toosiki_ njituna ka njakopea ka daani_ kuwapa njirocini_ kece. ¹⁷ Logeri_ daa njolo, itaanyuniti_ injesi_ jiki_ nyemacare_ loka nyayakau keņe. Itoodiwuniti_ injesi_ nyajokisi_ keņe kotere ikiinanakini eesi_ nyakuru, kitokoni njamanata_ kusj_ na itemorotori_ njirwa lukoniete, kitosojunite nyakimuju, nabo kilelebi njtai kusj_ ka nyalakara.” ¹⁸ Tani_ kelimunito Paulo ka Barnaba njakiro njuna, atwono nyepitye lo iretakineta njituna nyaponere taara njimojini_, kilipatari_ ikesi_.

¹⁹ Kaku, potu_ Njyaudi njicye kalo Antyoko ka Ikonja, kicocwaasi njituna lowaa kece. Kaapei, kidonyo ikesi_ Paulo ka njamoru, kiriyeasi kiņa nyaryenje, ebasi kode atwana. ²⁰ Tarai na ewudunotori_ njikitatama ni aperyo injesi_, tonyou jiki_ toboņo naryenje. Ani iwalari, toloto injesi_ ka Barnaba kana ryenje ka Derbe.

Toboņosi Paulo ka Barnaba Antyoko

²¹ Kisyarata ikesi_ Nyeemutu_ Lokojojokoni_ kalo Derbe. Tonupa njituna lu kaalaka_ tarata njikitatama ka Yesu. Nayi kaneni, toboņosi ikesi_ Listra ka Ikonja, kipworosi tani_ Antyoko na eyayi diye Pisidya, ²² enasete njikitatama, nabo tolimwokisi_ ikesi_ kiricakisi_ nyanupete_ kece kajokoni. Tolimutu_ ikesi_ temasi “Itemokino injwoni_ njikanupaka_ edanyo njicani_ lu

kaalaka kotere atolomareta na jakaanutu ka Nyakuju.”²³ Tosewutu Paulo ka Barnaba njarikwoko lu epolokinete nasepicyo ka njikanupaka kani ka eyakasi. Kikanya ikesi ilipakinito njarikwoko njulu Nyakuju, toosikisi nayi njarikwoko njulu kana kani ka Nyekapoloni kalo igyenokino ikesi.

²⁴ Kaku kipworosi ikesi Pisidya, apotu todolutu na kopu na ebeei Pampilya. ²⁵ Ani kisurworo ikesi njituna njakiro ka Nyakuju kalo Perga, toloto naryenje ka Atalya. ²⁶ Kalo Atalya, todokasi nyatubwa tokwara nyaname. Apotu tanana Antyoko ni kolojo elipakinere ikesi njarakij Nyakuju ka nyecami keje kotere kiticyoto nyeticij lope arumwosi ikesi njolo. ²⁷ Kaneni, kuudakisi ikesi njikanupaka waapei, kisyakisi njakiro daani na abu Nyakuju kiticikij kana kani kece, nabo ikwoni enaari Nyakuju njitai ka njimoono tonupa. ²⁸ Kibooyoto nayi ikesi ka njikitama ka inaa nyakooyani.

Kirworo njikecwaara ka njikasukwou njakiro ka njimoono kalo Yerusaleme

15¹ Potu njicye tunja kana kopu ka Yudayea Antyoko kitatama njikanupaka lu moonoo temasi: “Ani pa kibolonyi eesi logerij lo kolojo etatamea Mose kalo tale, nyikiyiwuni Nyakuju eesi cutu”.
² Yeawutu njakiro nu nyanolopa ka nyapegeanakinij nati kapoloni loowoi. Kitojolopa njituna lu apote kalo Yudayea Paulo ka Barnaba. Tosewunae nayi Paulo ka Barnaba tya njikanupaka njicye toloto lokecwaara ka njikasukwou lu eya Yerusaleme, kiirutu nywo elimunete ikesi kana kiro ka njuna.

³ Kisilakinae nayi ikesi toloto Yerusaleme. Ani eriņa ikesi eloote, itorito Poenikya ka Samarya; apotu kisisyanakisi njikanupaka kaneni nyepitye lo anupeta njimoono Nyakuju. Kaneni, talakarosi njikaitotoi daani kotere njakiro njuna. ⁴ Na adolunwoto Paulo ka Barnaba Yerusaleme, kipeyowutu, njarikwoko, njikecwaara tya njikanupaka daani ikesi nika jokoni. Tolimutu jiki njakiro daani na asubi Nyakuju kana kani kece.

⁵ Kaneni, tonyowutu njicye kanupaka luka nyasepicij ka Njiparisayo temasi “Itamakina njimoono lu anupa ibolonyio nabo kusuwapae Njitalyo ka Mose.”

⁶ Kiryama nayi njikecwaara ka njikasukwou totukwo njakiro nu.

⁷ Kirworo ikesi nyakooyani, ani kaku tonyou Petro kirworo teme, “Njikaitotoi, iyenete eesi nyatemari abu kolojo Nyakuju akatoseu ayono kalo kidinj kusij kotere kiirareta njimoono Nyeemutu Lokojokoni kana kutuku kana, tonupeta. ⁸ Kotere eyeni Nyakuju njitai ka njituna ka daani, abu njesi kitoodiu nyatemari acamu njesi njimoono tarata njikanupaka kotere kani ayinakinea njesi ikesi danja Nyipari Lokakwanani logerij lo kolojo ikiinakinea njwoni danja. ⁹ Nyikityakiti Nyakuju njwoni ka njimoono. Erimakinitere naseceta kece danja, erai nyanupete, nyepi roto nabo kirimakinitere njwoni danja njolo. ¹⁰ Nywo pe nayi icamitorij eesi

nyakiteme Nyakuju ka nyakisuwoko ŋikitatama lu moonoo nyeegwosi loka potwoni lo pa nyicura iŋwoni kode taapayoko nyakuwoko?

¹¹ Nyitemokino iticiyo ŋakiro nu logeri ŋolo! Kiyeni iŋwoni nyatemari erai nyecami ka Nyekapoloni yoko Yesu ikiyiwuniti iŋwoni ikwa na eyiwunitere ikesi daŋa.”

¹² Apotu ŋituŋa lu eryamito neni kililiŋa ceke, epupwokinito ŋakiro ka Barnaba ka Paulo naka ŋimacarinŋi ka ŋiticyo kalu ka twonoko lu asubi Nyakuju kana kani kece lo moonoo. ¹³ Na arumworeta ikesi nyekurwori,

kirworiki Yakobo teme: “Ŋikaitotoi, topupwokinae mono eesi ayonŋo!

¹⁴ Kilimwoki seke iŋwoni Simone Petro ikwoni wooni itoodikini Nyakuju ŋimoono nyamina keŋe kani asewunea ŋituŋa ŋicye kalo kidinŋi kece, kitarau ŋikeŋe. ¹⁵ Ecamama ŋakiro ka ŋikadwaraka ka ŋakiro nu, kotere igiriri kona:

¹⁶ Ebalu Nyekapoloni: ‘Kaku nu, abonuni ayonŋo etoogonŋo nyapolou ka Dapide, atoduku nyakayi keŋe na ebwanara, ekiteteyea.

¹⁷ ŋituŋa daani, poneta nanyi ni kaŋa;

tani ŋimoono, anyarau ayonŋo,

arawutu ŋikaŋa.

ŋakiro nu, Nyekapoloni alimu,

ŋolo itici ŋakiro nu,

¹⁸ ŋakiro na koloŋo 'kitaanyuno iŋwoni kaanoroto.’”^q

¹⁹ Torubwaki Yakobo isyarae ebala: “Ayooro, atami ayonŋo nyatemari nyiikicana ŋimoono lu anupa Nyakuju, nyitaalae ŋakiro. ²⁰ Tarai itemokino igiraryo iŋwoni nyawarageata ni kece, atolimwokisi nyatemari nyimuja ikesi nyakimuju naŋesese na italetere ŋakujwo, toosikisi ŋakiro naka nyelomi tya nyakinera napa nyecamakiniti Nyakuju, nyenyama nyakirinŋi ka nyibaraata kani emyeditae, nabo nyenyama ŋaakoto, ²¹ kotere napei kanuwani, itatamyo ŋitalyo lu koloŋo egiri Mose kana ryenŋe ka daani, kisyaraatei nabo jiiki kana kayisi kana kiryamiryamete ŋapaarasea naka ŋakani-kaare daani.”

Kicwaarae nyawarageata Antyoko

²² Kaneni, tapakutu ŋikecwaara, ŋikasukwou tya nyasepicŋi ka ŋikanupaka nyasewuni ŋicye tuŋa kalo kidinŋi kece lu icwaaryo Antyoko, kaapei ka Paulo tya Barnaba. Ŋituŋa lu asewuno ikesi: Yuda lo nabo enyaritae bee Barsaba tya Sila lu arai ŋikarikwoko ka ŋikanupaka.

²³ Egiriri nyawarageata na ecwaaritere ikesi kona:

Maata robo loowoi ŋikaitotoi:

Isuwa njikecwaara tya njikasukwou luka nupaka luka Yerusaleme 'kigiruniti nyawarageata na ni kusj ka njikanupaka kalu moonoo kalu eya Antyoko ka Sirya tya Kilikya.

²⁴ Kiira isuwa nyatemari anyowunete wooni njicye tuja kanenge nyakamalyoto potu inaa kusj nyakicana eesi ka njakiro kana itatamete ikesi. Meere nayi isuwa ikicwawuniti ikesi ikitatama eesi njakiro njuna, eponito ka njakesi kece make. ²⁵ Aponi nayi isuwa tocamunetei, tosewunae njicye kosi, kotere kicwawunae inaa kusj, kaapei ka Barnaba tya Paulo — ²⁶ eraakasi Paulo ka Barnaba njitua lu kaatinyoko, lu pa nyekuryanito nyakitu kotere nyekiro ka Yesu, Nyekayiwunani Losewuna. ²⁷ Ka njuna, kicwawuniti isuwa Yuda tya Sila ikituupa eesi njakiro na igirunitae isuwa ni kusj nu ka njakutukwa kece.

²⁸ Esiba kana konyene kosi tani kanika Nyipari Lokakwanani daja nyatemari nyitemokino isuwa kitaalawuni njakiro, tarai njitalyo lugu abonj ebeei kerai kiwapa eesi. ²⁹ Nyiinyama nyakimuju na ipeyotere njakujwo, nyiinyama njakoto, nyiinyama nyakirinji ka njibarene kalu emyedemyedewo, ka nabo toosikisi njakiro naka nyelomi tya nyakinera napa nyecamakiniti Nyakuju. Ani kicoyikisi dirj eesi njakiro nu lojojokoni, emamu njacye.

Njakiro kosi daani njuna. Kibooyoto ka nyajokisi.

³⁰ Kicwakinae nayi njitua njulu pena Antyoko. Na ananjuneata inaa, tonyarawutu nyasepici ka njikanupaka daani waapei, yinakisi nyawarageata njina. ³¹ Ani imarete ikesi njakiro na aya nawarageata, talakarosj loowoi kotere njakiro naketoogonoko nyetau naka jokaka na igirunitae. ³² Apotu Yuda tya Sila, lu araakasi njikadwaraka, kitogogono njikanupaka ka njakitatameta kana kaalaka. ³³ Tolemasi ikesi nyawoyate kaneni, kaku kisilakisi njikanupaka ikesi toloto ka nyekisili, tobojosi ni eya lu ecwawunete ikesi. ³⁴ [Tarai kidonjoki nayi Sila inaa wadyo.]^r

³⁵ Paulo ka Barnaba dirj edonjete Antyoko nyawoyate, kaapei ka njitua njicye kaneni, nyakisyarare tya nyakitatama Nyakiroyiti ka Nyekapoloni.

Totyakasi Paulo ka Barnaba

³⁶ Keyeakasi njirwa, tolimwokj Paulo Barnaba teme, “Kapana atobono atoripakisi njikanupaka kana ryene ka daani kana kolojo etatamere injwonj njakiro ka Nyekapoloni, ataanyutu ceni ni ikwote.” ³⁷ Acamiti Barnaba toyororo Yoaana Marko daja, ³⁸ tarai abu Paulo kitepege Barnaba kani kolojo aasikinea Yoaana Marko ikesi kalo Pampilya idenedenete nyeticj make. ³⁹ Apotu ikesi tonjolopa loowoi, totyakasi. Todokasi Barnaba ka Marko nyatubwa tokwara nyaname totena na pokooto ka Sipro, ⁴⁰ kurukwosi Paulo ka Sila. Kilipakisi njakaitotoi ikesi

^r15:34 Emamu njakiro nu kana bukya ka njacye.

daanī kiṅarakī Nyakujū ka nyecamī keṅe, torotokisī nayi. ⁴¹ Kitoro Paulo ka Sila Sirya ka Kilikya, tolimwonokisī ḡasepicyo ka ḡikanupakā togogoṅyoto kana nupitī keṅe.

Kurukwosi Timotewo ka Paulo tya Sila

16 ¹ Todolō Paulo Derbe tanī Litra ni ayayi nyekitatama lo anyaritaē Timotewo lo arai ityekeṅe Nyayaudit̄ na anupitī Yesu, tarai apakeṅe Nyegirikwoyitī. ² Arimato ḡikanupakā luka Litra ka Ikonía Timotewo, irworosi naka jokakā abon̄i kotere iḡesi. ³ Acamitī Paulo nyakurukworī ka Timotewo, kibolonyō nayi iḡesī kotere ayenete ḡiyaudi lu alomito na kopō ḡina nyatemarī erai apakeṅe Nyegirikwoyitī. ⁴ Na ekobatar̄i ikesī kana ryēnea, tolimwonokisī ḡikanupakā ḡitalyo lu acamunete ḡikecwaara ka ḡikasukwou kalo Yerusalemē nyatemarī kuwapa. ⁵ Togogoṅerī nayi nyanupetē ka ḡasepicyo ka ḡikanupakā ka daanī, kiyeatanakinī ikesī ḡirwa daanī, talalakuutū.

Kitoodikī Nyakujū Paulo nyakitaanyikinetē kalo Troa

⁶ Toloto Paulo ka ḡirukutosī keṅe, kitoro na kopea naka Purigya ka Galatya kotere abu Nyiparī Lokakwan̄anī kiretakī ikesī nyitatama Nyakiroyitī ka Nyakujū kana kopō ka Asya. ⁷ Na anaḡuneata ikesī nidopei nyekitela ka Musya, apotū kikatakisī nyelote na kopō ka Bitunia, tarai abu Nyiparī ka Yesu kiretakī ikesī nyeloto inaa. ⁸ Kinacasī ikesī Misya, pena naryeṅe na enyaritaē Troa. ⁹ Nakwaare, kisiyokok̄i Nyakujū Paulo nyitooṅī nika nyakopō ka Makedonia ka nyakitaanyikinetē, ewoyi, idanonokinī iḡesī ebala, “Bwa karamae ca Makedonia, ikiṅarakī isuwa.” ¹⁰ Tosubwakineteī nayi isuwa jikī, nyelote Makedonia, kotere 'kiyeni dirī nyatemarī ikinyaritī Nyakujū kotere nyakitaanyikinetē peni kitatamaē ḡitūṅa ḡulu Nyeemutū Lokoḡokonī.

Kitunupae Lidya ḡakiro ka Nyakujū kalo Pilipi

¹¹ Tonyowunoe isuwa kalo Troa, tokwarae nyanamē ka nyatuba todoloi na pokootō ka Samoturke, ani iwalari kipwororoe naryeṅe ka Nekapoli. ¹² Kalo Nekapoli, tonyowunoe isuwa tanī naryeṅe ka Pilipi, neni apolokinitī nyaryeṅe ka Roma, tarai nabo nyaryeṅe naka polonī kalo tooma nyakopō ka Makedonia. Tasalae isuwa kaneni ḡirwa ḡikudyo.

¹³ Nyapaaran̄i naka ḡakan̄i-kaare, apana kiṅa nyalaarā ka nyaryeṅe, nidopei nyanḡololō ni ikitamitī isuwa nyatemarī erylunere ni ilipiitotorī ḡiyaudi. Ityeni atoryamutu, kiboyikineteī, esyakisi nyakisurworō ḡaberū na aryamunō isuwa iwudakina neni. ¹⁴ Kalo tooma ḡaberū na esurworyō isuwa ḡuna, ayayi nyapei na enyaritaē Lidya naka nyaryeṅe kana enyaritaē Tuatira, na agyalanari ḡiworui lu kupuratin̄i. Arai iḡesī nyaberu nakelipanī Nyakujū ka ḡiyaudi. Tan̄aa Nyakujū nyetau keṅe,

kiira ḡakiro na erworo Paulo, tonupu Yesu. ¹⁵ Kaku, kibatisae iḡesḡ tya ḡituḡa ka nyekale keḡe daani. Ikitolimwokḡ naye Lidya isuwa teme, “Ani ikilemarito eesi ayonḡo danḡ nyatemari arai nyakanupani Nyekapoloni, potu kibooyoto kalo kole kaḡa.” Toperiki iḡesḡ 'kilalae isuwa, peni naye.

Teenae Paulo ka Sila

¹⁶ Nyacye paarani elosyo isuwa ni ilipiitere Nyakuju, ikisiryamu nyapese na erai nyapiti na irumunito ḡikerepe lu isucurito iḡesḡ nyakidwara ḡakiro. Aryamuuniyete ḡikulepeki ka nyapese ka ḡina ḡaropiyae na kaalakḡ loowoi kotere nyadwarisi keḡe. ¹⁷ Ikiwapa isuwa ka Paulo nyapese na, tocalḡ loowoi ebala, “Erai ḡituḡa lu ḡiketicyoko ka Nyakuju kana iloyiti ḡakujwo daani, eponito ikesḡ nyalimwokinḡ eesi nyeroto lo ikiyiwunere kana seceta kusi.” ¹⁸ Torubwaki nyapese na irworo logeri ḡolo ḡirwa ḡakoso, tani eḡedunete Paulo ḡakiro ḡuna, kikilaki naye ḡikerepe teme, “Kalo kiro ka Yesu, Nyekayiwanani Losewuna, abala ayonḡo eesi topudwosi kana pese ka ḡina!” Kaatipei topudwosi ḡikerepe kani keḡe.

¹⁹ Na aanyuneata ḡilepeceki ka nyapese nyatemari atubwo nyeroto lo eryamuuniyeata ḡaropiyae, apotu kurumutu Paulo ka Sila, torikwosi nigyelete ḡiboro, ni aya ḡikapoloko ka nyaryeḡe ka ḡina. ²⁰ Kitowaa naye ikesḡ kalo kiḡarenḡ ḡikatubwoko ḡipidyosinei temasi, “Erai ḡituḡa lu ḡiyaudi lu ecamito nyayeawuni nyeguriguri naryeḡe yoko, ²¹ kotere itatamete ḡitalyo lu pa nyeraḡ ḡiyoko kalu 'kirai ḡituḡa ka Roma. Nyikicamiti naye iḡwonḡ nyakiwapa ḡitalyo kece.”

²² Kuuduni nyasepicḡ ka ḡituḡa tadocakinḡ ka ḡikulepeki ka nyapese, ecamito nyakitijyere Paulo ka Sila. Kaneni, apotu ḡikatubwoko ḡipidyosinei temasi taa talacarae ḡiworui ka Paulo tya Sila, kidetae. ²³ Kerumworḡ nyakidete ikesḡ loowoi, kuwaakinae kayi na enete. Tolimwokināe nyeketenḡ nyakayi na enete kite ikesḡ lojokoni. ²⁴ Napei alimwokinere nyeketenḡ ḡakiro ḡuna, kimasakisi ikesḡ kayi na dooci na eyayi tooma nyakayi na enete. Teeniki ḡakejene kece napuḡurei ka ḡakito kanaka potyoko loowoi.

²⁵ Kidiḡi kwaare, ilipasi Paulo ka Sila, toyewosi ḡiyewosyo nika Nyakuju, topupete ḡeaanata lu cye, ²⁶ kaatipei abu loryeḡiryene kuwukuwukwokḡ nyakayi na enete. Kaneni, taḡaarusḡ ḡagolyoto ka ḡakayisi; talakasḡ ḡirikwo kana watḡ ka ḡituḡa kalu enene. ²⁷ Na akyenyunea nyeketenḡ nyakayi kana enete, toryamu ḡagolyoto ka ḡakayisi ka daani eḡaara, teme iḡesḡ kode kesiwa ḡituḡa lu enene. Towutu naye nyekileḡe keḡe ebala ecumakinḡ abonḡ. ²⁸ Tocalu Paulo loowoi teme “Ee! Towua! Nyeaara abonḡ! Eyakae isuwa daani ne.”

²⁹ Abu nyeketenḡ ka nyakayi kana enete tolimu teme, “Yinunae nyakunwokete.” Tamatari naye tooma kayi, toryamu ḡeaanata daani

eya. Tokwamakinī kinārenī ka Paulo ka Sila, emarani. ³⁰ Kipudu nayi ikesi kalopatani kinita teme, “Ŋikapoloko! Ekokini ayonḡ aryamuni nyayiwuno-ai?” ³¹ Tatacutu ikesi temasi, “Tonupu Nyekapoloni Yesu, iyiwuni iyonḡ ka ḡituḡa ka nyekale koni daani.” ³² Kitatama nayi Paulo ka Sila nyitooḡi ḡini ka ḡituḡa keḡe daani ḡakiro ka Nyekapoloni. ³³ Nyepeti kitoti ḡolo nakwaare, tonyaraayea nyeketeni ikesi kalapatani, kilota ḡajyemei keḡe. Kibatisata nayi Paulo ka Sila ḡesi ka ḡituḡa ka nyekale keḡe daani. ³⁴ Talakari nayi nyeketeni tya ḡituḡa ka nyekale keḡe daani kotere anupa ikesi Nyakuju. Kaneni, kurukwosi ḡesi ka ikesi lokole keḡe, yinaki nyakimuju.

³⁵ Nyakuwalareḡe keḡe, kicwawutu ḡikatubwoko ḡipidyosinei ḡacegera ka ḡakiro kana ebasi: “Talakakisi ḡituḡa ḡulu toloto.” ³⁶ Tolimwoki nayi nyeketeni nyakayi na enete Paulo teme “Ecwawutu ḡikatubwoko ḡipidyosinei nyakutuku na ebala talakakisi iyonḡ ka Sila. Peekona icuryete eesi toloto ka nyekisili.” ³⁷ Tarai tolimwoki Paulo ḡacegera ḡuna teme “Ikidesete beene ikesi isuwa kalo kināreni ḡituḡa eriḡa nyepena lo kiiko, tani keraakae isuwa Ŋiromae daḡa, apotu ikesi 'kimasakisi isuwa kayi na enete. Peekona ecamito ikesi nyalakakini isuwa nyakamalyoto koḡina-a? Mamu cutu! Ecamitae isuwa potu ikesi ikitalakakisi isuwa.”

³⁸ Yeawa nayi ḡacegera ḡakiro nu loka tubwoko ḡipidyosinei. Na eyirareta ikesi nyatemari erai Paulo ka Sila Ŋiromae, tobulu ikesi loowoi. ³⁹ Potu nayi kilalata Paulo ka Sila; kupudutu ikesi kalo kayi kana enete, temasi “Topudwosi karamaa ca kana ryeḡe.” ⁴⁰ Na alakakinere Paulo ka Sila, pena lokole ka Lidya. Kaneni, kiryama ka ḡikanupaka, kitatama ikesi ḡakiro na itogogoḡete ḡitai keḡe. Ani nayi erumwori, teekasi.

Kinodyakinī ḡituḡa kalo Tesalonika

17 ¹ Torotokisi Paulo ka Sila, kitoro na ryeḡea naka Ampipolya ka Apolonia, tani enaḡunete Tesalonika ni ayayi nyakayi ka Ŋiyaudi na kiryamiryamete. ² Ikwa na palemū keḡe seḡe, abu Paulo tolema ḡiwukyo ḡuuni kaneni, mini kayi na kiryamiryamete ḡamineto ḡauni, ibiyeanakini ḡituḡa ḡagirana, ³ kitatamenakini ḡituḡa, itoodeanakini diri nyatemari itemokino Nyekayiwunani Losewuna eryamuni ḡicani, taarae, ani erumwori toyarū kana twanare. Tolimū Paulo teme, “Yesu nayi lo esyarae ayonḡ ḡakiro keḡe ni kusi ḡesi erai Nyekayiwunani Losewuna.” ⁴ Tonupa Ŋiyaudi nyepewae ḡakiro na etatamete Paulo ka Sila. Tani Ŋigirikwo lu kaalaka lu arai ḡikelipaka Nyakuju ka Ŋiyaudi tya nabo ḡaberū na kaalaka naka ḡikapoloko kalu epolokinito nyaryeḡe,^s apotu tonupa.

^s17:4 Kode: ḡaberū na erimatae kana ryeḡe.

⁵Tarai topodokisi Ŋiyaudi lu cye, pena kuudutu ŋituŋa lukewamaka koŋina kani egyealanarere ŋiboro, todocakini daani tarau nyajyore nati kaalani. Tocalutu loowoi erai ŋikajwoko, tamatarosi lokole ka Yasono, iwarete Paulo ka Sila, ecamito nyarikuni ikesi narudae ka ŋituŋa. ⁶Na aŋopikineta ikesi Paulo ka Sila, torikwosi Yasono tya ŋikanupaka ŋicye loka poloko ka nyaryeŋe, ecalasi ebasi; “Ecana ŋituŋa lu ŋakopea daani, ebura ca adolutu ni yokō daŋa ne!” ⁷Acamu Yasono nyakitepeyono ikesi kalo kole keŋe. Ejerito ŋalimworeta ka nyerwositi, Kaisaryo, ebasi eyayi nyerwositi nyecye lo ebeei Yesu.” ⁸Na eyirareta ŋituŋa tya ŋikapoloko ka nyaryeŋe ŋakiro ŋuna, tokulyawutu loowoi, toroketa. ⁹Kaneni, kitataca ŋikapoloko Yasono tya ŋikanupaka lu cye daani ŋaropiyae, talakakisi nayi.

Tonupa ŋituŋa ka Berea ŋakiro ka Yesu

¹⁰Ani ewariwuni, kiwakisi ŋikanupaka Paulo ka Sila naryeŋe ka Bereyea. Ani edolete ikesi inaa, pena kayi ka Ŋiyaudi na kiryamiryamete. ¹¹Ajoko ŋituŋa ka nyakopo ka Bereyea, eloyito ŋituŋa luka Tesalonika. Kijyaasi ikesi nyeemutu ŋolo ka ŋitai kece ka daani, nabo kimara Ŋagirana ŋirwa daani, ecamito diri nyaanyuni kerai ŋakiro na irworo Paulo ŋuna ityeni. ¹²Tonupa Ŋiyaudi lu kaalaka tya Ŋigirikwo ka ŋaberu kece na eyenikinitae.

¹³Na eyirareta Ŋiyaudi luka Tesalonika nyatemari itatami Paulo ŋituŋa kalo Bereyea ŋakiro ka Nyakuju, apotu toloto inaa daŋa, tomojiraasi ŋakyesi ka ŋituŋa, icocwaate toremiyooi Paulo. ¹⁴Kaatipei, kiwakisi ŋikanupaka Paulo na kopo na ayayi losyepē ka nyaname, tarai kidoŋo Sila ka Timotewo Bereyea neni. ¹⁵Kinyiamakisi ŋicye kanupaka Paulo tani naryeŋe naka Atena. Kiciki nayi Paulo ikesi teme, “Tolimwokisi Sila ka Timotewo kikirikiruunos napeina, akatoryamutu ayono kane.” Toboŋosi nayi ikesi toosikisi Paulo ka inaa.

Tolimwoki Paulo ŋituŋa ka Atena Nyakuju naka ityeni

¹⁶Na edaritori Paulo ikesi kalo Atena, toseci nyetau keŋe loowoi kotere kani eyokokino nyaryeŋe ŋina neni daani ereborito ŋibworekeya lu isukwaanitere ŋakujwo na kece. ¹⁷Kaneni, abu ŋesi kitemata ka Ŋiyaudi tya Ŋigirikwo lu ilipito Nyakuju kalo kayi kana kiryamiryamete, ka nabo ŋituŋa lu aryamuuni ŋesi ŋapaarasea daani kani gyelete ŋiboro. ¹⁸Aya neni ŋasepicyo ka ŋikatukwok lu anyaritae Ŋiepikuryo^t tya Ŋisitoyiko.^u Tolimutu ŋicye kani kece temasi; “Nywo mono ebaa lo ŋamiŋami lo atolimutu?” Temasi nabo ŋicye, “Woo bakini elimiti ŋakujwo nagelayeki.”

^t17:18 Ŋiepikuryo. Nyatemari ŋituŋa lu eminato nyajakaanutu tya nyalakariti ka nyakopo.

^u17:18 Ŋisitoyiko. Nyatemari ŋituŋa lu edaŋaka ŋicani.

Alimunete ikesī ŋakiro ŋuna kotere esyarae Paulo Nyeemutū Lokojokonī loka Yesu tya naka nyayarunī keŋe. ¹⁹ Kurumutū nayi Paulo, torikwosi na tukī na eryamitī moru lo anyaritae Aryopago, neni enjareteta ŋulu iŋesī temasi; “Ecamitae isuwa toyenae ŋakiro na kitetea na bee irworo iyongo. ²⁰ Irworo iyongo ŋakiro napa nyiirara isuwa kaacye, ecamitae nayi isuwa ikitatamikī ceni atoyena nyapolou kece.” ²¹ — Nyepitye ka ŋituŋa ka Atena ka ŋimoono daŋa lu elomito neni iŋesī nyakitemawuununī ŋieemuto lu kitetea.

²² Tonyou Paulo towo kalo kiŋarenī nyatukī ka Aryopago, kirworikī teme; “Ŋituŋa ka Atena! Aanyū dirī ayongo nyatemarī irimato eesī ŋakujwo loowoi. ²³ Na tete alosyo ayongo kalo kidiŋī nyaryeŋe kusī, eyokokī ayongo ni ilipiitotorī eesī, atoryamū nyekeno lo kipeyoetē lo igiritae beei; ‘NIKA NYAKUJŪ KANA PA NYEYENIO.’ Peekona, Nyakujū na ilipasi nyiyenete ŋina, iŋesī abala ayongo akatolimwokī eesī.

²⁴ Nyakujū na asubi nyakopō ka ŋibworekeya daanī iŋesī erai Nyekapolonī kalo kidyaama ka nyakopō, nyibooyi kana kayisī kana edukunito ŋituŋa. ²⁵ Nabo emamū nyibwore icana iŋesī ebaa keraa akatosubwakisī ŋituŋa ka ŋakanī, kotere iŋesī eyinitī ŋituŋa nyakiyara, nyakiyeaŋa tya ŋiboro lu cye daanī. ²⁶ Kalo tooma nyipei toonī, tosubu iŋesī ŋibukui daanī, toloma na kopea daanī. Nabo atyakuni koloŋo iŋesī, eriŋa ŋakiro daanī, nyalalau ka ŋikarū kalu idonyoto ikesī kopō eyarete tya ni iboyikinosi. ²⁷ Asubi Nyakujū ŋakiro ŋuna kotere kuwareta ŋituŋa iŋesī, ayerobo taanyutū iŋesī, poneta nayi ni keŋe, too 'yongo kepapi Nyakujū kani toonī daanī. ²⁸ Ikwa na elimunitotorī nyekayewonī kusī nyecye kona;

‘Erai iŋesī ikiyarea iŋwonī, kode kilosyo,
nabo 'kikonea ni 'kikwoni daŋa iŋesī.’

Tolimunito nabo ŋicye kona:

‘Kirai iŋwonī ŋide keŋe.’

²⁹ Kani eraakare iŋwonī ŋide ka Nyakujū, nyitemokino iŋwonī kisikwaanī iŋesī ka nyamiilī nanyaŋa kode naakwaanī tya ŋamorū kode ka ŋibworekeya lu icewuuniyete ŋituŋa ka nyawosou kece. ³⁰ Koloŋo seke, eyecekinitī Nyakujū nyabaanŋū ka ŋituŋa, nayi peekona atubu Nyakujū nyatemarī itemokino ŋituŋa ka ŋakoepa ka daanī tokiwa ŋaseceta kece. ³¹ Atyaku iŋesī nyapaaranī na etubyo ŋipidyosinei ka nyakopō eriyanā kana kanī ka nyitooŋī kanī asewu iŋesī. Etoodikī iŋesī ŋituŋa daanī nyatemarī erai ŋakiro nu ityeni, kotere kanī eteyarunea iŋesī nyitooŋī ŋini kana twanare.”

³² Na eyirareta ikesī Paulo irworo ŋakiro naka nyayarunī kana twanare, tokyanatarī ŋicye kanī kece iŋesī. Tarai temasi nyepeewae kece; “Ecamitae isuwa nyakiirarī ŋakiro napei tokona irworo iyongo nugu moyi nabo.” ³³ Ka ŋuna, teeka Paulo, topudwo kana tukī. ³⁴ Apotū ŋicye kalo

kidiñi kece tonupa ñakiro ka Paulo. Nyipei ka ñituña kalu anupete ka ñulu ñesi lo enyaritae Dyonisyo. Arai ñesi nyeka nyatuki kanaka Aryopago. Nyacye beru nabo na anupi anyaritae Damarisi, tya nabo ñituña ñicye.

Toloto Paulo Korinto

18¹Kaku, torotoki Paulo kalo Atena toloto naryeñe na enyaritae Korinto. ²Ka inaa kiryama ñesi ka Nyeyauditi lo enyaritae nyekiro Akwila loka nyakopo ka Ponto. Ariña ñesi edolunete ka nyaberu keñe Prisila kalo Italya kotere abu nyerwositi Klaudyo tolimu nyatemari taa kikotarae Ñiyaudi daani kalo Roma. Mini nayi Paulo toripaki ikesi ³kani araaatori ikesi daña ñikasubwaka ñitogoi lu iketanaryo ikwa ñesi, kibooyoto Paulo ka ikesi, kiticyoto kaapei. ⁴Kitatama Paulo ñituña kalo kayi kana kiryamiryamete naca edolyo nyapaarani naka ñakani-kaare daani, ecamiti Ñiyaudi tya Ñigirikwo tonupa ñakiro keñe.

⁵Ani edolunete Sila ka Timotewo kalo Makedonia, tarau jiki Paulo nyekesyarani ñakiro ka Nyekapoloni, elimwonokini Ñiyaudi nyatemari erai Yesu Nyekayiwunani Losewuna. ⁶Na atepegeta Ñiyaudi Paulo nabo kiyenyete, toño ñesi, toluñakini tadaa nyapuwa kalo worui keñe. Tolimu nayi ñesi teme; “Ani kiryamutu eesi nyakikilete ka Nyakuju, totwaka, erai ñuna ñaka ñakyesi kusi, amamu kaneni. Nyakisyakini peekona jiki, alosi ayonjo etatama ñimoono ñakiro ka Nyakuju.”

⁷Topudwo nayi Paulo kalo kayi kana kiryamiryamete, mini lokole ka nyemoonoyiti kaloka nupani kalo enyaritae Tito Yusto. Edunyasi nyekale keñe ka nyakayi na kiryamiryamete. ⁸Ayayi nyitooñi neni ni apolokiniti nyakayi na kiryamiryamete lo anyaritae Krispo. Abu ñesi ka nyekale keñe daani tonupa ñakiro ka Nyekapoloni. Ani epupwokinete Ñikorinto ñakiro ka Paulo, apotu lu kaalakã tonupa, kibatisae.

⁹Nyacye paarani nakwaare, kisurworiki Nyekapoloni Paulo kana kitaanyikinetete ebala: “Nyiiikuryana, torubwaki irworo ñakiro kaña, nyiiliniñi cutu. ¹⁰Ayayi ayonjo! Emamu nyitooñi 'kuwani iyonjo cutu. Elalaka ñituña kana ryeñe kana lu edikino erawunete ñikitatama kaña.”

¹¹Taara nayi Paulo nyekaru nyepi ka nyatutube kalo Korinto, itatami ñituña ñakiro ka Nyakuju.

¹²Na araaori Galyo nyekapoloni ka nyakopo ka Akayea, apotu Ñiyaudi kuudakini, kirumutu Paulo, torikwosi lo kiiiko. ¹³Tolimutu temasi; “Itatami nyitooñi eni ñituña kilipa Nyakuju ka nyeroto kalo pa nyecamakinetae kalo tale yoko.”

¹⁴Ani ebala Paulo erworiki kona, tonyou Galyo, kututubwoki ñesi, tolimwoki Ñiyaudi teme; “Eesi! Kerai taraa ñakiro nu ñakaronoko, tosecece loowoi, kecuru ayonjo nyakitubu ñakiro kusi. ¹⁵Ani nayi keraa ñakiro ka nyapegeanakini ka nyalimiti ñiorae tya ñitalyo kusi, tosubwakisi eesi ñikulepeki lopitye kusi; nyecuri ayonjo atotubu ñakiro

na ikwote nu.”¹⁶ Kikwata nayi ikesi_ kalo kiiko. ¹⁷ Kaneni, kibelokinosi_ Ŋiyaudi Sostene, lo apolokiniti_ nyakayi na kiryamiryamete_, kurumutu_, kideta_ ijesi_ kalo kiḡarenḡi_ nyekiiko. Tarai nyemisiki_ Galyo ḡakiro kece_.

Toboḡo Paulo Antyoko

¹⁸ Kibooyoto Paulo ka ḡikanupaka_ kalo Korinto ḡirwa lu kaalaka_. Tonyowutu_ nayi ijesi_ ka Akwila tya Prisila, ebilito nyelote na kopḡo_ ka Sirya. Ani ananunete lo dokete_ ka ḡatubwae, neni enyaritae Kenkirea, tabanya_ nyakowu ka Paulo kaneni, kotere arumwo ijesi_ ḡakiro na koloḡo ecikakina ijesi_ ka Nyakuju_. Ani erumwori_, todokasi natubwa, tokwara nyaname, eloote Sirya. ¹⁹ Na adolyoto ikesi_ naryeḡe na enyaritae Epeso totyakasi_ Paulo ka ḡirukitosi_ keḡe, Akwila ka Prisila. Abu Paulo mini_ kayi na kiryamiryamete_, kisorworo_ Ŋiyaudi. ²⁰ Ani etemarete ḡitunḡa ijesi_ taa tasala_ mono ḡirwa ḡidesi_ kaneni, tonḡere. ²¹ Tarai kiciki_ ikesi_ teme_; “Ani kecamiti_ Nyakuju_ ayonḡo atoboḡu ni kusḡi, abuni.” Torotoki_ nayi Paulo kalo Epeso, todoka natubwa tokwara_ nyaname, ²² tani_ edoluni Kaisarya. Kaneni mini_ Yerusaleme_, kimala nyasepicḡi_ ka ḡikanupaka_. Kipworo nayi kaneni tani_ Antyoko. ²³ Kiboyi Paulo kaneni nyawoyate, ani kaku, tonyou, tolotḡo, kirimḡi_ ḡakopea naka Galatya ka Prigya, itogogonḡi ḡikitatama.

Etatami Apolo kalo Epeso tya kalo Korinto

²⁴ Kalo rwa ka ḡulu, todolu_ Nyeyauditi_ lo enyaritae Apolo naryeḡe ka Epeso neni. Edowuno koloḡo ijesi_ kalo Aleksandriya. Arai ijesi_ nyitooḡi_ nika tukwonḡi_ loowoi, nabo ayeni ijesi_ Ŋagirana_ ḡodiḡodi. ²⁵ Etatamitae ijesi_ Nyeroto_ loka nyakiyara_ loka Nyekapoloni_. Kisyara ijesi_ ka nyetau keḡe ka daani_ ḡakiro ka Yesu lojojokoni_ logeri_ lo ayenea. Kaneni, pa ayeni ijesi_ ḡipityesinei ka nyakibatisare ka nyacye, tarai ayeni nyepitye lo ebatisaa Yoaana abonḡi. ²⁶ Kitatama_ Apolo ḡitunḡa kalo kayi kana kiryamiryamete_ ḡakiro ka Nyekapoloni_ ka nyatitinyu_. Ani na eyirareta Prisila ka Akwila nyekitatame keḡe, tonyarawutu_ ijesi_ lokole_ kece_, kitatamikisi_ kajokoni_ Nyeroto_ loka nyakiyara_ loka Nyakuju_.

²⁷ Na atamunea Apolo nyelote Akayea, kiḡarakisi_ ḡikanupaka_ luka Epeso ijesi_, kigira nyawarageata_ lokitatama luka Akayea nyatemari_ kitepeyono ijesi_ nika jokoni_. Ani na anaḡea inaa, kiḡaranaki_ ḡikaitotoi lu etunupi Nyakuju_ Nyeemutu_ Lokojojokoni_ ka nyecami keḡe. ²⁸ Toreu ijesi_ Ŋiyaudi ka nyatukwonḡi_ keḡe, idodeanakini ikesi_ kana Girana_ nyatemari_ erai Yesu Nyekayiwanani_ Losewuna.

Kijyawutu_ ḡikanupaka_ ka Epeso Nyipari_ Lokakwanḡani

19 ¹ Ani eriḡa Apolo eyayi Korinto, bu Paulo kitoro_ kidinḡi_ nyakopo_ ka Asya, kupworo nayi tani_ Epeso. Ka inaa, toryamu_ ḡikitatama ḡicye,

²kiñiti ikesi teme; “Na koloŋo inupeta eesi, ipotu kijyawutu Nyipari Lokakwanani-a?” Kinyiakakisi ikesi iñesi temasi; “Mamu, nyiirara mono seke isuwa nyatemari eyayi Nyipari Lokakwanani.” ³Kiñiti nabo Paulo ikesi teme; “Batisimo ali koloŋo ikisurumyo eesi?” Tatacutu temasi; “Batisimo ka Yoaana.” ⁴Tolimū Paulo teme; “Arai koloŋo batisimo ka Yoaana nyeka lu akiyete ñaseceta kece. Alimwonokini iñesi ñituŋa tonupa Yesu lo edikino ebuni kaku keŋe.”

⁵Na eyirareta ikesi ñakiro nu, aponi kibatisyae ikesi ka nyekiro ka Nyekapoloni Yesu. ⁶Kidokonoki nayi Paulo ñakanī keŋe na kyesi kece ilipanakini. Napeina, totiyawuni Nyipari Lokakwanani ni kece. Kirworikisi ka ñakutukwa kana gelagela, todwarete ñakiro na eyinakiniti Nyakuju ikesi. ⁷Araakasi ñituŋa lu aya neni daani ñitomonō ka ñeaare.

⁸Tolema Paulo ñilapyo ñuuni elomanari kayi na kiryamiryamete, irworo, kitatami ñakiro ka Nyapolou ka Nyakuju ka nyaatinyu, ecamiti nyakitunupu. ⁹Tarai apotu ñicye kalo kidiñi kece kitogogoŋo ñakyesi, towowutu nyakinupu, kurworo nika siloni kotere Nyeroto loka nyakinupu Nyekapoloni. Toosiki nayi Paulo ikesi kaneni, kurukwosi ka ñikatatama, pena losukulu loka nyitooni kani enyaritae Turano. Tarau nayi Paulo ñaŋa nyeketatamani ñituŋa ñirwa daani kaneni. ¹⁰Taarā Paulo ñikaru ñeaare eyayi neni itici logeri ñolo. Apotu tani Ñiyaudi tya Ñigirikwo daani lu alomito Asya kiirasi nyakiroyiti ka Nyekapoloni.

Toliica ñide ka Skepa ka ñikerepe

¹¹Eticiititi Nyakuju ñatwonisyo kana kani ka Paulo. ¹²Etojokuuniyete ñiworui lu myesete ñakiinyiri keŋe tya lu atapanakina na kwaana keŋe ñituŋa luka deakaka. Topudwonosi ñikerepe kani kece.

¹³Epubwonorete Ñiyaudi ñicye lu erimiito ñeerea ñikerepe kalo tuŋa. Kaneni, kikatakisi ñicye nyalimiti nyekiro ka Nyekapoloni Yesu, ikilanakinet ñikerepe ñulu, ebasi; “Kalo kiro ka Yesu kalo isyarayititi Paulo, topudwosi!” ¹⁴Ñide lusapa lu kani-kaare luka Skepa ñaŋa, kalo erai nyeketaleoni loka poloni, eticiyete ñakiro ñuna. ¹⁵Nyacye paarani, tatakakisi ñikerepe ñide ka Skepa temasi; “Kiyeni isuwa Yesu, tani Paulo ñaŋa, 'kiyeni! Ani diri eesi, taŋae?” ¹⁶Tanapakini nyitooni ni atinjo ñikerepe ikesi ka nyagogoŋu, toreu. Kidete, tociliciliyea ñiworui, kuwokoroŋi emunere koŋina eyiyete ñawate.

¹⁷Na eyirareta Ñiyaudi tya Ñigirikwo lu alomito Epeso ñakiro nu, kurumū ikesi daani nyabulwonutu. Torimakisi nayi ñituŋa nyekiro ka Yesu loowoi. ¹⁸Potu ñikanupaka lu kaalaka kiñarenī ñituŋa, tolimwonosi ñakiro naka ronoko daani na iticito ikesi. ¹⁹Kiwudutu ñimurwoko lu kaalaka ñabukyo naka nyamurwonutu, kicunyakisi kalo kiñarenī ñituŋa daani. Ani imarakino ñaropiyae na koloŋo agyelere ñiboro ñulu daani,

toryamunae erai na etya na egyeluuniyere ɲimoɲini nyabuɲeata nyapei.^v
²⁰ Ka nyepitye ka ɲolo, kiyealakini nyakiroyiti ka Nyekapoloni neni daani, totwonu loowoi.

Mini nyeɲodinodi loka poloni luka Epeso

²¹ Kiticikinosi ɲakiro ɲuna daani, tatamu Paulo nyakitoro Makedonia ka Akayea eteni Yerusaleme. Tolimu nayi teme; “Kanaɲa ayonɔ inaa, adoli ayonɔ Roma daɲa.” ²² Kicwaki nayi ɲesi ɲikeɲarakinaka keɲe ɲeaare, Timotewo tya Erasto kiɲareniyoosi Makedonia. Tolema ɲesi ɲirwa ɲikudyo kana kopɔ ka Asya.

²³ Arai ɲirwa ɲulu eburnwo nyeɲodinodi Epeso kotere Nyeroto loka ɲakitatameta ka Nyekapoloni Yesu. ²⁴ Ayayi neni nyeketyakani nyamiili naakwaani lo anyaritae Demetryo. Asubuuni ɲesi togyealanari ɲikayisi luuciki lu eputorito nyakayi naka poloni na ilipiitotori ɲituɲa Nyakuju naberu na ebei Artemi. Eyeawuuni nyetici ɲolo ɲaropiyae na kaalaka loketyakaka lu cye daɲa. ²⁵ Tonyarau Demetryo ɲiketicyoko keɲe daani ka nabo lu cye lu iticiyete nyetici lo ikwoni lo pei keɲe ɲolo, teme; “ɲituɲa kana, iyenete ba eesi nyatemari eryamuuniyo wooni ɲwoni ɲaropiyae na kaalaka kalo tici kalo-a? ²⁶ Eyirari eesi ɲakiro keɲe, nabo iyokokisi nyeroto lo icocwaa nyitooni ni ebei Paulo eni ɲituɲa, amojiriyea ɲituɲa lu kaalaka kalo tooma Epeso tya Asya neni daani, ebalayejoko cutu ɲakujwo nasubuna ka ɲakani, meere ɲaka ityeni. ²⁷ Edikino nayi nyetici lo yoko lo inyiasuni kitoronearae, tojamuwarae nyakayi ka Nyakuju, Artemi. Epiciwaryo ɲesi daɲa nyelope, na ilipasi ɲituɲa ka Asya daani tya ɲituɲa ka ɲakopea ka daani pu. Nyeriɲa nabo erimakino ɲesi taninani cutu.”

²⁸ Na eyirarea nyarudwae ɲakiro nu, tolili loowoi, tocalu teme; “Epoloto Artemi, Nyakuju naka Epeso!” ²⁹ Kaatipei bu nyeɲodinodi tooma nyaryeɲe, kurumutu nayi ɲituɲa Gayo ka Aristarko luka nyakopo ka Makedonia lu seke erukunete ka Paulo, torikwosi nakeru na iryamiryamiito ɲituɲa. ³⁰ Ani ebalay Paulo amini esurworo nyarudwae, kiretakisi ɲikitatama keɲe ɲesi. ³¹ Tani ɲikapoloko ka nyakopo ka ɲina lu arai ɲipaalatini keɲe, kicwaasi nyakutuku ni keɲe ebasi nyemini ɲesi nakeru ɲina.

³² ³² Kiɲodyakini nyarudwae tocalu loowoi, tadawuni nyitooni ni epupi ɲakiro kani cye, ani elimunito lu nu, kurworosi lu cye nagela, kotere pa ayenete niti kaalani kece nyatemari nywo ɲakiro iwudunaakatari ikesi neni. ³³ Kijukasi ɲiyaudi Aleksanda kiɲareni ɲituɲa, erai nyekerworoni kece. Ani iyokokinete ɲituɲa ɲesi, tocalutu loowoi kaneni, tolimutu temasi, “Kaso robo kirworiki!” Kikeaa nayi Aleksanda nyakani keɲe

^v19:19 ɲimoɲini nyabuɲeata nyapei. Nyamiili na erai ɲakiloi nyabuɲeata nyapei.

ebala esililiŋi nyarudwae, kotere acamiti ijesi nyakitenikini nituŋa ŋakiro na aya. ³⁴Na aanyuneata nituŋa nyatemari erai Aleksanda Nyeyauditi, kiryamakisi daani, tocalutu nyaka tete, ebaasi; “Epoloto Artemi, Nyakuju naka nituŋa ka Epeso!”

³⁵Kisililiŋi nayi nyekegirani ka nyaryeŋe nituŋa, kisurworiki ikesi teme, “Nituŋa ka Epeso, nywo nyibwore? Nituŋa ka nyakopo ka ani pa eyenete nyatemari Epeso ijesi erai nyakericani nyakayi ka Artemi kanaka poloni loowoi kana koloŋo acakuni nyamoru naka nyakisukwaanete keŋe kalo kidyaama? ³⁶Ani nayi kemamu nyitooŋi epegiti ŋakiro nu, abala ayonŋo eesi toyoko, nyimatakinosi ŋacye kiro ca koŋina. ³⁷Nituŋa lu ayeawuni eesi nege, nyekokoyito ŋiboro ka nyakayi ka Nyakuju yoko, Artemi, kode nyimenyito nyekiro keŋe daŋa. ³⁸Ani keyakatarŋi Demetro ka nikenŋe ŋakiro ka nyicye tooni, eŋaara ŋikiikosinei, nabo daŋa eya nkepidoko, lu eŋaarete nyepido, torubwakisi keya na eya. ³⁹Ani robo keya ŋacye kiro na ecamitae eesi tosubwakinae; itemokino eaayo na tuki ka nituŋa na ecamakinitae, tosubwakinae ka nyerotŋo kaloka jokoni. ⁴⁰Na kani pe nagea, ikipayikinetete tokona iŋwonŋi nyicye tuŋa nyatemari eyeawunitae iŋwonŋi nyeguriguri logo, ikiyeaasi napolosyo kotere ŋakiro naka nyapaarani kana nu. Emamu nyitooŋi icuri nyakibiwuni nyerotŋo ka ŋakiro ka nu, kotere emame diri nyibwore niteni ni isiryamiryamiti nituŋa ne.” ⁴¹Ani nayi erumwori ijesi nyekurwori, kiyeala nituŋa toloto.

Toloto nabo Paulo Makedonia tya Akayea

20 ¹Kedawuni nyeguriguri, tanyarau Paulo nikitatama daani waapei, tolimwoki ikesi ŋakiro na itogogoŋete nŋitai kece. Kaku kimalakini, teeka nayi ijesi Makedonia, ²kirimŋi nŋitelae lu aya na kopŋo nŋina neni daani, itogogoŋi nŋikanupaka ka ŋakiro kana kaalaka, tani enaŋui Akayea, ³neni aarea nŋilapyo nŋuuni. Acamiti seke Paulo nyelote Sirya, tarai abu toripu nyatemari ebilito Nŋiyaudi nyicye nyakeaara ijesi, kaneni tapaku jiki nyaboŋori kitorŋo Makedonia. ⁴Erukito ijesi ka nituŋa lu kaalaka nŋikece roraee ikesi ta: Sopaterŋe lokookeŋe ka Piryo loka nyaryeŋe ka Bereyee, Aristarko tya Sekundo luka Tesalonika, Gayo loka Derbe, Tukiko tya Tropimo lu aponito kalo Asya. Ayayi Timotewo daŋa. ⁵Apotu ikesi daani kiŋarenikisi, pena Troa, ikidarutu isuwa ka inaa. ⁶Kerumwori nyekimwomworŋo loka Nyadeparete, todokoraee isuwa nyatubwa kalo Pilipi tokwaraee nyaname. Ani kaku ka nŋirwa ka nŋikani, tanaŋunae Troa ni aryamunere ikesi. Atasala kaneni nŋirwa nŋikani-kaare.

Kiteyarŋu Paulo nyecyee sorokiti kana twanare

⁷Nyakisyakinete ka nyewiki, aponi isuwa kuudakinetei waapei, tomoraee nŋitoonyo luka nyetale ka Nyekaploni, kimujae. Kisurworŋo Paulo nituŋa

nyakooyani, tani kidini kwaare, kotere acamiti ijesi nyarotokini iwalari. ⁸ Aya nakinwoketa na kaalaka kayi nakalo kidyaama ni eryamitae isuwa. ⁹ Ayayi neni nyesorokiti lo anyaritae Yutiko. Ebooyi seke ijesi kalo puke ka nyakayi. Ani erubwakini Paulo irworo, apotu njajo kurumeaasi Yutiko, tojotoori tani ecakuni kopu kalo kayi kanaka njauni kana idokokino. Ani edakuno, toryamunae ketwana. ¹⁰ Todoku Paulo kopu torwakini na kwaana ka Yutiko, totunu ka nkani keje. Tolimu nayi teme, “Warasi nyiikibulu, eyari ijesi.” ¹¹ Ani erumwori, tobojo Paulo kidyaama nyakayi, kimuju njitoonyo, kisurworu nabo njituna tani iwalari, ani kaku toloto nayi. ¹² Yeawa nayi njituna Yutiko lokole eyari, elakara loowoi.

Ekirikira Paulo nyelote Yerusaleme

¹³ Peni isuwa todokorae natubwa, tokwarae nyaname, tolotoi Aso, neni ayororere Paulo, kotere ikilimwokini seke ijesi isuwa nyatemari alosi inaa ka njakejene. ¹⁴ Na aryamunere isuwa ijesi kalo Aso, kidokunae natubwa, tolotoi Mitulene. ¹⁵ Ani iwalari, torotokinoe isuwa kaneni, toperoi nidyopei nyapokootu na enyaritae Kiyo. Ani na cye, atokwararosi na pokootu na enyaritae Samoso. Ani na cye nabo, atodolutu Mileto. ¹⁶ Abiliti seke Paulo nyadokari natubwa tokwara nyaname, kitoru Epeso, ekirikira kotere pa acamiti nyatinenikini na kopu ka Asya. Ebunya ijesi nyakidolo Yerusaleme eri na nyenana nyapaarani na imwomworiitere namuja na kitetea.^w

Esurwori Paulo njikasukwou kalo Epeso

¹⁷ Kaneni, kiewaa Paulo nyakutuku loka sukwou ka Epeso luka nupaka potu Mileto neni, kiryama ka ijesi. ¹⁸ Ani edolunete, kisurworiki teme, “Iyete eesi nyekibooye kana ka eesi napei kolojo adolunwo ayono na kopu ka Asya. ¹⁹ Ka nyapatanu, tya ka njicani kalu abu ayono atoryamu, nyeesikina ayono nyeticu ka Nyekaploni tani eketadalatari Ijyaudi daju, ecamito nyakeara. ²⁰ Iyete nabo nyatemari nyimunono ayono njacye kiro kani kusi na itamakina ikinjakinete, tarai esyarae ayono etatami kalo kinjareni nyitoni daani, nabo amineene lo kolea kusi ka njapepei. ²¹ Alimwo ayono kalo Yaudi tya kalo Girikwo nyatemari too potu nika Nyakuju, tokiwa njaseceta kece, tonupa Nyekaploni Yesu. ²² Ani peekona, ka njuna ka Nyipari Lokakwanjani, alosi ayono Yerusaleme, nyayeni njakiro na iticikinosi kani kana ka inaa. ²³ Na ayeni daani ikesi nu: nyaryenje ca daani na alomari ayono, akalimwonokini Nyipari Lokakwanjani nyatemari ekedarito njicani tya nyayenanutu. ²⁴ Na

^w20:16 nyapaarani na imwomworiitere namuja na kitetea. Nyatemari nyapaarani naka Pentekoste, (taanyu Ijilepi 23:15-21; Nyakinyogokinete 16:9-11; Nyapudunete 23:16).

kani daa njina, alunjiti ayonjo nyakwaana kana. Nyibwore ni ereboriti nyetau kana injesi nyarumwori nyetici lo kolojo ekekikakini Nyekapoloni Yesu etici, nyatemari esyara Nyeemutu Lokojojokoni loka nyajokisi ka Nyakuju.

²⁵ Nayi peekona, emamu kalo kidinji njituna lu wooni elodanakini ayonjo atolimwonoki njakiro naka nyapolou ka Nyakuju edikino ekeyokokini ayonjo nabo. ²⁶ Akalimwokiniti nayi pe ayonjo eesi nyatemari, ni itonjopeaari nyakiyara keje, meere njuna njakana, njaka nyakowu keje ka njini tooni, ²⁷ kotere nyidekina ayonjo nyakisyarare njakiro naka nyecami ka Nyakuju daani na abiliti injesi kiticikinosi kani kusi. ²⁸ Kiricakisi njawate kusi, nabo totinja njituna lu wooni ikiinakini eesi Nyipari Lokawajani kiyoko. Totwara nyasepici ka njikanupaka ka Nyakuju lu kolojo agyeluni injesi ka njakoto keje, logeri lo palemu etwariitori nyekeyokoni njakinei keje. ²⁹ Ayeni ayonjo nyatemari nyarotokini kana abonj donjo, ilunyunosi njiketatakana luka lyokokoj ni kusi ikiyealayealaasi eesi na kani ka njipeei kalu palemu ani eryamunete njakinei, nyidekinete cutu. ³⁰ Tani pe moyi kalo kidinji kusi danja, enyowunete njicye, kitatama njakiro naka nyalyekou, kicwolyaasi njakitatameta naka jokaka nu, kaku tomojiraasi njikanupaka, kitarawutu njikitatama kece, tonupa ikesi. ³¹ Tocoyito robo, kiricakinosi kajokoni. Kiitwosi nyepitye lo kolojo ekegworonokino ayonjo eesi eketatami njapaarasea ka njakwaarisea daani ka njapepei, atolema njikaru njuni akalimwonokini njitatame daani emamu nyakiyeanjari.

³² Peekona, akaasikini ayonjo eesi kana kani ka Nyakuju, kiwapa nyakiroyiti naka nyecami keje, na ikitogogonj eesi, ikiinakinere moyi nyayinakinete na iwayiti injesi kulunywo njituna keje lu etojokiyea injesi, tarata lu teni. ³³ Na wooni eticiyo ayonjo kalo kidinji kusi, emamu nyamiili, njiworui kode nyicye bwore ka nyitooi ekeburaki ayonjo, atolema. ³⁴ Iyete eesi danja lupei lu nyatemari eticiititi ayonjo ka njakani kana kana kanu, atoryamunea nyibwore ni acamiti ayonjo daani tya ni ecamito njirukitosi kana. ³⁵ Kaneni, abu ayonjo etici nyetici daani kalo kinjarenj kusi, acamiti nyakitoodikini eesi nyatemari ejoko nyajeceru, kotere kinjakinere lu ekulakaka; eyitoriti njakiro na alimuni Nyekapoloni Yesu ebalala, 'Ererenje lu ipotonorete nyakilo lu ijyawuuniyete.'"³⁶ Na arumworea Paulo nyakurworoj njakiro njuna daani, toredikwo ka ikesi, kilipa. ³⁷ Kikalowutu njituna daani tonuwanakisi injesi, imalaate. ³⁸ Asururu njitai kece loowoi kani alimuno Paulo nyatemari nyikiryami nabo injesi ka ikesi cutu. Kinyiamasi nayi injesi tani neni edokea nyatubwa.

Toloto Paulo Yerusaleme

21 ¹ Aponi nayi kimalakinetei ka njikasukwou njulu, atotyakasi, ani ebonjete ikesi atodokarete isuwa natubwa, tokwarae nyaname,

atodolotu na pokooto na ebee Kosō. Ani iwalari, tanaḡunae na pokooto na ebee Rodoso, epworosi nabo kaneni tani naryeḡ na enyaritae Patara. ² Ka inaa, atoryamutu nyatubwa na alosi Poenikya, atodokasi nayi ³ atanaḡa ni iyokokinere Sipro, atotenikisi nayi kuju keḡ elosyo Sirya, apotu lo dokete lo eyayi Turo ni idokuuniyere ḡiboro. ⁴ Ka inaa, toryamunae ḡikitatama, tasalae ḡirwa ḡikani-kaare. Ka nyatwonisi ka Nyipari ka Nyakuju, apotu ikesi tolimwokisi Paulo nyatemari nyeloto Yerusaleme. ⁵ Na etemokinotori ḡirwa lu seke esalitere isuwa kaneni, kuuduni ḡikitatama daani ka ḡaberu tya ḡide kece ikinyiamakisi isuwa kalapatani naryeḡ, tani nasunywonoyiti naka nyesyepe ka nyaname, neni eredikere isuwa daani, kilipae. ⁶ Ani erumwori, kimalakinetei daani, totyakatei, todokorae isuwa natubwa, toboḡosi ikesi daḡa.

⁷ Atorotokisi isuwa jiki ekwaritae ḡakipi kalo Turo atodolo neni enyaritae Ptolemasi, neni emalaare ḡikanupaka, atasala kaneni nyapei paarani. ⁸ Ani iwalari, tonyowunoe isuwa todoloi Kaisarya, apana atasala kalo kole ka Pilipo kalo erai nyekesyarani Nyeemutu Lokojokoni. Arai nabo ḡesi nyepi ka ḡituḡa kalu kani-kaare. [Asewunio koloḡo ḡituḡa ḡulu tokoranakisi ḡapuseru nyakimuju kalo Yerusaleme]. ⁹ Awuriti Pilipo ḡapesuru ḡooḡwono, na ayinakiniti Nyakuju nyadwarisi.

¹⁰ Ani eriḡa isuwa kisaliti kaneni, bu nyekadwarani nyecye kalo Yudayea lo enyaritae Agabo. ¹¹ Na abunwo ḡesi ni kosi, tolema nyaruba ka Paulo, teeni aboni, ḡakani ka ḡakejene keḡ, tolimu teme, “ḡakiro na elimuniti Nyipari Lokakwaḡani ikesi nu: ‘Na kani nagea, irumunete ḡiyaudi luka Yerusaleme nyelope ka nyaruba kana teena, kaku, kipotosi lo moonoo.’”

¹² Na eyirarere isuwa ḡakiro ḡuna, aponi kaapei ka ḡikanupaka kaneni kilalae Paulo nyeloto Yerusaleme. ¹³ Tolimwoki Paulo ikesi teme; “Nywo pe igworotori eesi loowoi kona isicwoḡeta nyetau kaḡa? Asubwakina seke ayono meere kotere nyayenanutu aboni, tarai nyatwanikini Yerusaleme kotere ḡakiro ka Nyekapoloni Yesu: ¹⁴ Na 'kitwonikinea isuwa nyakiretakini ḡesi, aponi toosikinae, atolimutu atemasi; “Too ḡakiro ḡuna kiticikini etya ecamiti Nyekapoloni.”

¹⁵ Kaku kesali ḡidesi rwa ka inaa, aponi isuwa atonoḡyakinosi, atoloto Yerusaleme. ¹⁶ Ikinyiemutu ḡicye kitatama luka Kaisarya, ikiyeawutu lokole ka nyitooḡi kani enyaritae Minasoni, neni 'kitepeyonere. Nyeka nyakopo ka Sipro ḡesi, erai nyepi ka ḡikitatama kalu koloḡo anupete kaḡoroto.

Toripaki Paulo Yakobo

¹⁷ Na anaḡunere isuwa Yerusaleme, ikijyawutu ḡikanupaka nyakaalimwoni. ¹⁸ Ani iwalari, kurukworoe isuwa ka Paulo nyaanyuni Yakobo, toya neni nabo ḡikarikwoko ka ḡikanupaka daani. ¹⁹ Kimala

Paulo ikesi, nabo kisisyaki ñakiro daani na abu Nyakuju kitici kana kani keñe kalo kidiñi ñimoono. ²⁰ Na eyirareta ikesi ñakiro ñuna, kimayimaa daani Nyakuju, tolimutu nayi temasi; “Lokaato Paulo, eaanyu iyoño ñaai ñabuñae ka Ñiyaudi anupa, nabo ikwoni iricakinito kitatamete ñituña ñitalyo ka nyagogoñu. ²¹ Elimwokinitae ikesi nyatemari bee icocwae iyoño Ñiyaudi lu elomito na kopea ka ñimoono toosikisi Ñitalyo ka Mose, nabo tolimwonokini ikesi nyibolonyo ñide kece kode nyiwapa ñitalyo yoko ka Ñiyaudi. ²² Pe ñaṅa, eyenete nyatemari idolu iyoño ne. Anu kiro kona 'kiticikini ñwoni? ²³ Nayi ebeei isuwa iyoño kitici kona: Eya ñikilyoko ñooñwono ne lu ikonjito, ²⁴ kurukwosi ka ikesi, pena kitaleosi, tataca ñaropiyae nabanyete ñakyesi kece. Ka ñuna, etemari nyitooñi daani erai ñakiro na 'kilimitere iyoño ñalyekou, kotere ibooyi iyoño irimata Ñitalyo ka Mose. ²⁵ Ñakiro ka ñimoono kalu anupa, erumworo ñuna, egirari koloño nyawarageata ni kece na eya ñakiro na koloño etubuno ebeei taa ikesi nyenyama nyakimuju na ipeyotere ñakujwo, kode nyemata ñaakoto, nabo nyenyama nyakirinji naka nyibwore kani emyeditae, kode nyiticyoto ñakiro naka nyelomi tya nyakinera napa nyecamakiniti Nyakuju.

²⁶ Ani iwalari, kurukwosi Paulo ka ñituña ñulu, kitaleosi kaapei. Toloto nayi ñesi kayi ka Nyakuju nyalimwori nyapaarani na adawunwotori ñirwa luka nyetale, ka nabo nyapaarani na epeyoore Nyakuju kotere ikesi daani lu italetoe.

Kurumunae Paulo kalo diye nyakayi ka Nyakuju

²⁷ Na apapuuneta ñirwa lu kani-kaare nyadawuni, kiyokokisi Ñiyaudi ñicye luka Asya Paulo kalo diye *nyakayi ka Nyakuju. Kicocwata ikesi nyarudwae ka ñituña na ayayi neni, kurumutu jiki ñesi, ²⁸ tocalutu ebasi; “Ñituña ka Israele, potu kinarakinae! Nyitooñi ni irimi ñakopea daani ñesi eni. Itatami ñituña kaneni daani toñero Ñiisraele, ka ñitalyo ka Mose tya nyakayi naka Nyakuju na. Nabo peekona, eyeawuniti Ñigirikwo lu mooni ni italewo ne, toñesa!” ²⁹ -Alimunete ikesi ñakiro ñuna logeri ñolo kotere eyekokinete Tropimo loka Epeso irukito ka Paulo kana ryeñe temasi nayi kode iritawuniti Paulo ñesi ñaṅa nika nyakayi ka Nyakuju.

³⁰ Ani iirarete ñituña ñakiro ñuna, kiliryakinji kana ryeñe, tocilunos kalo waatini ka daani nika Paulo, kurumutu, kipudwosi kalopatani nyalaara ka nyakayi ka Nyakuju. Kaatipei togolokinoe ñidworini ka nyalaara ka ñina daani. ³¹ Ani ekoto ñituña nyakeara Paulo, todolo nyeemutu nika nyekarikwoni ka ñacegera ka Roma nyatemari iwakina nyeguriguri Yerusalem neni daani. ³² Tonyou jiki nyekarikwoni ñolo ka ñapolosyo keñe ñacye tya ñacegera, tosukwo neni ayayi nyarudwae ka ñituña. Ani iyokokinete ñituña ñesi epote ka ñacegera keñe, tapalikisi nyakidete Paulo. ³³ Mini nyekarikwoni ñolo kurumu Paulo teme, “Teena

ka ħirikwo ka ħeaarei.” Kijiti naye nyarudwae teme, “Ħae nyitooni eni? Nywo enyamiti ħeſi?”³⁴ Tocalutu ħituċa kana rudwae iliryakina loowoi, ani elimunito ħicye nu, tolimunito nabo lu cye nagelayeki. Ani ekuruwori nyekapoloni ka ħacegera nyepitye lo ibiwunea ħakiro na teni kani iliryakinaakatarĳ ħituċa, tolimwoki ħacegera torikwosi Paulo na kiboyisi kece.³⁵ Na apapeaareta ħacegera ni dokarete na kiboyisi kece, abu nyarudwae ka ħituċa todedeħere loowoi, kitijitijuunosi ecamito nyademari ħacegera Paulo. Kaneni apotu ħacegera tadakasi Paulo na kiboyisi kece.³⁶ Totupwaki nyarudwae ħacegera ecala ebalala “Taara ħeſi! Taara ħeſi!”

Toyiwuni Paulo kalo kiħareni nyarudwae

³⁷ Ani ekoto ħacegera nyalomarea Paulo na kiboyisi kece, kiħita Paulo nyekarikwoni ka nyakutuku ka Ħigirikwo teme, “Eya ħakiro acamiti ayonċ ekeħitu iyonċ, ikiisikini baca iyonċ ayonċ atolimu-a?” Kijita nyekarikwoni teme, “Woe! ikwa iyeni iyonċ Ħagirikwo-a?”³⁸ Meere pe iyonċ nyitooni nika nyakopo ka Ejito ni koloċo akuuno nyaryeħe, toriki ħabuħae ħooħwono ka ħicipita, tolooma na turer-a?”³⁹ Totacu Paulo teme, “Arai ayonċ Nyeyauditi loka nyakopo ka Kilikya lo ekedowunitoe kana ryeħe ka Tariso kana karwoni. Ani robo ca icamiti, toosikinae karamaa ca esurworiki ħituċa.”

⁴⁰ Yinaki naye nyekarikwoni ħeſi nyapaka na isurworikinea ħituċa. Kaneni, towo Paulo kana kicyakete ka nyedokete, kikeaa ħakanĳ keħe, kisiilini ħituċa kisurworiki ka nyakutuku ka Ħieebrei teme:

22¹ “Ħikaitotoi kata apa, kiirasi ħakiro na akalimwokini ayonċ eesi nu!”² Na eyirareta ikesi ħeſi irworo ka Ħaaberei, kililiħa ceke, topupwokisi kajokoni. Kurworiki jiki Paulo teme:³ “Arai ayonċ Nyeyauditi loka nyakopo ka Kilikya lo ekedowunitoe kana ryeħe ka Tariso, tarai nege Yerusalemĳ wooni diri eketopolowunere. Arai wooni ayonċ nyekitatama ka Gamalyele, kalo eketatami ħitalyo kata apaayoko lokejokoni nabo ericaki ħakiro ka Nyakuju daani ka nyatwonisi ikwa eesi lu pe iyakasi ne.⁴ Abu ayonċ etadalarĳ, ataari ħituċa lu iwapito nyeroto ka ħakitatameta ka Nyekapoloni. Erumuunu ħikilyoko ka ħaberu emasanakini na kayisi na enete.⁵ Itemokino nyeketaleoni loka poloni tya ħikasukwou ka nyatuki elimunete nyatemari erworo diri ayonċ ħakiro naka ityeni. Ejyawuuni ayonċ ħawarageae na igiranarete ikesi loka rikwoko ka Ħiyaudi lu eya Damaska. Aloſiititi ayonċ erumu ħituċa ħulu, enyiaċu Yerusalemĳ eenene ka ħirikwo, totubwokinae na kece na itemokino.

Kisisyau Paulo nyakiloco keḅe

(Ŋiticyo 9:1-19; 26:12-18)

⁶Na alosyo ayonḅo ataapiyea naryeḅe ka Damaska na parani lotiḅilani, kaatipei, kimileau kidyaaama neaakwaani kiii, akatarapuwa ayonḅo neni daani. ⁷Kaneni, atokwamakini kopḅo, eyirarite nyetoyili akanyariti ebala; “Saulo! Saulo! Nywo ikitadalarḅi iyonḅo ayonḅo?” ⁸Atatacakḅi ateme, ‘Ŋae iyonḅo Nyekapoloni?’ Kinyiakḅu nabo nyetoyili teme, ‘Arai ayonḅo Yesu, loka Nasarete, lo itadalarḅi iyonḅo.’ ⁹Kiyokokisi ḅirukitosḅi kaḅa daḅa nyacawunete, tarai nyeyena ikesi ḅakiro ka nyetoyili kalo ekesurwori ayonḅo nyatemari ebala ai. ¹⁰Eḅita ateme, ‘Ekokini kona ayonḅo ai Nyekapoloni?’ Akatolimwokḅi iḅesi ayonḅo teme, ‘Tonyou tolotḅo Damaska. Ikilimwokino iyonḅo ka inaa ḅakiro daani na ikityakakinitae iyonḅo kitici!’ ¹¹Eketumudukanitḅi ayonḅo nyakica naka nyakimileawunete, potḅu nayi ḅirukitosḅi kaḅa, akatorikwosi tani Damaska.

¹²Ka inaa, ayayi nyitoonḅi ni anyaritae Ananiya. Arimatḅa iḅesi ḅitalyo yokḅo loowoi, torimato nabo iḅesi daḅa ḅiyaudi daani lu alomito neni. ¹³Bu Ananiya towo kalo diye kaḅa, tolimḅu teme, ‘Lokaato Saulo, tokyenyu, kiyokokḅi nyakopḅo!’ Kaatipei, ecurḅu ayonḅo nyakiyokokini iḅesi. ¹⁴Kirworiki nabo Ananiya teme, ‘Ikisewunitḅi iyonḅo Nyakujḅu naka ta apaayokḅo toyeniki ḅakiro na ecamiti iḅesi, tya nyaanyuni Nyeketicyoni keḅe lo Etenaana, kiirarite ḅakiro na epudunete kana kutukḅu keḅe. ¹⁵Irawuni iyonḅo nyekalimwonokinanḅi ḅituḅa ka ḅakoepa ka daani ḅakiro daani na iira iyonḅo ka ḅaki, kiyokokinite ka ḅakonyeḅe. ¹⁶Peekona, nywo nabo idariti iyonḅo? Tonyou tonyara nyekiro ka Nyekapoloni, ikibatisae, kilotarere ḅaseceta konḅi.

Tonyarae Paulo kitatama ḅimoono

¹⁷Na abonyo ayonḅo Yerusaleme, eriḅa elipa kalo kayi ka Nyakujḅu, ekeraka nyibwore, eyokokḅi nyakitaanyikinete, ¹⁸na akalimwokinea Nyekapoloni teme, ‘Napeina, topudwo kalo Yerusaleme, kotere nyecamunete ḅituḅa kane nyakinupḅu ḅakiro na irworo iyonḅo kotere ayonḅo.’ ¹⁹Enyiakaki ayonḅo iḅesi ateme, ‘Nyekapoloni, eyenete ikesi nyatemari alosiititi woonḅi ayonḅo na kayisi na kiryamiryamete, erumuunu, edete lu ikinupito iyonḅo. ²⁰Ayayi kolonḅo ayonḅo neni aarere nyekaanyunanḅi konḅi Stepano daḅa. Atacamḅu nyatemari itemokino eaaryo iḅesi, nabo ewuryariti ḅiworui ka ḅikaarakḅa keḅe.’ ²¹Akatolimwokḅi nayi Nyekapoloni ayonḅo teme, ‘Tonyou, ekecwaariti ayonḅo iyonḅo nika lonani lo moonḅo.’

²²Topupwokisi ḅituḅa Paulo natina daani, ani na alimuno ḅuna, kisyawutḅu nabo nyacala loowoi ebase, “Taara nyitoonḅi enḅi! Nyitemokino iḅesi eesikino enyaka nabo!” ²³Tocalutḅu ḅituḅa loowoi, kiyikete ḅiworui

kece, nabo tokurete ḡalupu kidyaama. ²⁴ Tolimwoki jiki nyekarikwoni ḡacegera keḡe torikwosi Paulo na kiboyisi kece. Tolimwoki ikesi teme, “Kideta, kitilimwosi ḡakiro na ecalatari ḡituḡa kona kotere iḡesi.” ²⁵ Na arwoḡarere Paulo, ecamitae nyakidete, tolimwoki nyekapoloni lo awoyi kaneni teme, “Itemokino pe idesyo nyitooḡi ni erai Nyeromayiti ni pa nyetubwo ḡakiro keḡe kalo kiiko-a?”

²⁶ Na eyirarea nyekapoloni ḡolo ḡakiro nu, mini kiḡita nyekarikwoni kece teme, “Iyeni pe iyoḡo ḡakiro na ikoto nyakiticikini nu-a? Wo tarai nyitooḡi eni Nyeromayiti!” ²⁷ Toloto nayi nyekarikwoni lo nika Paulo kiḡiti iḡesi teme, “Tolimwokinae, irai diri iyoḡo Nyeromayiti-a?” Tatacu Paulo teme, “Ee, arai.” ²⁸ Tolimu nyekarikwoni ka ḡacegera teme “Ataci koloḡo ayono ḡaropiyae na kaalaka atarawunea Nyeromayiti.” Tolimu nabo Paulo teme, “Ekedowunitoe ayono arai Nyeromayiti.”

²⁹ Kaatipei, kiyitiyitwoosi ḡituḡa lu seke acamito nyakibi Paulo, nabo tobulu nyekarikwoni ka ḡacegera na ayenea nyatemari ayeniti iḡesi nyitooḡi ni erai Nyeromayiti ka ḡirikwo.

Paulo kalo kiḡarenḡi nyatuki

³⁰ Acamiti nyekarikwoni ka ḡacegera nyaanyuni ḡakiro na aḡoyikinitotori ḡiyaudi Paulo. Ani na taparacu, talaca ḡirikwo kanika Paulo, tolimwoki ḡiketaleoko luka poloko tya ḡikasukwou ka nyatuki kiryama. Yeau nayi Paulo, kitowo kalo kiḡarenḡi kece.

23 ¹ Kiyokoki Paulo ḡituḡa ka nyatuki kidiriḡiki ḡakonyene tolimu teme, “ḡituḡa, tani nyapaaranḡi na, arumwo ayono nyetici lo koloḡo akatyakakiniti Nyakuju etici, emamu nabo nyibwore ḡicye ni eryaba nyetau kaḡa” ² Kaneni, tolimwoki nyeketaleoni loka poloni, Ananiya, ḡituḡa lu awaasi kani dyopei kaneni kibapa Paulo na kutuku. ³ Tolimwoki Paulo iḡesi teme, “Kikilakini iyoḡo Nyakuju, nyekaratanḡi lo eboso nyetau! Iyoḡo iyayi lo kicwoloḡo, meere nyetici koni nyakutubu ḡakiro logeri lo ecamakinitori nyetale-a? Nywo nabo ideparea iyoḡo nyetale, iteme ḡituḡa kibapa ayono!?”

⁴ Tolimutu ḡituḡa lu awaasi kani dyopei Paulo temasi, “Woe! Imenyi iyoḡo nyeketaleoni ka Nyakuju lo kaḡani-a?” ⁵ Kinyiakaki nayi Paulo ikesi teme, “Ayooro ḡituḡa, pa ayeni ayono nyatemari erai iḡesi nyeketaleoni lo kaḡani, kotere igiriri na buku ka Nyakuju bee, ‘Nyiiwomoḡo nyekarikwoni ka ḡituḡa koni ka ḡakaronoko.’”^x

⁶ Ani eaanyuni Paulo nyatemari erai ḡicye tuḡa kana tuki ḡisadukayo, tarai ḡicye ḡiparisayo; kaneni abu iḡesi tocalu ebala, “ḡituḡa, arai ayono Nyeparisayiti diri te! Nayi eketowoyitae ayono kalo kiiko kalo kotere anupiti ayono nyatemari eyarunete ḡikatwaka!” ⁷ Na alimuno iḡesi

^x23:5 Eyayi nika Nyapudworeḡe 22:28.

ḡakiro nu, toḡolopikiniḡ Ḥiparisayo ka Ḥisadukayo, totyakasi. ⁸ — Pa anupito Ḥisadukayo nyatemariḡ eya ḡikiyeaka ka Nyakujuḡ kode ḡipara kode eyarunete ḡikatwakaḡ, tarai anupito Ḥiparisayo ḡakiro ḡuna daaniḡ. — ⁹ Tocalutuḡ ḡituḡa loowoi, tonyowutuḡ ḡiketatamakaḡ ka ḡitalyo ḡicye luka nyasepiciḡ ka Ḥiparisayo topega ḡakiro ḡuna temasi, “Emamuḡ nyibwore aanyuniḡ isuwa esecitiḡ nyitooniḡ eniḡ! Ani ikwa nyekiyeaka kode Nyipariḡ ka Nyakujuḡ isurworitiḡ iḡesiḡ!”

¹⁰ Kisyaḡa nyaḡolopa loowoi toronere, tobuluḡ nyekarikwoniḡ ka ḡacegera, taanyuḡ nyatemariḡ ani ketineniki Paulo irworo, ikoriseaarete ḡituḡa iḡesiḡ. Tolimwokiḡ naye iḡesiḡ ḡacegera pena todemutuḡ Paulo kana rudwae, yeawa na kiboyisiḡ keceḡ.

¹¹ Nyakwaareḡ na cye, tatakanikiḡ Nyekapoloniḡ Paulo ewoyi kalo diyete keḡe temeḡ, “Wara nyikibuluḡ! Logeriḡ lo ikilimworea iyoḡo ayonoḡ kane kalo Yerusalemḡ, itemokino iyoḡo ilimwori ḡakiro kaḡa na kaniḡ na ka ama kana kopuḡ ka Roma.”

Totukutuḡ ḡituḡa nyakeaaraḡ Paulo

¹² Nyataparacuḡ na cye, kiryama Ḥiyaudi ḡicye, totukutuḡ nabo kikoḡo nyatemariḡ nyikimujiḡ kode nyikimasi nyimodyo bwore taniḡ keaara Paulo.

¹³ Epwororito ḡikilyokoḡ lu atukunito ḡakiro ḡuna ḡatomoniḡ-oḡwonuḡ.

¹⁴ Toloto naye ikesiḡ loketaleokoḡ luka polokoḡ tya lokasukwou, tolimwokisiḡ ikesiḡ temasi, “Ekoḡi isuwa diriḡ nyatemariḡ nyikimujiḡ nyidyo bwore cutuḡ taniḡ keaari Paulo. ¹⁵ Peekona naye, eesiḡ ka nyatukiḡ daaniḡ, kicwaasi nyakutukuḡ loka rikwoniḡ ka ḡacegera, tomoda temasi icamito kibiyea Paulo, ani kalo rotoḡ, atotorokinosiḡ isuwa, ataara eroko nyedolunwo ne.”

¹⁶ Ani iirari locyeniḡ ka Paulo ḡakiro ḡuna, tamatarḡ na kiboyisiḡ ka ḡacegera, todoḡakiḡ amaakeḡe ḡakiro ḡuna. ¹⁷ Tonyara Paulo nyekapoloniḡ nyecye ka ḡacegera tolimwokiḡ temeḡ, “Torikwo nyekaapaaniḡ lo nika nyekapoloniḡ kaloka rikwoniḡ, eya ḡakiro ecamitiḡ nyalimwokiniḡ iḡesiḡ.”

¹⁸ Torikwo naye nyekapoloniḡ ḡolo nyekaapaaniḡ nika nyekapoloniḡ kaloka rikwoniḡ temeḡ, “Paulo, loyeneneḡ, akanyarae ayonoḡ akatolimwokiḡ nyatemariḡ torikwo nyekaapaaniḡ lo ni koniḡ kotere eya ḡakiro ecamitiḡ iḡesiḡ nyalimwokiniḡ iyoḡo.”

¹⁹ Totiḡi nyekarikwoniḡ ka ḡacegera nyekapaaniḡ ḡolo nyakaniḡ torikwo lowae, kiḡitiḡ temeḡ, “Nywo icamitiḡ iyoḡo nyalimwokiniḡ ayonoḡ?” ²⁰ Totacuḡ iḡesiḡ temeḡ, “Atukutuḡ ḡapolosyo ka Ḥiyaudi nyakimodoḡ iyoḡo moyi na taparacuḡ tocamuḡ nyayinakiniḡ ikesiḡ Paulo torikworoe na tukiḡ keceḡ kibiyae nabo kajokoniḡ. ²¹ Naye nyiicamuḡ ḡakiro keceḡ, kotere, eperunito ḡikilyokoḡ lu ipwororito ḡitomonḡi-oḡwonuḡ Paulo lu ikoḡito nyatemariḡ nyikimujiḡ nyakimujuḡ kode nyikimasi nyimodyo bwore taniḡ keaari Paulo. Peekona, esubwakina ikesiḡ, idarito ḡakiro koniḡ aboniḡ.” ²² Tolimwokiḡ naye

nyekarikwonī ñolo nyekaapaanī teme, “Yekite ilimwokini nyicye toonī nyatemarī ikilimwokī iyoṅo ayonoṅo ñakiro nu.” Kisilakī nayī iñesī, toloto.

Torikworā Paulo nika Pelice

²³ Kaneni, tonyarau nyekarikwonī ka ñacegera ñikenyamakā keṅe ñearēi, tolimwokī teme, “Tolemutu kaatipei ñacegera ñamiyae ñaarēi, toloto Kaisarya ka ñituṅa ñitomon̄i-kaare luka ñaṅoleyinī tya ñikilyoko luka ñakwaaras̄i ñamiyae ñaarēi, tosubwakinosī, tonyowutū nyakolonṅo ñakanī-kooṅwonō naka nyakwaarē. ²⁴ Tolemutu ñaṅoleyinī ñacye todoka Paulo kotere kiyeaparorī iñesī nika nyekapolonī, Pelice. ²⁵ Kigirī loka rikwonī ka ñacegera nyawarageatā kona:

²⁶ “Kanika Klaudio Lisya, nika Pelice nyekapolonī kalo epoloto loowoi. Maata robo.

²⁷ Erumeaarito woonī Ñiyaudi nyitoonī ñini, acamito nyakeaarā. Abu ayonoṅo atoyeṅe nyatemarī erai iñesī Nyeromayitī. Atoloto nayi ka ñacegera kaṅa atoyiwutu. ²⁸ Kotere acamitī ayonoṅo nyaanyunī ñakiro na erumunitere iñesī, ayea nayi kiṅaren̄i nyatukī kecē. ²⁹ Kaneni, atoripū nyatemarī ñakiro ka nyetalē abon̄i irumunitere iñesī, tarai emamū dirī nyibwore esecitī iñesī ni itamakina etubwokinere nyakitū kode nyayenanutū. ³⁰ Na akalimwokinere ayonoṅo nyatemarī etukunito Ñiyaudi ñicye nyakeaarā iñesī, abu ayonoṅo ecwau iñesī ni konī napeina. Nabo atolimwokī ayonoṅo Ñiyaudi lu etowoyito iñesī yeawutū ñakiro kecē ni konī.”

³¹ Tonyowutū nayi ñacegera nakwaare na kan̄i na alimwokinere, yeawa Paulo naryeṅe na ebei Antipatrīsi. ³² Ani iwalari, toboṅutu ñacegera na sekē aloote ka ñakejeṅe, toloto nayi na cye na adokito ñaṅoleyinī kaapei ka Paulo.” ³³ Na anaṅuneata ñacegera na adokito ñaṅoleyinī Kaisarya, yinakisī nyekapolonī Pelice nyawarageatā, kipotorito Paulo daṅa. ³⁴ Kimarā nayi Pelice nyawarageatā ñina, ani erumworī kiṅitī Paulo nyatemarī ani kopṅo ebunitorī. Na aanyunea nyatemarī ebunitī iñesī kalo Kilikya, ³⁵ abu teme, “Eyirari ayonoṅo ñakiro konī na eponeta ñituṅa lu ikitowoyito iyoṅo ne.” Tolimwokī nayi ñacegera kiteto Paulo kanika nyalomarū ka Erode.

Kitowoāe Paulo kalo kiiko

24 ¹ Keyeakasi ñirwa ñikanī, tonyou nyeketaleonī loka polonī, Ananiya, toloto Kaisarya, irukito ka ñicye kasukwou tya nyekerworonī kecē lo enyaritae Tertulo, pena jikī kiṅaren̄i Pelice, tolimwosī ñakiro na itowoyitotorī ikesī Paulo. ² Ani enyarawo Paulo, tonyou Tertulo, tolimwo nyepido kecē ka Paulo kalo kiṅaren̄i Pelice kona: “Nyekapolonī Pelice! Eyakare isuwa nyekisilī napei ka woonī tanī peekona, erai kotere nyapolou konī na irikitorī iyoṅo nyakopō na!

Nabo nyawosou koni etene ŋakiro kana kopō kana. ³ Nyekapoloni, Pelice, acamuni isuwa ŋiticyo koni kaneni daani, ikilakara loowoi. ⁴ Kotere nyikiŋedario isuwa iyoŋo ka ŋakiro kana kaalaka, kilemariti nyawoyate kipadae ŋaanyukwa, ekelipiti ayono iyoŋo nyatemari kiira ŋakiro kosi ka nyapatanu. ⁵ Keaanyu isuwa nyatemari erai nyitoni eni nyeka nyamusini, icocwae ŋiyaudi nyakopo neni daani toremokinosi make. Erikiti iŋesi nyajyore ka ŋituŋa kalu aŋero nyetale, lu ewapa nyeketatamani lo erai nyeka Nasarete. ⁶ Nabo ebalata atonese nyakayi ka Nyakuju. ŋakiro naye irumunere isuwa iŋesi ikesi ŋuna. -Acamitae isuwa nyakipidore ŋakiro keŋe logeri ka ŋitalyo kosi. ⁷ Tarai abu nyekarikwoni ka ŋacegera lo ebee Lisya kitodema isuwa ka nyagogonju nyitoni eni, ⁸ tolimwokinete ŋiketowaaka keŋe potu kiŋareni koni. Ani diri kibi iyoŋo nyitoni eni, iripuni iyoŋo daŋa aboni ŋakiro na itoweyitere isuwa iŋesi.” ⁹ Kiyikisi ŋiyaudi daani tocamutu, temasi; “Erai ŋakiro ŋuna daani ityeni.”

Toyiwuni Paulo kalo kiŋareni Pelice

¹⁰ Yinaki nyekapoloni, Pelice, Paulo nyapaka na irworikina, kurworiki naye jiki teme, “Ayeni ayono nyatemari ilema iyoŋo ŋikaru lu kaalaka irai nyekatubwoni ŋakiro ka nyakopo kana. Alakara naye ayono kotere erai kiŋareni nyekiiko koni erworiwunea ayono daŋa ŋakiro kaŋa.

¹¹ Icuri iyoŋo daŋa tolopo ŋituŋa taanyu nyatemari ayeakasi pe ŋirwa ŋitomonoka-ŋeaarei lu kolono alosyo ayono Yerusalem nyakilipa.

¹² Nyeryamuna tani ŋiketowaaka kaŋa ayono etonolopi nyidyo toni kalo kayi ka Nyakuju kode ecocwae ŋituŋa kana kayisi kana kiryamiryamete kode ka waacye kalo tooma nyaryeŋe. ¹³ Peekona, nyicurete ikesi nyakitoodikini iyoŋo ŋakiro na teni na akayeawunitotori ayono ne.

¹⁴ Naye eyiki ayono kalo kiŋareni koni nyatemari elipa ayono Nyakuju nakata apaa kosi, ewapiti Nyeroto ka nyanupete kana ebase ikesi erono. Anupiti ayono ŋakiro daani na eya Lo talyo ka Mose tya na igiritae nabukyo ka ŋikadwaraka. ¹⁵ Eyitaniti ayono daŋa bakini ŋituŋa lu nyatemari edikino iteyaruni Nyakuju ŋituŋa daani, luka jokaka kalu ka ronoko. ¹⁶ ŋakiro naye ŋuna arubakinitori ayono etici ŋiticyo lu ayeni ayono nyatemari etenaaka kalo kiŋareni Nyakuju ka ŋituŋa.

¹⁷ Kaku kalema ŋikaru erimi ŋakopea, abu naye atobonu Yerusalem ayinuniti ŋituŋa lu ecanaaka ŋayinakineta, nabo epeyo Nyakuju.

¹⁸ Akaryamunete ŋiketowaaka kaŋa ayono elawuna koŋina, epeyoe Nyakuju logeri ka nyetale kosi. Nyeryamuna robo ikesi irukutoe ka nyasepici ka ŋituŋa, kode eŋolopae ka ŋicye daŋa. ¹⁹ Aya ŋicye Yaudi luka nyakopo ka Asya lu itamakina eya ne ikitolimwokisi iyoŋo keya ŋakiro na asekiti ayono. ²⁰ Kode lu pe eya nege daŋa, itamakina elimunete ŋakiro na ariputu ikesi nyatemari asekiti ayono na kolono

eketowoyitotori kalo kiḡarenḡ nyatuki keḡe. ²¹ Ani robo kerai nyakiroyiti nyapei na koloḡo alimuni ayoḡo kalo kiḡarenḡ keḡe, atemeḡ, ‘Eyarunete ḡikatwaka kana twanare’ ḡeḡeḡi eketowoyitere ayoḡo nyapaaranḡ nakalo kiḡarenḡ kusi kane, itemokino.’”

²² Kitowo nayi nyekapoloni Pelice nyekiiko kani seḡe ayenea ḡeḡeḡi Nyeroto loka Nyekapoloni, tolimu temeḡ, “Ani ebuni nyekarikwoni ka ḡacegera Lisyā, atubi ayoḡo nyepido kusi.” ²³ Tolimwoki nayi Pelice nyekapoloni ka ḡacegera lo ericiti Paulo nyatemari kuurya Paulo lokejokoni, nabo tooseanaki ḡeḡeḡi toryamu nyapaka na eaanyuuniyotori ka ḡituḡa keḡe lu iticikinete ḡakiro ḡacye na icana ḡeḡeḡi.

Paulo kanika Pelice ka Drusila

²⁴ Keyeakasi ḡidesi-rwa, apotu Pelice ka nyaberu keḡe, Drusila, na erai Nyayauditi pena nika Paulo. Kaneni, kicwaki nyakutuku nyatemari yeawunae Paulo. Ani eyeawuno ḡeḡeḡi, kiira Pelice kani keḡe ḡakiro naka nyanupeteḡ Yesu kalo erai Nyekayiwunani Losewuna. ²⁵ Ani erubwakini Paulo irworo ḡakiro ka nyekibooye kaloka jokoni, naka nyakiriciti nyakwaana kana kiro kanaka ronoko, tya ḡakiro naka nyapaaranḡ kana ebunwo Nyakuju nyakitubu nyepido ka ḡituḡa ka daani, tobulu Pelice tolimu temeḡ, “Kape mono, akanyarawuni ayoḡo iyono erai karyamu nyapaka na 'kitemayeteḡ ka 'yoḡo.” ²⁶ Nabo atamiti Pelice nyatemari kode eyinakini Paulo ḡeḡeḡi nyamodyo kaluḡuluḡutu talacakinea. Ka ḡuna, tonyarawuunu ḡeḡeḡi jiiki nyetema.

²⁷ Keyeakasi ḡikaru ḡeaarei, kilunywokini Porikyo Pesto lo kicwologo ka Pelice. Kani seḡe ecamitori nyakitalakari ḡiyaudi, abu toosiki Paulo kalo kayi kana eneteḡ.

Kitowaee Paulo kalo kiiko ka Porikyo Pesto

25 ¹ Kaneni, bu Pesto na ryeneḡe ka Kaisarya, neni esyakinea nyeticḡi keḡe lo kitetea. Keyeakasi ḡirwa ḡuuni, tonyou nayi ḡeḡeḡi tolotḡ Yerusalemḡe. ² Toryamu kaneni ḡiketaleoko luka poloko tya ḡikarikwoko ka ḡiyaudi lu ayeawunete ni keḡe ḡakiro na itowoyitotori ikesḡi Paulo. ³ Kilalata ḡiyaudi Pesto temasi, “Totubu karama ca yeawae Paulo Yerusalemḡe.” Alimunete ikesḡi ḡakiro ḡuna kotere aperunito ikesḡi Paulo kalo roto ecamito nyakeaara. ⁴ Tatakaki Pesto ikesḡi temeḡ, “Eenitae Paulo kalo Kaisarya, aboḡi ayono daḡa inaa kaatipei. ⁵ Too nayi ḡikarikwoko kusi ḡicye erukwosi ka ayono inaa, kitowaa nyitooni ḡini ka inaa, tolimwosi nyibwore ni eseciti ḡeḡeḡi.”

⁶ Kibooyoto Pesto ka ikesḡi kalo Yerusalemḡe ḡirwa ḡikani-kauni kode ḡitomonoḡ, ani erumwori tonyou nayi tolotḡ Kaisarya. Ani iwalari tonyarau nyekiiko, temeḡ yeautu Paulo kiḡarenḡ keḡe. ⁷ Ani eyeawuno Paulo, towaa ḡiyaudi lu apote kalo Yerusalemḡe, kirikutu ḡeḡeḡi tolimutu

ḡakiro na kaalakā na enoyikinitotori ikesi iḡesi, na emamu nyepitye lo eaanyunere nyatemari erai ityeni. ⁸ Tarai toyiwuni Paulo teme, “Emamu nyibwore asecati ayonḡo kalo tale ka Ũiyaudi, kode kalo kayi ka Nyakuju, kode amoritori nyerwositi, Kaisaryo.”

⁹ Kotere kani ecamitori Pesto nyakitalakari Ũiyaudi, kinjiti iḡesi Paulo teme, “Icamiti iyonḡo nyelote Yerusaleme atotubu ḡakoni kiro ka inaa?” ¹⁰ Tolimu Paulo teme, “Lopitye pe lo, awoyi ayonḡo kalo kinjareni nyekiiko ka nyerwositi Kaisaryo kalo itamakina etubi ḡakiro na ikote na kaḡa nu. Ikoni iyeni iyonḡo daḡa, emamu nyibwore ka Ũiyaudi anyamiti ayonḡo cutu. ¹¹ Keya ḡakiro asecati ayonḡo na itemokino akatubwokinere nyakitu daḡa, nyakuryaniti ayonḡo nyatwonare. Tarai ani erawunete ḡakiro na akayeawunitotori ayonḡo Ũiyaudi ne ḡalyoko, emamu nayi nyitooni itamakina ekepotokini ayonḡo ikesi. Ani robo kipiwuno ḡakiro kane, acamiti ayonḡo yeawae ḡakiro kaḡa totubwoe kalo kinjareni nyerwositi Kaisaryo.

¹² Kaku keswomakinosi Pesto ka ḡikeḡe, tolimu nayi teme, “Awaa, ani kerai nika Kaisaryo icamiti iyonḡo yeawae ḡakiro koni, eaayo.”

Paulo kalo kinjareni Agripa

¹³ Keyeakasi ḡirwa ḡicye, todolu nyerwositi Agripa tya nyaberu keḡe Bernisi Kaisarya, nyaanyuni ka nyerwositi Pesto, kijyawutu ikesi iḡesi lokojokoni. ¹⁴ Kesala ikesi ka inaa ḡirwa lu kaalakā, kisisyaki Pesto nyerwositi Agripa ḡakiro ka Paulo kona: “Eyayi nyicye nyitooni nege ni koloḡo aasikini Pelice eenene. ¹⁵ Na koloḡo alositori ayonḡo Yerusaleme, apotu ḡiketaleoko luka poloko ka ḡikasukwou tya Ũiyaudi yeawutu ḡakiro na itowoyitotori ikesi iḡesi temasi ayonḡo kerai atotubwoki iḡesi na keḡe ateme eseciti. ¹⁶ Atolimwoki ayonḡo ikesi nyatemari nyeyayi lotale ka Ũiromae nyakipototi nyitooni eriḡa nyiryama ka ḡiketowaaka keḡe, kotere kicurea iḡesi daḡa tolimuno ḡakiro na eyiyearori. ¹⁷ Na erukunere ayonḡo ka ikesi nege, nyetinenikino ayonḡo nyanyarare nyekiiko. Ani iwalari, atolimu nyatemari yeawunae nyitooni ḡini lo kiiko. ¹⁸ Na erworikineta ḡiketowaaka keḡe, nyelimunwo ḡakiro naka ronoko na seke atamiti ayonḡo nyatemari kode elimunete. ¹⁹ Tarai eyeawuniti nyaḡolopa na daani, ḡakiro ka ḡitalyo ka Nyakuju kece, tya nyecye katwani lo enyaritae Yesu, lo emiisikina Paulo bee eyari. ²⁰ Katokuruwosi nayi ayonḡo ḡakiro nu, enjita Paulo kecamiti nyelote Yerusaleme, totubwoe ḡakiro keḡe ka inaa. ²¹ Tarai tolimu Paulo nyatemari acamiti yeawae ḡakiro keḡe totubwoe kalo kinjareni nyerwositi Kaisaryo. Atolimwoki nayi ayonḡo ḡacegera kinyiakasi iḡesi kayi na enete tani nyapaarani na ecurea ayonḡo nyakicwaari iḡesi nika Kaisaryo.”

²² Tolimwoki Agripa Pesto teme, Yeau ceni nyitooŋi ŋini eyira ayonŋo daŋa ŋakeekiro.” Kinyiakaki Pesto iŋesi teme, “Iirari iyonŋo ŋakiro keŋe moyi iwalari.”

x

²³ Ani iwalari, bu Agripa irukito ka nyaberu keŋe Bernisi, ka nyatwomi ka ŋituŋa na ecukuniti inyiakakinito ikesi; toloomutu ikesi kayi ka nyatuki kaapei ka ŋikapoloko ka ŋacegera tya ŋikarikwoko luka poloko ka nyaryeŋe ka ŋina. Yeawunae naye jiki Paulo logeri lo acamitori Pesto. ²⁴ Tolimu Pesto teme, “Nyerwositi Agripa tya ŋituŋa daani lu iyakasi nege, kiyokokisi nyitooŋi eni! Kelipasi ayonŋo ŋiyaudi daani nyapei kalu eya Yerusaleme tya lu eya Kaisarya ne, ebasi itemokino eaaryo. ²⁵ Nyaanyuna naye ayonŋo nyibwore ni eseciti iŋesi etya totubwokinere nyatwanare. Kani atemarea taa yeawae ŋakiro keŋe nika nyerwositi Kaisaryo, atolimu naye ayonŋo yeawae iŋesi Roma. ²⁶ Tarai emamu ŋakiro na etakanete kani kaŋa na itemokino egirakini nawarageata na eyinaryo nyerwositi ka Roma. Ayeawuniti naye ayonŋo Paulo ni kusi, tarai ni koni diri ka 'yonŋo, nyerwositi Agripa. ŋakiro naye daani na iripunete eesi kani keŋe, ikesi egirari ayonŋo nika nyerwositi Kaisaryo, ²⁷ kotere nyitemokino nyitooŋi ni enene icwaaryo nika Kaisaryo emamu ŋakiro na etakanete na itowoyitere iŋesi.”

Toyiwuni Paulo kalo kinjareni Agripa

26 ¹ Tolimwoki Agripa Paulo teme, “Akayinaki ayonŋo iyonŋo nyapaka kirworiu nakoni na icyasea kotere ŋakiro na ikipayikinitae iyonŋo nu.” Kaneni kisililiji Paulo ŋituŋa ka nyakani, kirworiki naye teme,

² “Nyerwositi Agripa! Ayakari ayonji nyekenye loka jokoni kani awaari kalo kinjareni koni na paarani na erworiwunea ŋakiro kaŋa etya etepgakini ŋakiro na akapayikinito ŋiyaudi. ³ Alakara nabo diri loowoi kani iyenea iyonŋo ŋitalyo daani luka ŋiyaudi tya ŋirotini lu 'kipegeanakinori isuwa make. Peekona ekegyenokino ayonŋo iyonŋo nyatemari tootinyiki, topupwokinae karamaa ca.

⁴ Eyenete ŋiyaudi nyekibooye kaŋa, nyapei kalo sorokaanu kana kopo kaŋa, ka nabo kalo Yerusaleme. ⁵ Akayenete seke ikesi ayonŋo ni kooyene, nabo icuryete tolimutu kane erai kecamito, nyatemari arai wooni ayonŋo nyepai ka nyasepici ka ŋiparisayo kalu ewapito ŋitalyo ka nyanupete yoko ka nyatwonisi. ⁶ Peekona, eketowoyitae ayonŋo kalo kiiko kalo kotere eyitaniti nyatemari iyookinosi ŋakiro na kolonŋo eciki Nyakuju ta apaayoko. ⁷ ŋakiro napei nu, iitanito ŋitelae lu tomono-ka-ŋeaarei luka ŋiyaudi nyatemari iyookini Nyakuju na erubakinito ikesi ilipasi ŋakwaarisea tya ŋapaarasea daani. Nyekapoloni kaŋa, erai naye kani eyitanitori ayonŋo daŋa nyapei kiro ŋuna iŋesi eketowoyitotori ŋiyaudi

ayoŋo! ⁸ Nywo nyibwore eesi Ŋiyaudi 'kipiyoritori nyakinupu nyatemari iteyaruni Nyakuju njikatwaka?

⁹ Anupiti koloŋo ayoŋo nyatemari itemokino ekatakini njrotini daani kotere etiji atoreu njituna lu iwapito njitatame luka Yesu kaloka Nasarete. ¹⁰ Ŋakiro koloŋo nuna abu ayoŋo etici kalo Yerusaleme. Nabo akayinanakinete njiketaleoko luka poloko nyapaka na erumuuniyea njikanupaka ka Yesu, emasanaki kayi na enete, nabo ani etubwonokino ikesi nyakitu, atocamu ayoŋo daŋa ateme, 'Daani nuna.' ¹¹ Ŋirwa daani ecani njikanupaka ka Yesu kana kayisi kana kiryamiryamete, atoreaanaki ikesi tonero nyekiro ka Yesu. Aremooriti koloŋo ayoŋo ikesi loowoi, erimi njakopea naka njimoono, ecan njikesi ka inaa."

Kisisyau Paulo nyakiloco keŋe

(Ŋiticyo 9:1-19; 22:6-16)

¹² "Kalo lote kana ka nyecye, alosi Damaska, akayinakisi njiketaleoko luka poloko nyagogoŋu na alosyo ecan njikanupaka. ¹³ Nyekapoloni, ani enaŋi na parani lotinjilani kalo roto, elosyo ayoŋo ka njrukitoŋi kana inaa, kimileau nyibwore kalo kidyaama niti kakwaan kii ni iloyiti njikoi ka nyakoloŋo, kitarupuwa isuwa. ¹⁴ Kaatipei, tokwamakineti isuwa daani kopŋo, eyira nyetoyili 'kesurwori ka nyakutuku ka Ŋieebrei ebal, "Saulo! Saulo! Nywo 'kitadalar iyoŋo ayoŋo kona? Iwana iyoŋo abon eri kirubaki 'kicani ayoŋo." ¹⁵ Enisi nayi ateme, 'Ŋae iyoŋo Nyekapoloni?' Tatacu Nyekapoloni teme, 'Arai ayoŋo Yesu lo itadalar iyoŋo!' ¹⁶ Tonyou mono iyoŋo, towo, akatakaniki ayoŋo iyoŋo, kotere akatoseu tarau nyepiti kana, mini tolimwono kalo tun njakiro na aanyu iyoŋo na paaran na tya na edikino eketaanyikini ayoŋo iyoŋo. ¹⁷ Akayiwuni ayoŋo iyoŋo kalo tun ka Israele tya kalo moonoo ka daani kalu ekecwaari ayoŋo iyoŋo. ¹⁸ Inaari iyoŋo njakonyene kece, toreewunos kana kamusi potu na kica, nabo eŋerete *Siitani tonupa njakiro ka Nyakuju, kotere ka nyanupete kece, erimakino njaseceta, potu todocakinosi ka njituna lu esewuniti Nyakuju eri njituna keŋe."

Kisisyau Paulo nyetici keŋe

¹⁹ "Ani nayi nyerwositi Agripa, nyepeciwara ayoŋo njakiro ka nyakitoodikineti kana ebuniti kalo kidyaama. ²⁰ Esyarae jiki ayoŋo nyatemari itemokino njituna ekiyete njaseceta kece, toreewunos nika Nyakuju, atabala kiticyoto njiticyo lu itoodiwunito nyatemari akiwa ikesi njaseceta kece. Esyakini ayoŋo nyakitatama nyepitye njolo kalo Damaska, amini Yerusaleme, nyakopo ka Yudayea neni daani, tya naka njimoono daŋa. ²¹ Ŋakiro nayi nuna koloŋo ekerumuneta ayoŋo Ŋiyaudi kalo kayi ka Nyakuju, ecamito nyakeaara. ²² Tarai ekeŋarakiniti ayoŋo Nyakuju napei koloŋo jiki tani na paaran na. Peekona, awoyi ayoŋo kane kotere

akatolimwoki eesi daani hakiro naka Nyakuju nugu eriyana, ni eya kalu pa nyerimatae tani nika lu erimatae. Erai hakiro na erworo ayongo hapei kiro kolongo erworosi hkadwaraka tya Mose danga nyatemari edikino epote – ²³ na abasi eryamuni Nyekayiwunani Losewuna hicanj totwana. Erawuni ihesi eyaruni kana twanare nyekihareni, kotere tolimwonorea hakiro naka nyakica ni eya ihwoni Hiyaudi tya lo moonoo daani.”

²⁴ Ani eroko Paulo irworo, kitutubwoki Pesto ihesi tocalu teme, “Paulo, eriha pe hadama koni ejoko-a? Wo 'kisuwaayea iyongo nyawosou na imaritori loowoi.” ²⁵ Totacu Paulo teme, “Nyekaploni Pesto, nyekewariti ayongo. Erworo ayongo hakiro hicoke naka ityeni diri. ²⁶ Nyerwositi, Agripa! 'Kesurwori ayongo iyongo pa akuryaniti kotere iyeni seke iyongo hakiro nu daani kajokoni. Nabo ayeni ayongo nyatemari ibiti iyongo hakiro nu daani, emamu na ikibucito, kotere pa kolongo eticiyo idayitae. ²⁷ Nyerwositi, Agripa, inupiti iyongo hakiro ka hkadwaraka-a? Ayeni ayongo nyatemari inupiti!” ²⁸ Kinyiakaki Agripa Paulo teme, “Itami iyongo nyatemari icuri iyongo ikitarau ayongo nyegirityaani ka nyawuriyeni konjina?” ²⁹ Totacu Paulo teme, “Kerai nyeelenjiti wuriyeni kode kooyeni, elipa diri ayongo Nyakuju nyatemari tonupa iyongo tya htuha lu epupete hakiro kana nyapaaranj na, kikwaanikini daani ka ayongo, tarau ka hirikwo lu akayenitere ayongo lugu abonj ikityakitj ihwoni!”

³⁰ Tonyou nayi nyerwositi Agripa, ka nyakeeberu Bernisi, ka nyekaploni Pesto tya nabo htuha lu eboyete kaapei ka ikesi, ³¹ topudwosi kana tuki. Ani eriha ipasakinito, tolimutu temasi, “Emamu hakiro iticiti nyitoni enj naka ronoko na itemokino eaarere kode eenere.” ³² Tolimwoki Agripa Pesto teme, “Ani kerai nyelimunitj woonj nyitoni enj nyatemari acamiti yearae hakiro kehe nika Kaisaryo, kelacakini.”

Yearae Paulo Roma

27 ¹ Na atubuno Pesto nyatemari ekwaryo isuwa nyaname tolotoi Italya, aponi yinakinae Paulo ka heenene hicye nabo na kanj ka nyekapolokini hacedera lo enyaritae Yulyo, kinyieme. Arai ihesi nyepi ka hacedera kanaka twonoko kana enyaritae “Hikajyoko ka nyerwositi ka Roma.” ² Toryamunae isuwa nyatubwa kana ryehe ka Adramityama, na ebilitj nyakitoro losyephe ka nyaname kanaka nyakopo ka Asya. Todokarae nayi isuwa natubwa hina, tonyowunoe hiki, tokwarae nyaname. Erukitwoe isuwa ka Aristarko loka nyaryeha ka Tesalonika kana eyayi na kopu ka Makedonia.

³ Ani iwalarj tanaunae naryeha ka Sidono. Apatana Yulyo kanika Paulo, yinakj nayi ihesi nyapakaj na eminio nyaanyuni ka hpaalatini kehe kotere yinakineta ihesi nyibwore ni hjarakinori. ⁴ Ka inaa, tonyowunoe, tamanae kalo kide nyapokooto na ebeei Sipro, emulenitoe nyekwaama loti

akutuniti nika rononi loowoi. ⁵ Totenikinae isuwa nyaname na inacariti Kilikya ka Pampilya, tanajunae naryenge ka Mira kana eyayi na kopu ka Likya. ⁶ Ka inaa, toryamu Yulyo nyatubwa na ebuniti kana kopu ka Aleksandriya elosi Italya. Ikidokaki naye inesi isuwa natubwa hina.

⁷ Tokwarae isuwa nyaname ikisiyeapi nyakwaama, ka guna tolemarae isuwa njirwa lu kaalaka. Ka nyatwonisi, kitiijaaretei tani naryenge ka Knido. Ikiretaki nyekwaama nyelote kinareni, toreaatei kitoroi kuju, totenikinae na pokooto ka Krete, kinacarae nidyopei nyagwala na beei Salmone, emulenitoe nyekwaama. ⁸ Tonokoi nyesyepu ka nyapokooto, kitiijawunetei jiki tani enajuno lo dokete lo itowoyiitere njatubwae lu enyaritae “Nidoketa Lunokyetu,” lo epapikina ka naryenge na beei Lasayea.

⁹ Kiboyikinetei inaa nyakooyani, totwonu nyelote kinareni kotere akoto nyakinaja njirwa lu ekusea nyekwaama nika rononi, lu nyitamakina nabo ekwarere nyaname. Apotu diri njirwa todilosu loowoi kotere erici nyapaarani na imwomworiitere Nyarimakino ka Njaseceta daja keyeaka. Kaneni, tolimu Paulo njitatame teme, ¹⁰ “Njikilyoko, aanyu ayonjo nyatemari eronere nyelote yoko kane tani kinareni. Inyiasuni nyatubwa ka njiboro, nabo ewanasi tani njitaja daja.” ¹¹ Topege nyekapoloni ka njacegera njakiro ka Paulo, tonupu njakiro ka nyekamojirani tya naka nyelope ka nyatubwa. ¹² Kani seke pa ajokiyea nyaweete ka njatubwae, neni icureta ikesi kikamuyoto, teekarea nyekwaama loka njilapyo ka njulu,^y tatamutu niti kaalani kece nyatemari kipwororoe na kopu ka Poenikya, taarae nyakiporo kaneni tani edawuni njikwaamisa luka ronoko. Eyokoko nyaweete hina ka kuju-to ka kopu-to kana pokooto ka Krete.

Tokutu nyekwaama loka poloni kana name

¹³ Na akutunea nyekwaama loka o kuju iyeapuna, temasi njitaja kode ajoketa njakiro, todokasi naye natubwa, kibwatutu nyeloyiti, torotokisi, enokito nyesyepu ka nyapokooto ka Krete. ¹⁴ Ani erija kona, tokutu nyekwaama loti kapoloni lo ekutuuni kalo kopu-kide, ekwaruna kana pokooto ka Krete, ¹⁵ kibapa nyatubwa, tokuruworori nyatenikini nyewae lo ekutunitori. Kaneni, tadawuni jiki njacye, tarau nyibwore nyakiwapa nica ekutari nyekwaama nyatubwa. ¹⁶ Kitoroe isuwa kuju ka nyapokooto kana dooci kana enyaritae Kauda^z neni emuleniti nyekwaama. Kaneni,

^y27:12 teekarea nyekwaama loka njilapyo ka njulu. Kana kopea kana enokito nyaname hina, isyaanagini nyakiporo nyelapa Alonjaana tani Lokwaja. Njilapyo lu eronunea nyaname ekwari nyatubwa.

^z27:16 Kauda. Igititae na bukya njacye bee Klauda.

talacunae nyatubwa na dooci^a na seke ebwasiti nyatubwa naka poloni, yeawunae kidyaama, tarai atwono nyeticij holo. ¹⁷ Ani erumwori nyeticij holo, teena nayi ikesi nyatubwa naka poloni, kimanamanaasi ka hawunwoi. Akuryanito ikesi nyatemari ikaḡakini nyatubwa naka mukuurui ka nyasunywoni ka Sirte nidopei nyakopo ka Libya. Totiyawutu nyeloyiti ka nyatubwa, toosikisi nayi nyatubwa ekutariti nyekwaama kidupwokinea nyaname. ¹⁸ Toperiki nyekwaama isilonjilongi, kipumupumakinite nyatubwa loowoi. Ani nyakolonjiti na cye, kisyawutu njikameaka nyatubwa nyacakanari nyepeewae ka njiboro kalu ewokiti nyatubwa na kipi. ¹⁹ Ani enaji nyapaarani naka hḡauni, tocakasi tani njiboro lu subete nyatubwa. ²⁰ Torubwaki nyekwaama loti kapoloni ekusi loowoi, kikamusiki nyakopo njirwa lu kaalaka, toḡopeaasi ḡakanyere ka nyakolonḡ njirwa ḡulu daani. Tatakini nyakopo turu, tadawuni nabo nyakiitana nyatemari kode eyaryo.

²¹ Tolemasi njituna njirwa lu kaalaka nyimuja. Tonyou nayi Paulo towo kalo kḡarenij kece teme, “Njituna, kerai, wooni kiirarito eesi ḡakaakiro na abala ayonḡ nyerotokini kalo Krete, pa keryamunitae njinyiasi lu daani. ²² Peekona, warasi nyikibulu! Emamu nyitooni kani kusij nyipei daḡa etwani, nyatubwa abonij inyiasuni. ²³ Beene nakwaare, abunitij nyekiyeaka ka Nyakuju kaḡa, kana etici ayonḡ nyeticij keḡe, ²⁴ akatolimwoki teme, ‘Paulo, wara nyikibulu! Ilosi iyonḡ towo kalo kḡarenij nyerwositi Kaisaryo. Ka nyajokisij keḡe, ayiwu Nyakuju njirukitosij konij daani kotere iyonḡ, emamu nyipei kece daḡa etwani.’ ²⁵ Njituna kaḡa, tootinyikisi! Anupitij ayonḡ nyatemari iticikini Nyakuju ḡakiro ḡuna na kani na akalimwokinea iḡesij ayonḡ. ²⁶ Logerij daa holo, edikino ekutari nyekwaama nyatubwa, kikaḡakij na pokooto nyacye kalo kḡarenij kaama.”

²⁷ Kidiḡi kwaare, kedolo njirwa njitomonḡ ka ḡoonwonḡ, eroko nyekwaama loka poloni kukutaritij lowae loka nyaname kana enyaritae Adryatika, tanaḡakinosij njikameaka ḡakipi kebelenyuutu, toyena nayi nyatemari apapuu nika ḡalupu. ²⁸ Kitemo ikesij nyacukululu ka ḡakipi ka nyawuno kana kitemyete, toryamutu erai njikilemesij njitomonij-onḡwonḡ. Ani elemarete nyeelenjiti dooci kona, kitemo nabo, toryamutu kerata njikilemesij njitomonij-uni. ²⁹ Kani akuryanitere isuwa nyatemari ebilibilakini nyatubwa natababa, tolemutu njiloyito ḡoonwonḡ ka naaboro ka nyatubwa tocakakisij na kipi, tocakakisij na kipi, kiburakij nayi ikesij nyakuwalari nyakopo. ³⁰ Na atamuneata njikameaka nyakisi kana tubwa kanaka poloni, kiyooliyosi ikesij nyatubwa na dooci na kipi erasito nyakopo ebasi epenio kiyooliyoroe njiloyito kalo kḡarenij nyatubwa.

^a27:16 nyatubwa na dooci. Erai nyatubwa na dooci njina nayiwunete njituna na eponeta njicani na tubwa naka poloni.

³¹ Tolimwoki jiki Paulo nyekapoloni tya nacegera keŋe teme, “Pa kiretakisi eesi njikameaka nyatubwa, idawunosi eesi daani.” ³² Toneda nayi nacegera n̄awunwoi na ayenitere nyatubwa na dooci, toosikisi iwokorete njakipi.

³³ Ani ebayi, tolimwoki Paulo n̄ituŋa kumuja nyamodyo kimuju, teme, “Ilemasi eesi n̄irwa n̄itomono ka n̄oonwono emamu nyibwore nyipei daŋa imuju. ³⁴ Kimuja karamaa ca nyikiriyo nyakoro. Emamu nyitooŋi etwani kalo kidin̄i kus̄i, kode etapi nyicye bwore, towana.” ³⁵ Ani erumwori nyekurwori, tolemu nyetoonyoyiti, kimayima Nyakuju kalo kin̄aren̄i kece daani, tonyilu nyepeewae kisyaki jiki nyekimujye. ³⁶ Apotu n̄ituŋa talaka n̄itai talakarsi, kisyakisi nayi jiki nyakimuju. ³⁷ Araakae isuwa daani lu adokitae nyatubwa n̄amiyae n̄aare ka n̄atomoni-kaare ka njikani-kapei (276). ³⁸ Kimuja n̄ituŋa kimwoko, tocakakisi nyewulutu na name towowokuunea nyatubwa.

Tobilibilaari nyatubwa

³⁹ Ani iwalari, tokuruwo njikamojiraka nyatubwa nyakiyene nyakopo nyacye na atakani kalo kin̄aren̄i kece. Apotu nayi kiyokokisi nyagwala nyacye kona, na emuleniti nyekwaama tya nyakulyare ka nyaname daŋa, totyakutu jiki nyamojiraari nyatubwa kotere kikan̄akinori neni. ⁴⁰ Totubwo ikesi njiloyito toosikisi kiyibaarosi na kipi, nabo talaka n̄awunwoi na etiŋito njakito namojirete nyatubwa. Kikewutu nyaworu na eyayi kin̄aren̄i nyatubwa kotere tokutarea nyekwaama kin̄aren̄i minio lo kippetoti. ⁴¹ Tarai kikan̄akin̄i nyatubwa lomukura ka nyasunywoni kalo tooma njakipi, towou nyarotokini. Tobwan̄abwan̄aasi njikagurugurae ka nyaname nyaaboro ka nyatubwa, kiyealasi.

⁴² Totukutu nacegera nyakeaara n̄ituŋa lu enene kotere nyitapatapaarosi lo kippetoti, topwoto. ⁴³ Tarai acamiti nyekapoloni ka nacegera nyaiwuni Paulo. Ka nuna kiretaki nacegera keŋe nyeaara n̄enenene. Kaneni, tolimwoki in̄esi n̄ituŋa daani lu eyenete nyakitapatapa kisyawutu kitapatapaarosi lo kippetoti. ⁴⁴ Totupakisi nayi lu cye ikorididikina nabetana ka nyatubwa. Ekote nayi koloŋo n̄ituŋa n̄ulu daani eyiwunosi neni.

Paulo kalo Malta

28 ¹ Ani na anan̄ere isuwa lo kippetoti nika jokoni, 'kitolimwokini nyatemari enyaritae nyapokooto n̄ina Malta. ² Apataka n̄ituŋa ka nyapokooto ka n̄ina loowoi, ikijyawutu isuwa ka nyajokisi, kinokakisi nyakime, kipyarare isuwa, kotere atepi nyakuru tolilimi nyakopo. ³ Takakau Paulo njikaruwa, ikwa pe eyayi nyemunu loka dwarani loka ruwa n̄ulu. Ani iwaakini na kime, kiwana nyamonisi ka nyakime nyemunu kalo tooma njikaruwa, toseletikini na kani ka Paulo, tokonyo

kijjikini. ⁴ Na eyokokinoto n̄itun̄a luka neni nyemun̄u ijjikina na kan̄i ka Paulo, kurworos̄i make temasi, “Erai nyitoon̄i en̄i nyekaaran̄i n̄itun̄a, tan̄i beenēg kebucuna kana namē dan̄a, nyeesikini īnes̄i Nyakuju naka tubwon̄i nyepido tobucari.” ⁵ Kaneni towotaki Paulo nyemun̄u na kimē. Kikeēne īnes̄i mam̄u ne ekoki nyakonyaatā ka nyemun̄u. ⁶ Kidarakis̄i nayi n̄itun̄a Paulo kebui nyakwaanā kēne, kode kekwamakini kop̄o, totwana. Ani idarakinete nyakooyani emam̄u nyibwore nika rononi eticikini kanika Paulo, kiloco n̄akutukwa kecē temasi, “Erai nyitoon̄i en̄i Nyakuju.”

⁷ Aya n̄amanatā ka Publyo kalo erai nyekapoloni ka nyakopō ka n̄ina nidyopei neni, ikitepeyononō isuwa nyakajokoni n̄irwa n̄uuni kalo kolē kēne. ⁸ Aperi apakēne ka Publyo kalo kayi erakariti nyeyaliyal̄i, togwarite nyakooki. Tolomaki Paulo īnes̄i kilipaki kidokok̄i n̄akani ni kēne, kitojokiyea jiki. ⁹ Ani iirarete n̄itun̄a n̄una, pot̄u n̄ikadeakakā ka nyapokootō ka n̄ina daani kitojokeaarae. ¹⁰ Kitorimakisī n̄itun̄a ka Malta isuwa loowoi ka n̄ipityesinei kalu gelagela. Ani erawuni nyibwore nyarotokini, ikiinakisī n̄ibworekeya daani lu acamitae isuwa kalo lote kosi.

Tonyowunoe kalo Malta tanāae Roma

¹¹ Taarae isuwa n̄ilapyo n̄uuni kikiporoe kalo Malta. Ayayi nabo nyatubwa naka poloni na abilakini nyakiporo neni, abunitī kana kop̄o ka Aleksandriya. Anyaritae nyatubwa n̄ina “N̄akujwo Namuu.” Todokarae nayi isuwa natubwa n̄ina, atobela nyanamē. ¹² Atodolutu nayi naryēne na enyaritae Sirakusa, atasala kaneni n̄irwa n̄uuni. ¹³ Ka inaa torotokinoe tan̄i naryēne na ebeei Regyo. Nyakuwalaretē kēne, tokutū nyekwaamā kalo kuju, lo ikitodoli isuwa naryēne na ebeei Puteoli nyakuwalaretē na cye. ¹⁴ Eryamunosī ka n̄ikanupakā n̄icye neni, lu ikipeyowunete isuwa tasalae ka ikesī n̄irwa n̄ikani-kaare. Ekwoni nayi nyelote kosi Roma neni. ¹⁵ Na eyirareta n̄ikanupakā kalo Roma nyatemarī adolunī isuwa, pot̄u daanī kanati ka inaa, ikisiryamuutū n̄icye kani elimwokinitae nyekiro bee ‘Nigyealanaretē ka Apyo’, kitoryamunito n̄icye kana ‘Kayisī kana Nauni kana tacata’. Na eyokokino Paulo ikesī, talakarī loowoi kimayima Nyakuju. ¹⁶ Ani edoluno Roma, tacamakinae Paulo kiboyi abon̄i, kiyoki nyacegerē nyapei.

Kiryama Paulo ka n̄ikarikwok̄o ka N̄iyaudi kalo Roma

¹⁷ Keyeakasi n̄irwa n̄uuni, tonyarau Paulo n̄ikarikwok̄o ka N̄iyaudi lu aya neni, kiryama. Ani iwudunosi daani, tolimwokī ikesī temē, “N̄ikaitotoi kān̄a N̄iyaudi, tan̄i woon̄i kemam̄u nyibwore awanitī ayon̄o kalo tun̄a yok̄o kode kalo talyo kalu kolon̄o ejyawuno īnwon̄i kani kata apayokō, aponi kateeni ayon̄o kalo Yerusalem̄e, nabo ekepotokinī na kan̄i ka N̄iromae. ¹⁸ Kerumwor̄i nyakibi ayon̄o, tocamutū N̄iromae nyalakakinī

ayoṅṅo kani aripuneata ikesi nyatemari emamu nyibwore asekiti ayoṅṅo kataarere. ¹⁹ Tarai na anjeryoto Njiyaudi ṅakiro kece, tadawuni ṅacye na alimuni, atotubu jiki yeawunae ṅakiro kaṅa kiṅarenṅi nyerwositi Kaisaryo, tani kemamu ṅakiro daṅa etowoyitori ṅituṅa kaṅa. ²⁰ ṅakiro nayi ṅuna akanyarawunitori ayoṅṅo eesi erworo. Ani ka ṅuna, ayenene ayoṅṅo ka ṅirikwo kotere ṅakiro ka Nyekayiwunani Losewuna kalo iitanitae iṅwoni.”

²¹ Tolimwokisi nayi ṅituṅa Paulo temasi, “Mamu ṅawarageae egiruni kalo Yudayea kode mamu nyitoni ayeawu nyeemutu loka rononi kotere iyoṅṅo. ²² Tarai ecamitae isuwa ceni kiirarae ṅakiro koni kotere eyenio isuwa nyatemari irworosi ṅituṅa kaneni daani nika rononi kotere nyasepicṅi koni.”

²³ Kicikakinosi nayi ikesi nyapaarani na iryameta ka Paulo. Kiwuduni ikesi elalaka loowoi neni ebooyo iṅesi. Nyapei ka nyataparacu tani eboṅṅo, kisisyaki Paulo ikesi ṅakiro daani naka Nyapolou ka Nyakuju, kikataki nyakitunupu ikesi ṅakiro ka Yesu, itatamuuni kalo talyo ka Mose tya kana bukya ka ṅikadwaraka. ²⁴ Tonupa ṅicye kani kece ṅakiro na erworo iṅesi, toṅero nyepewae. ²⁵ Tonyowutu nayi ikesi kiyealarosi epeganakinṅi make, erici kelimu Paulo ṅakiro na abala, “Irworo Nyipari Lokakwanani ṅakiro naka ityeni kana buku ka nyekadwaranṅi Isayea ni kata apaakusi ebala:

²⁶ ‘Kape tolimwoki ṅituṅa lu iteme;

irawunete eesi ṅikeyiranaraka ṅakiro kaṅa irworo,
tarai nyelomarete na kyesi kusi taninani cutu;
irawunete eesi ṅikeyokonokinoko nyeticṅi kaṅa esubyo,
tarai nyeaanyunete nyapolou kece taninani cutu.

²⁷ Kotere seke, ṅituṅa lu, etogogoṅṅo ṅakyesi kece;
ṅaki kece, agolokisi, nyecamito nyakipupu ṅakiro;
ṅakonyene kece, erijasi, nyecamito nyakiyokokinṅi na esubyo.

Ani keraa nyikote neni;
kiyokokinito ka ṅakonyene kece;
ka ṅaki kece, kiirarito;
nabo, keyenikinito ka ṅitai kece;

keboṅutu ikesi ni kaṅa, etojokeaari atoyiu.’^b

²⁸ Togoloki Paulo nyekurwori keṅe ebala, “Ka ṅuna, acamiti ayoṅṅo eesi toyena nyatemari ecwaa Nyakuju ṅikesyarakṅa ṅakiro keṅe naka nyayiwuno lo moonono. Iirarete ṅimoono ṅakiro ṅuna tonupa!”^c ²⁹ kana bukya ka ṅacye kana ṅoroko: Ani erumwori Paulo nyakirworo ṅakiro ṅuna, kiyealarosi Njiyaudi epeganakinosi make nika rononi.

^b28:26-27 Eyayi nika Isayea 6:9-10.

^c28:28 Emamu nyerotṅo

³⁰ Kiboyi Paulo ŋikaru ŋeaarei kalo kayi kana etaciti iŋesi, ecamuuni ŋituŋa daani lu ilodanakinete iŋesi potu. ³¹ Kisyara iŋesi ka nyatitinyu ŋakiro ka nyapolou ka Nyakuju, itatami nyeemutu ka Nyekapoloni Yesu kalo erai Nyekayiwunani Losewuna emamu nyitooŋi iretakiniti.